

6656
Кол
МИКОЛА ПАНЧУК

SCHOLAE LATINAE

I

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1943 ЛЬВІВ

06

10

~~СЕРПЕНЬ~~

МИКОЛА ПАНЧУК

SCHOLAE LATINAE

ПІДРУЧНИК ДЛЯ НАВЧАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ
В ГІМНАЗІЯХ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ
В ГЕНЕРАЛЬНІЙ ГУБЕРНІЇ

659

I. ЧАСТИНА

окупаційна

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВИХ
ІСТОРИЧ. ДИСЦИПЛІН

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1943 ЛЬВІВ

W 146.1-922.1

Für den Gebrauch an Gymnasien mit ukrainischer Unterrichtssprache im
Generalgouvernement von der Hauptabteilung Wissenschaft und Unterricht
in der Regierung des Generalgouvernements zugelassen mit Erlass Zl. Wiss
I — U — 503/3 vom 17. April 1943.

З М І С Т

Ч.	Річевий заголовок	Граматичний заголовок	Стор.
1.	—	Лат. алфавіт. Вправи в писанні буков Q q, V v	1
2.	—	Міра складів. Наголос у латин- ській мові	1
3	De tabula	Sing. ім. I (a) декл.	1
4.	In schola	Plur. ім. I (a) декл.	1
5.	De Iulia et Sophia	Повторення	2
6.	Iulia et Sophia aviam salutant	Indic. praes. act. дієслів I—II ко- н'югації	2
7.	Puellae ranas monent	Imperat. i infin. praes. act. дієслів I—II кон'юг.	2
8.	Перед годиною латин- ської мови	Повторення	2
9.	De vulpecula et lupo fabula	Singul. ім. II (o) декл. Masculina на -us	2
10.	De discipulis Romanis	Plur. ім. II (o) декл. Masculina на -us	3
11.	De Orbilio magistro	Puer, magister, vir	3
12.	In Orbilii bibliotheca	Es, este, esse	3
13.	De lupo et viro fabula	Tener, sum, ero	3
14.	De servis	Indic. impf. дієсл. esse	4
15.	De antiquo templo Ro- mano	Neutra II (o) деклін.	4
16.	Стародавні святині	Повторення	5
17.	Desideria puerorum Romanorum	Agricola	5
18.	De папуго	Назви країв, островів, міст і де- рев на -us	5

Ч.	Річевий заголовок	Граматичний заголовок	Стор.
19.	De Saturno deo	Повторення	6
20.	In ludo Romano I	Ind. praes. act. дієслів III—IV кон'югації	6
21.	In ludo Romano II	Imperat. i inf. praes. act. дієслів III—IV кон'юг.	7
22.	В римській школі III	Повторення	7
23.	In circo	Indic. impf. act. дієслів I—II кон'югації	8
24.	De Minerva I	Indic. impf. act. дієслів III—IV кон'юг.	8
25.	De Minerva II	Повторення	8
26.	De ranis fabula I	Fut. pr. act. дієслів I—II кон'юг.	9
27.	De ranis fabula II	Fut. pr. act. дієслів III—IV кон'юг.	9
28.	По обіді	Повторення	9
29.	De asino et leone fabula	Singul. ім. III декл. Іменники на -o, -or	10
30.	De Baccho et praedonibus	Plur. ім. III декл. Imparisyllaba на -es	10
31.	De praeclaro instituto I	Masculina III декл. на -os	10
32.	De praeclaro instituto II	Повторення	11
33.	De Chirone	Neutra на -n, -t, -us	11
34.	De aurea aetate	Feminina на -x, -as, -aus	11
35.	De Aesculapio	Feminina на -do, -go, -io, -us	12
36.	De deis antiquorum Romanorum	Pater, mater, frater, iuvenis, senex, Iuppiter	12
37.	Побожність стародавніх римлян	Повторення	13
38.	De Neptuno deo	Neutra на -e, -al, -ar	13
39.	De augurio infausto	Feminina на -is i parisyllaba на -es	14
40.	De Roma antiqua	Feminina на -s з попереднім приголосним	14
41.	De navigatione antiqua	Повторення	16
42.	De Minotauro fabula	Прикметники III декл. з одним і двома закінченнями	17

Ч.	Річевий заголовок	Граматичний заголовок	Стор.
43.	De Italia antiqua	Celeber, -bris, -bre	17
44.	De Atlante fabula	Participia praes. act.	18
45.	Гарні казки	Повторення	18
46.	De pugna Romana I	Sing. im. IV декл. Masculina	18
47.	De pugna Romana II	Plur. im. IV декл. Masculina	19
48.	De pugna Romana III	Повторення	19
49.	De cornu ubertatis	Neutra IV деклінації	20
50.	De Latona et rusticis Lyciis	Singul. im. V деклінації	20
51.	De diebus festis et rebus divinis antiquorum Romanorum	Plur. im. V деклінації	20
52.	Дні й ночі	Повторення	21
53.	De Achille et Ulixē I	Indic. praes. pass. дієслів I—II кон'юг.	21
54.	De Achille et Ulixē II	Imperat. i inf. praes. pass. дієслів I—II кон'юг.	21
55.	De Achille et Ulixē III	Повторення	22
56.	De disciplina militari I	Indic. praes. pass. дієслів III—IV кон'юг.	22
57.	De disciplina militari II	Inf. i imperat. praes. pass. дієслів III—IV кон'юг.	22
58.	Військова карність III	Повторення	23
59.	De Saturnalibus Romanis	Indic. impf. pass. дієслів I—II кон'юг.	23
60.	De castris Romanis	Indic. impf. pass. дієслів III—IV кон'юг.	23
61.	De aetate Saturni	Повторення	25
62.	De aureo vellere fabula I	Fut. I pass. дієслів I—II кон'юг.	25
63.	De aureo vellere fabula II	Fut. I pass. дієслів III—IV кон'юг.	25
64.	Вчення Сократа	Повторення	25
65.	De Troiae interitu I	Indic. pf. act. на -avi, -evi, -ivi	26
66.	De Troiae interitu II	Perf. act. на -ui; fui	26
67.	Aeneas in Italiam venit I	Perfectum act. на -i, -si, -xi	27

Ч.	Річевий заголовок	Граматичний заголовок	Стор.
68.	Aeneas in Italiam venit II	Повторення	27
69.	De Cornelia, Gracchorum matre	Supinum i part. perf. pass.	27
70.	Daedalus de Icari interitu narrat I	Indic. perf. pass.	28
71.	Daedalus de Icari interitu narrat II	Comparativus прикметників	28
72.	Утеча Дедаля	Повторення	29
73.	De Campania antiqua	Superlativus на -issimus i -errimus	29
74.	De Pandora et Prometheo	Similis, bonus, magnus, multus	29
75.	De Pandora et Epimetheo	Facilis, humilis, malus, parvus	30
76.	Olim et nunc	Повторення	30
77.	De ortu Minervae	Unus i duo	30
78.	De discipulorum aetate ac disciplina	Tres — viginti	31
79.	Pueri numerare discunt	21 — 100	31
80.	De Romae antiquae incolis	101 — 2,000.000	32
81.	Вік людей	Повторення	32
82.	De mensium nominibus	Primus — tricesimus	32
83.	De imperii Romani magnitudine	Решта порядкових числівників	32
84.	De provinciis Romanis	Повторення	33
85.	Certamen Neptuni et Minervae	Ego, tu; meus, tuus	33
86.	Iovis arbitrium	Nos, vos; noster, vester	33
87.	De Biantе sapiente	Sui, sibi, se; suus	34
88.	Всяка тварина любить себе і своє	Повторення	34
89.	De Prometheo et Epimetheo	Hic, ille	34
90.	De Promethei poena	Is, iste, ipse	35
91.	De vita pueri Romani	Idem	35

Ч.	Річевий заголовок	Граматичний заголовок	Стор.
92.	De asino, equo, cane fabula	Повторення	35
93.	Theseus Athenas venit	Qui, quae, quod	36
94.	Colloquium magistri et discipulorum	Quis? quid? Qui? quae? quod?	36
95.	De agno et lupo fabula	Nemo, nihil	36
96.	Тезей	Повторення	37
97.	Amulius Romulum et Remum exponit	Ind. plqpf. act.	37
98.	Lupa Romulum et Remum alit	Ind. plqpf. act.	38
99.	Oedipus et Sphinx	Fut. ex. act.	38
100.	Сфінкс та Едип	Повторення	39
101.	De raptu Proserpinae I	Indic. plqpf. i fut. ex. pass.	39
102.	De raptu Proserpinae II	„	39
103.	Epistula	Coni. praes. act. дієслів I кон'юг. і дієслова esse	40
104.	Viatores et caupo	Coni. praes. act. дієслів II—IV кон'югації	40
105.	Подорожні та шинкар	Повторення	40
106.	De corvo et vulpe fabula	Coni. impf. act. дієслів I кон'юг. і дієслова esse	41
107.	De Nioba I	Coni. impf. act. дієслів II—IV кон'юг.	41
108.	De Nioba II	Повторення	41
109.	Colloquium	Coni. pf. act.	42
110.	De Eridis dono	Coni. plqpf. act.	42
111.	Суд Париса	Повторення	42
112.	Epistula	Coni. praes. pass.	43
113.	Epistula	Coni. imperf. pass.	43
114.	Добрі діти	Повторення	44
115.	De caede Amulli	Coni. pf. i plqpf. pass.	45
116.	Свідчення Фавстула	Повторення	45

Ч.	Річевий заголовок	Граматичний заголовок	Стор.
117.	Romulus et Remus Romam condunt	Творення прислівників	45
118.	De Remi interitu	Ступені порівняння прислівників	46
119.	Погані наслідки братньої незгоди	Повторення	46
120.	Narratiunculae	Повторення всього матеріалу	46
—	Спис латинських прислів'їв і приказок	— „ —	48

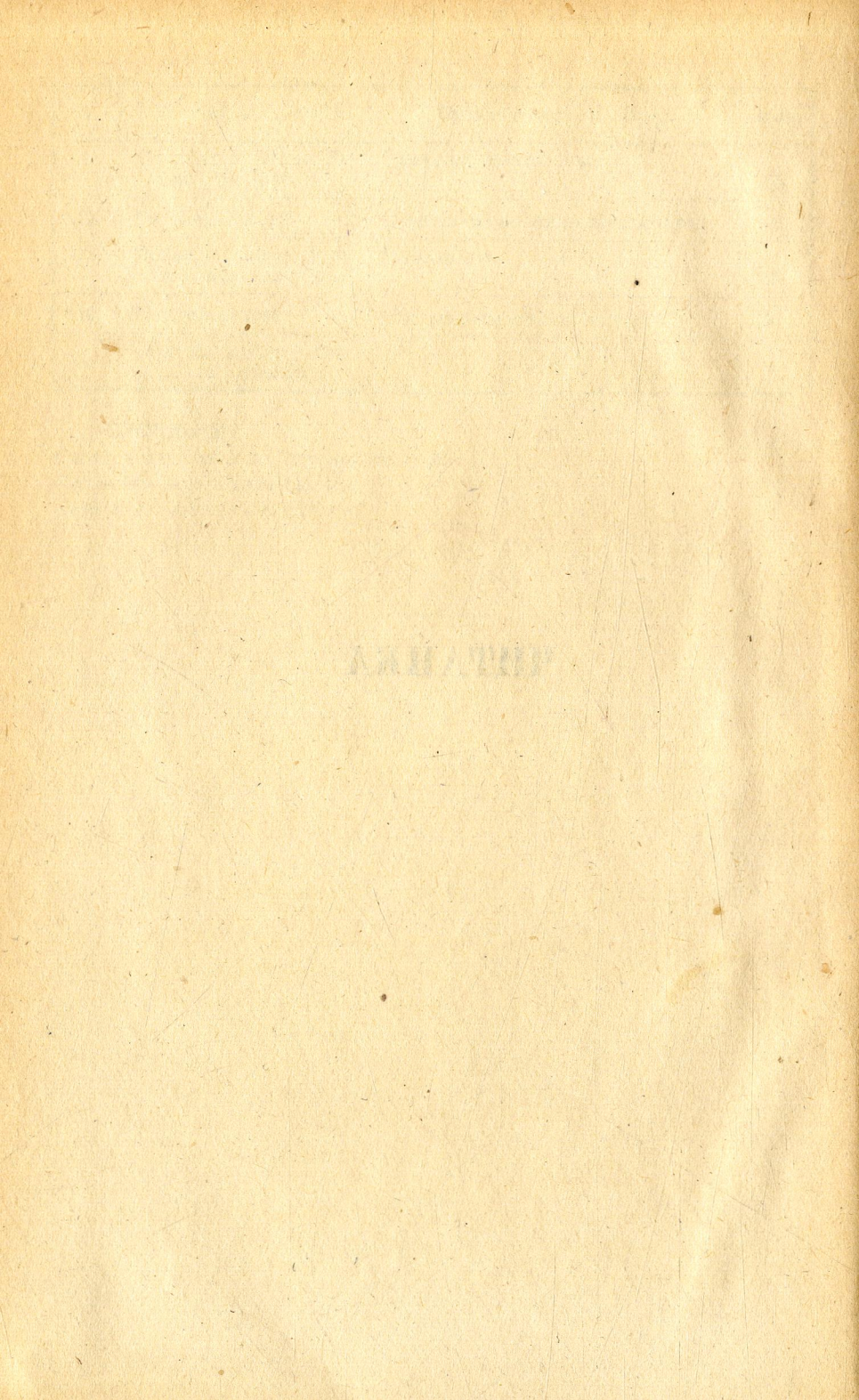
СЛОВНИКИ:

Слова й пояснення до окремих статей

Латинсько-український словник

Українсько-латинський словник

ЧИТАНКА

1.

(Латинський алфавіт. Вправи в писанні буков Q q, V v).

Альбом, аркуш, барвінок, вулкан, гріш, (ін)струмент, календар, кварта, квартира, корона, магістрат, мур, нація, рожа, фабрика, фамілія, фігура, форма, фоса.

Чи догадуєтеся, якого походження ці слова?

Загляньте до словника, а довідаєтеся дечого цікавого про них.

2.

(Міра складів. Наголос у латинській мові).

Які слова української мови відповідають оцим латинським словам: schola, bursa, seminarium, classis, charta, atramentum, theca calamaria, linea, circus, circulus, quadrātus, tabula, creta, vacatio, versus, declamatio?

3. De tabula.

(Singularis іменників I (a) деклінації).

Tabula nigra est. Forma tabulae est quadrāta. Discipula tabulam purgat. Magistra discipulae cretam dat. Discipula cretā litteram scribit. Purga tabulam, puella!

4. In schola.

(Pluralis ім. I (a) деклінації).

Magistra litteras Latīnas scribit. Litterae Latīnae discipulis magnopere placent. Magistra discipulas admonet:

— Recte, puellae, litterarum formas scribite! Falsas litterarum formas spongiis delēte!

Littera docet, littera nocet.

5. De Iulia et Sophia.

Iulia et Sophia linguam Latinam discunt. Lingua Latīna puellis magnopere placet. Iam Iulia et Sophia Latīne legunt et scribunt, pauca etiam intellegunt. Magistra linguae Latīnae Iuliam et Sophiam semper laudat.

Non scholae, sed vitae discimus.

6. Iulia et Sophia aviam salutant.

(Indic. praes. act. дієслів I—II кон'югації).

Iulia et Sophia aviae rosas et violas portant. Avia in sella sedet. Puellae aviam salūtant. Tum Iulia interrogat:

— Valesne et labōras, carissima avia? Ego et Sophia valēmus et laborāmus.

Avia respondet:

— Si vos valētis et laborātis, bene est. Ego valeo et labōro.

7. Puellae ranas monent.

(Imperat. i infin. praes. act. дієслів I—II кон'югації).

Ciconia ranis insidias parat. Puellae clamant:

— Rana, rana, cave ciconiam, serva vitam tuam! Manēte, ranae, sub aqua et silēte! Ciconiae est ranas captāre, ranārum est ciconiam cavēre. Vitāte ciconiam!

Ranae ciconiam non cavent. Iam ciconia ranam captat et devorat.

8. Перед годиною латинської мови.

Наближається година латинської мови. Юлія стирає дошку губкою. Учениці кричать. Софія остерігає дівчат:

— Тихо, дівчата! Перед годиною не вільно кричати.

Через хвилину з'являється вчителька й запитує учениць:

— Чи ви здорові, дівчата? Я здорова.

Дівчата відповідають:

— Якщо ти здорова, то добре. Ми здорові.

9. De vulpecula et lupo fabula.

(Singul. im. II (o) деклінації). Masculina на -us).

Ad casam vulpeculae lupo avidus accurrit et:

— Amīcus, — inquit, — sum. Aperīte ianuam amīco!

Vulpecula lupum avidum videt et respondet:

— Discēde, avide lupe! Vulpecula lupi amicitiam cavet.
Lupus in fabula.

10. De discipulis Romānis.

(Plur. im. II (o) декл. Masculina на -us).

Discipuli Romāni in ludum properant. Servi discipulōrum ceras et stilos portant. Inter discipulos Marcum et Publium vidēmus. Marcus et Publius opulentōrum dominōrum filii sunt.

Aurōra Musis amīca.

11. De Orbilio magistro.

(Puer, magister, vir).

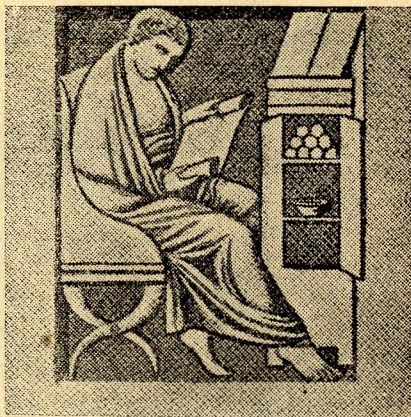
Orbilius ludi magister est. Multi pueri Romāni Orbilii magistri ludum frequentant. Orbilius vir plagōsus est et magnam diligentiam a pueris postulat. Pigri discipuli sevēri viri ferulam magnopere timent.

12. In Orbilii bibliotheca.

(Es, este, esse).

Orbilius magister discipulis bibliothēcam monstrat. In bibliothēca multi et pulchri libri sunt. Pueri libros amant. Imprimis pulchrae fabulae animos puerōrum delectant. Orbilius discipulos admonet:

— Este, pueri, attenti, cum fabulam recito. Discipuli attentī esse debent, cum magister recitat. Et tu, Decime, attentus esto. Iam recito fabulam de lupo et viro.

13. De lupo et viro fabula.

(Tener, sum, ero).

Lupus virum devorārē desiderat, sed viri figuram ignōrat. Subito in agro puerum tenerum videt et interrogat:

- Esne vir?
 — Non sum, sed ero vir, — respondet puer.
 Paulo post puellae appārent.
 Tum lupus:
 — Estisne viri?
 Puellae respondent:
 — Sumus puellae, erimus feminae.
 Tandem rusticus appāret. Lupus rusticum interrogat:
 — Tu es vir?
 — Sum, — respondet rusticus et lupum necat.

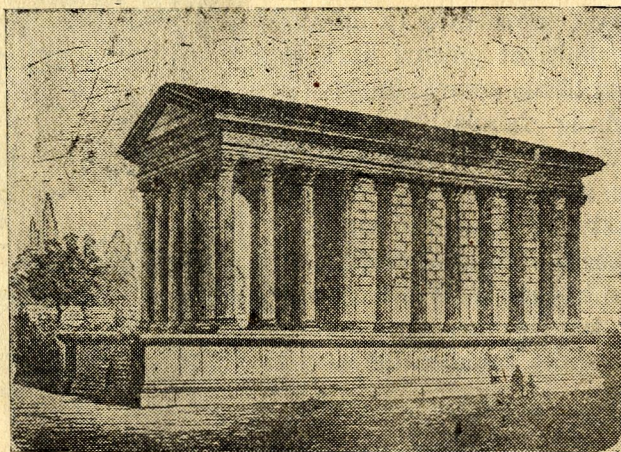
14. De servis.

(Indicat. imperf. дієслова esse).

In Italia antiqua multi servi erant. Servi erant rustici aut urbāni. Servōrum rusticōrum erat agros arāre. Inter urbānos servos coqui, vilici, medici, paedagōgi, magistri erant. Servōrum vita plerumque misera erat.

15. De antiquo templo Romano.

(Neutra II (o) декл.).

Spectāte, pueri, antīquum templum Romānum. Templum magnificum est. Pulchrae columnae templi tectum sustinent. Sub tecto cella est. In cella templi deōrum signa sunt, auro et argento

ornāta. Ante templum aram vidēmus. Viri et feminae in templum dona portant.

16. Стародавні святині.

Святині стародавніх римлян гарні й величні. Гарні колони піддержують дахи святинь. В келіях стародавніх святинь є величні статуї богів. Стародавні римські святині п'вні всяких (=різних) дарів. Римські діти (=хлопці й дівчата) прикрашають вінцями статуї богів. Дари дітей (=хлопців та дівчат) богам найбільше подобаються.

17. Desideria puerorum Romanorum.

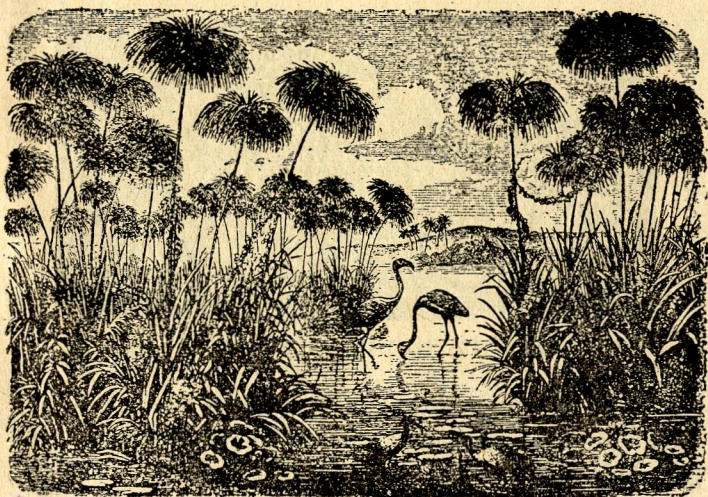
(Agricola).

Marcus laboriōsi agricolae vitam magnopere laudat. Tito nauta impavidus placet. Marcus oppidum vico mutāre parātus est. Titus ignōtas terras vidēre desiderat. At Publium poētārum clarōrum fabulae delectant.

18. De папуго.

(Назви країв, островів, міст і дерев на -us).

Ecce pap̄rum altam vidēmus. Pap̄ri patria Aegyptus antiqua est. Olim in Aegypto multae pap̄ri erant, nunc autem rarae sunt.

Papȳri vada amant. E papyrōrum filis Aegyptii antīqui chartas parābant.

Habent sua fata libelli.

19. De Saturno deo.

Сатурн

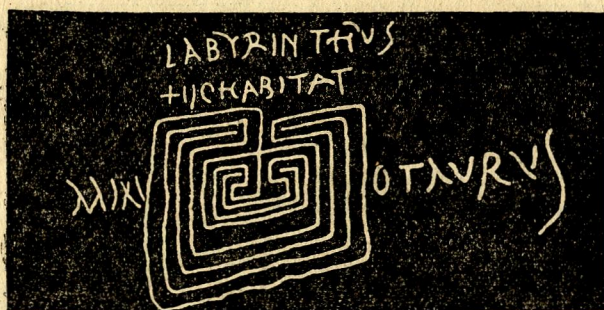
Saturnus agricolārum Romanōrum deus erat. Sub Saturno agricolārum Romanōrum vita beāta erat. Tunc bella populis ignōta erant. Non erant domini, non erant servi. Sub Saturno pomi semper pomōrum plenae erant: atque māli semper plenae erant mālōrum, piri — pirōrum, pruni — prunōrum.

20. In ludo Romano.

I.

(Ind. praes. act. дієслів III—IV кон'юг.)

Magister pueris de Minotauro fabulam legit. Pueri silent et attente audiunt. Solus Decimus non audit, sed labyrinthi formam describit. Subito magister pueros interrogat:

LABYRINTHUS: HIC HABITAT MINOTAURUS.

— Audītis et intellegitis, pueri, poētae verba?

— Audīmus et intellegimus, — respondent pueri.

Tum magister:

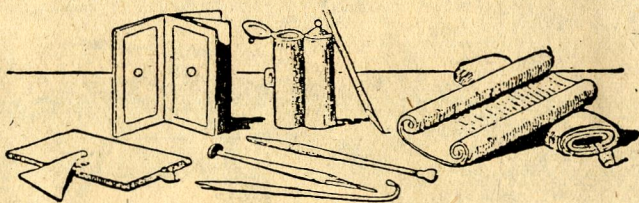
— Et tu, Decime, audis et intellegis?
Decimus insolentiam suam sentit et dicit:
— Veniam peto, magister. Iam audio.

21. In ludo Romano.

II.

(Imperat. i inf. praes. act. дієслів III—IV кон'юг.).

Magister fabulam porro legit. Iam Decimus attento animo audire studet. Tum pueri fabulae argumentum scribere discunt. Magister pueros appellat:

— Sumite, pueri, ceras et stilos! Iam iterum fabulam lego. Audite iterum attento animo, tum ex memoria argumentum scribite! Audi et attende, Decime!

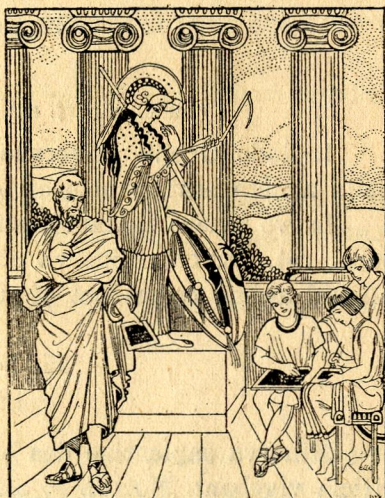
Non multa, sed multum.

22. В римській школі.

III.

Квінт перший виконує роботу і здає вчителю свою табличку. Учитель читає й підкреслює помилки. Квінт стоїть і дивиться в землю. Вже вчитель кличе Квінта й подає Квінтови табличку, а Квінт ані не бачить, ані не чує. Тоді вчитель гукає:

— Іди (сюди), Квінте, та візьми (собі) табличку!

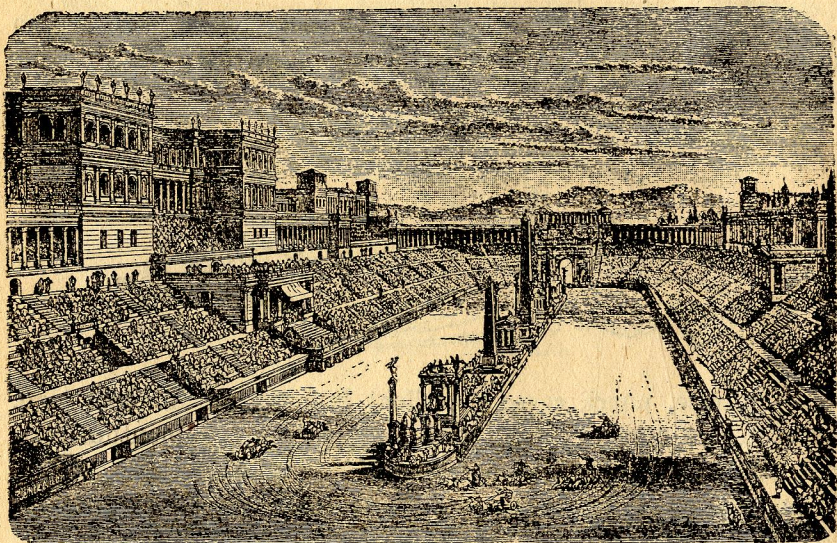

23. In circo.

(Ind. imperf. act. дієслів I—II кон'юг.).

— Unde venis, Marce?

— E circo venio. In circo ludi erant. Multi viri et multae feminae in circo sedēbant et ludos spectābant. Etiam pueri et puellae in circo erant. Ego prope Publium sedēbam. Una ludos spectabāmus et clarōrum aurigārum victoriis gaudebāmus.

24. De Minerva.

I.

(Indic. imperf. act. дієслів III—IV кон'юг.).

In ludo Orbilii Minervae signum erat. Minerva tunica et palla amicta erat, praeterea lorīcam et galeam gerēbat.

Laevo umero bastam sustinēbat. Prope signum magnum scutum erat. Dextrā Minerva stilum, sinistrā ceram tenēbat. Dea aliquid animo reperiēbat atque in cera scribēbat.

25. De Minerva.

II.

Minerva sapientiae dea erat. Minervae operā litterae et artificia vigeant. Noctua et olea Minervae sacrae erant. Minerva

imprimis magistris et discipulis favēbat. Item magistri et discipuli Minervae gloriae maxime serviēbant. Minerva impigris discipulis subveniēbat, pigros puniēbat.

Praeterea Minerva iustum bellum curābat. Populus Romānus, cum bella gerēbat, saepe Minervae sacra parābat. Si bellum iustum erat, Minerva populo Romāno victoriam praebēbat.

26. De ranis fabula.

I.

(Futurum primum act. дієслів I—II кон'юг.).

Aliquando ranae a deo dominum postulābant:

— Quando, — inquit, — domino obtemperabimus? Quando dominum habebimus? Quando ranis dominum dabis?

Tum deus:

— Desinite, — inquit, — coaxāre, ranae! Ilico ranis dominum dabo. Ecce truncum dominum habebitis! Truncus ranis imperābit, ranae trunco obtemperābunt.

Et truncum in aquam praecipitat.

27. De ranis fabula.

II.

(Fut. pr. act. дієслів III—IV кон'юг.).

Ranae diu sub aqua latēbant. Tandem tacite supra aquam appārent et veram trunci natūram explōrant. Tum una amīcas interrogat:

— Colētis et timebitis truncum, amicae? Ego trunco inanimō non serviam neque obtemperābo.

Ranae respondent:

— Numquam truncum metuēmus, trunco numquam oboediēmus. Item ceterae ranae truncum non metuent neque trunco servient.

Dum ranae ita clamant, subito ciconia appāret, multas ranas captat et devorat.

28. По обіді.

По обіді підемо до саду. Там нарвемо яблук та грушок. Також Юлія й Софія прийдуть до саду. Радо дамо дівчатам

яблук та грушок. Будемо сидіти разом у тіні садових дерев і будемо їсти садовину. Потім будемо оповідати дівчатам байки. Дівчата радо слухатимуть байок.

29. De asino et leone fabula.

(Singul. ім. III декл. Іменники на -o, -or).

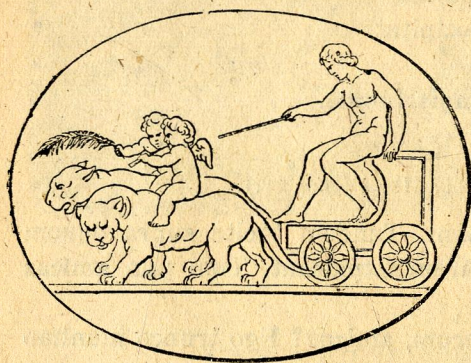
Leo cum asino feras in silva captābat. Asinus leōnis iussu magno clamōre feras terrēbat et fugābat. Leo magnum ferārum numerum captat et necat. Denique labōre fatigātus asinum ad-vocat. Asinus leōni appropinquat et clamat:

— Timesne, leo, clamōrem meum?

— Non timeo, — respondet leo. — Non ignōro enim igna-viam tuam.

30. De Baccho et praedonibus.

(Plur. ім. III декл. Imparisyllaba на -es).

Бакх

Praedōnes maritimi ali-quando Bacchum compre-hendunt. Gubernātor navigii deum agnoscit et praedoni-bus suadet:

— Liberāte, comites, captivum: deus est.

Sed praedōnum dux gu-bernātōris consilio non pa-ret. Tum navigium impro-bōrum hominum subito vi-num explet. Simul leo sae-

vus homines improbos petit. Praedōnes in aquam desiliunt atque in delphīnos se mutant.

31. De praeclaro instituto.

I.

(Masculina III декл. на -os).

Antiquorum collegiōrum praeceptōres saepe „imperatōres“ designābant. „Imperator“ comites moribus et labōre, amōre et

scientia sermōnis Latini superābat. „Imperātor“ in separāta honoris sede sedēbat. „Senatōres“ proxima subsellia obtinēbant.

32. De praeclaro instituto.

II.

Novum imperatōrem comites salutābant:

— Salve imperātor!

„Imperātor“ sedem suam, floribus ornātam, occupābat. Tum magister ita fere novum „imperatōrem“ admonēbat:

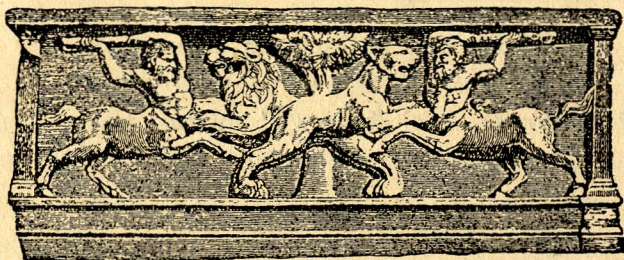
— Sicut discis et labōras, mi puer, discere et laborāre perge. Verus imperātor milites ad victorias et gloriam ducit, tu trahe comites ad labōrem et diligentiam.

Per aspera ad astra.

33. De Chirone.

(Neutra на -n, -t, -us).

Chiron Centauri nomen est. Centauro erant duo corpora et unum caput. Centauri caput humānum erat; corporum autem al-

terum humānum erat, alterum equinum. Centaurōrum genus humāno generi infestum erat. Solus Chiron hominibus favēbat. Chiron siderum et medicīnae perītus erat et vulnera curābat. Multos quoque herōes erudiēbat et educābat.

34. De aurea aetāte.

(Feminina на -x, -as, -aus).

Aurea aetāte homines secūri ac tuti vivēbant. Tunc terra inarāta varias fruges edēbat. Flumina lacte abundābant, de arbo-

rum foliis mel flavum fluēbat. Pax erat perpetua, bella hominibus ignōta erant. Tunc libertas et aequitas florēbant, non erant fraudes et iniuriae, leges et iudices.

35. De Aesculapio.

(Feminina на -do, -go, -io, -us).

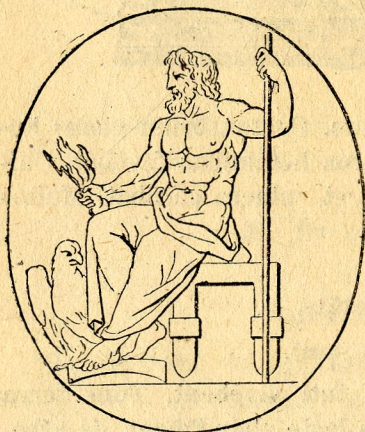
Antiquōrum poetārum opiniōne Aesculapius Apollinis et Coronidis filius est. Aesculapium, multis virtutibus natūrā praeditum, Chiron Centaurus educat. Aesculapius medicīnae perītus est. Multis aegrōtis hominibus bonam valetudinem restituit, multos mortuos ab inferis excitat atque acerba Plutōnis dominatiōne liberat. Sed Iuppiter, Plutōnis querēlis permōtus, Aesculapium fulmine necat.

Medicus curat, natūra sanat.

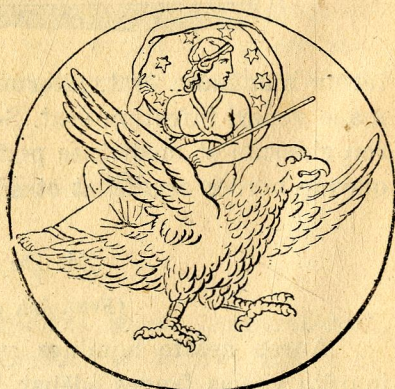
36. De deis antiquorum Romanorum.

(Pater, mater, frater, iuvenis, senex, Iuppiter).

Antīqui Romāni multos deos et multas deas colēbant. Inter antiquōrum Romanōrum deos magnus erat numerus patrum et

Юпітер

Юнона

matrum, fratrum et sorōrum, iuvenum et virginum. In senum numero pauci dei erant.

Iuppiter pater deōrum atque hominum erat. Iuno Iovis uxor erat. Iovi Cyclōpes fulmina sub Aetna parābant. Aquila Iovis sacra erat.

Ab Iove principium, Iovis omnia plena.

37. Побожність стародавніх римлян.

Велика є слава стародавньої римської релігійности й по-божності. На думку стародавніх римлян, від богів залежало життя не тільки окремих людей, але й цілого народу. Великою праведністю та чесністю, молитвами й жертвами здобували собі давні римляни ласку богів.

38. De Neptuno deo.

(Neutra на -e, -al, -ar).

Neptūnus maris immensi et profundi dominus erat. Neptūni domicilium in mari profundo erat, Neptūnus mare profundum ex voluntāte turbābat aut sedābat.

Нептун

Maria profunda multōrum animalium plena sunt. Neptūno non solum maria, sed etiam animalia marīna obnoxia erant. Delphīnus e marīnis, equus et terrēnis animalibus Neptūni sacri erant.

39. De augurio infausto.

(Feminina на -is i parisyllaba на -es).

Bello Punico primo P. Claudius Pulcher, consul Romānus, cum classe multārum navium in Siciliam navigābat. Ad Drepanum hostium classis Romānis obviam venit. Ilico augur consulis iussu pullos observat. Aves sacrae non edunt et augur Romānis certam cladem praedicit. Tum consul:

— Non edunt, — inquit, — aves? Ergo bibent certe.

Et aves in aquam mergit.

Paulo post Carthaginienses magnum numerum navium Romanārum opprimunt, multos cives sociosque Romānos necant.

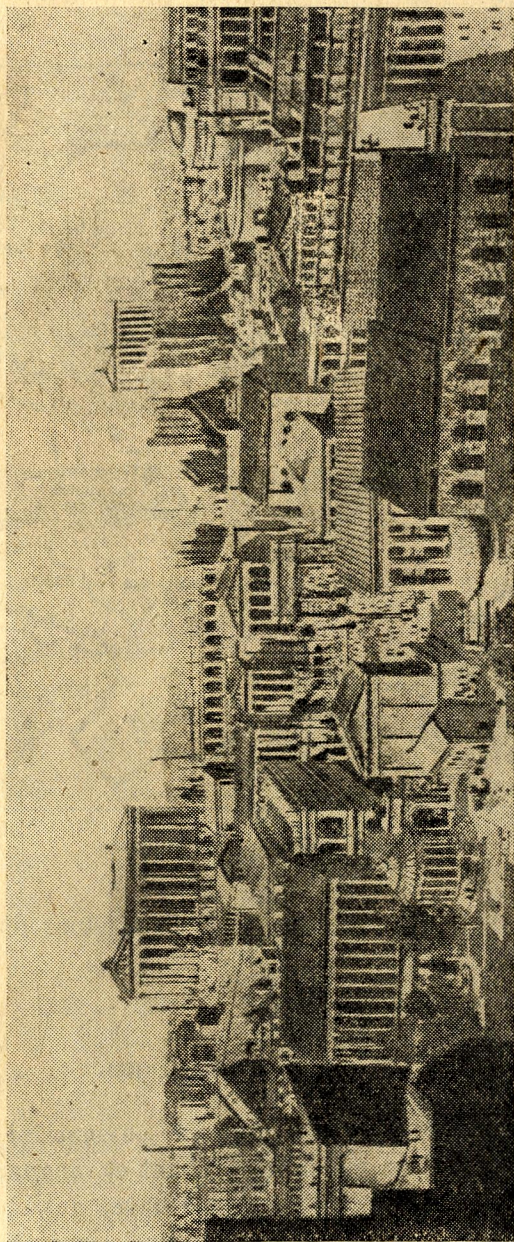

Авгур

40. De Roma antiqua.

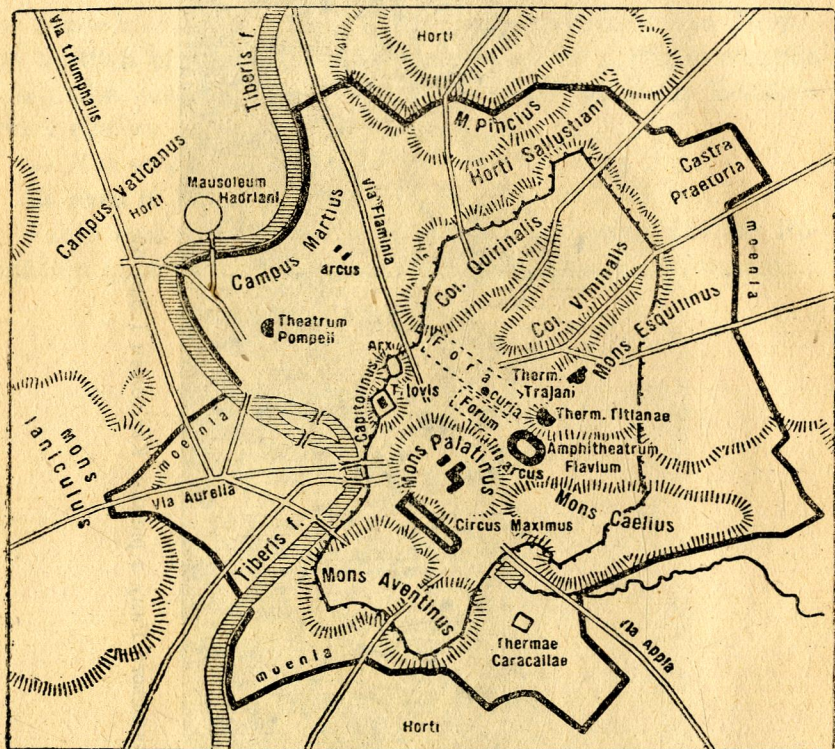
(Feminina на -s з попереднім приголосним).

In numero Italiae antīquae urbium urbs Roma primum locum obtinēbat. Multae gentes antiquae Romae obnoxiae erant.

Частина стародавнього Риму з ринком, Капітолієм і Замок

Roma antiqua in montibus et collibus sita erat. In media urbis parte forum Romanum erat. Foro Romano mons Palatinus et

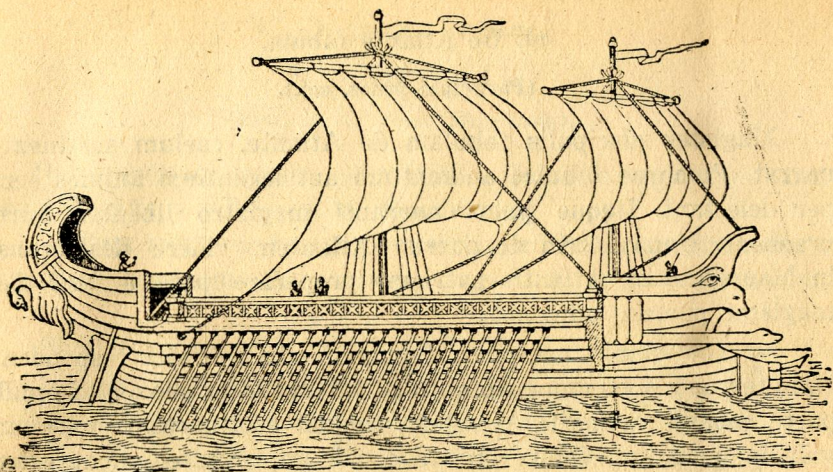

Плян стародавнього Риму

mons Capitolinus finitimi erant. Mons Capitolinus duo cacumina habebat: Capitolium et Arcem.

41. De navigatione antiqua.

Antiquae gentes maritimae multum navigationi studebant. Nautae antiqui per varia maria navigabant et magnam variarum mercium copiam importabant. Antiquae naves aut onerariae aut longae erant. Naves onerariae velis, naves longae et velis et remis ornatae erant. Romani initio navigationi minus studebant.

42. De Minotauro fabula.

(Прикметники III декл. з одним і двома закінченнями).

Minotaurus monstrum erat atrox et horribile hominis corpore et capite tauri. Creta insula atrōcis beluae patria erat. Minos, rex insulae, omnes iniurias omniaque mala a turpi belua metuēbat. Tunc forte in Cretam Daedalus venit, nobilis architectus. Daedalus regis iussu Minotauro labyrinthum aedificat. Ibi belua horribilis procul ab omnium oculis habitābat.

43. De Italia antiqua.

(Celeber, -bris, -bre).

Magnam Italiae antiquae partem mons Apennīnus explet. Sed in Etruria et Latio, in Campania et Apulia loca campestria sunt. Campania miti et salūbri caelo, multis et fertilibus agris insignis est. In Italia antiqua magnus erat numerus urbium celebrium et opulentārum. Omnium autem Italiae antiquae urbium Roma principem locum obtinēbat.

44. De Atlante fabula.

(Participia praes. act.).

Magister discipulis fabulam de Atlante, caelum sustinente, narrat. Pulchrae fabulae audientium aut legentium animos semper delectant. Itaque pueri narranti magistro libenter aures praebent. Unus autem de pueris, Atlantem vidēre desiderans, in Mauretanium, Atlantis patriam, properāre parātus est. Sed magister puerum admonet:

— Non omnia, mi puer, fabulae verba veritāti respondent. Nam terrae globus immenso, re vera, intervallo a caelo distans nulla parte caelum attingit. Atlantem, caelum sustentem, nusquam vidēbis terrarum. Quare omitte consilium tuum et, sicut ceteri pueri, fabulae argumentum scribe.

45. Гарні казки.

Стародавні римські вчителі читали й оповідали своїм учням гарні казки. Гарна казка завжди розважає душу слухача й читача (=слухаючого й читаючого). Тому римські хлопці радо слухали читання й оповідання (=читаючих і оповідаючих) учителів.

У стародавніх римлян було чимало поетів, що виславляли подвиги славних мужів. Читайте, хлопці, римську поезію (=римських поетів), що прославляє батьківщину.

46. De pugna Romana.

I.

(Sing. ім. IV декл. Masculina).

Ad ducem exercitus Romāni exploratōres veniunt et dicunt:

— In proxima silva magnus hostium numerus sese occultat. Hostium dux exercitui Romāno insidias parat.

Dux Romānus exercitum suum in proximum montem subducit, simul hostes e silva evādunt. Mox exercitus Romānus cum hostium exercitu proelium committet.

Periculum in mora.

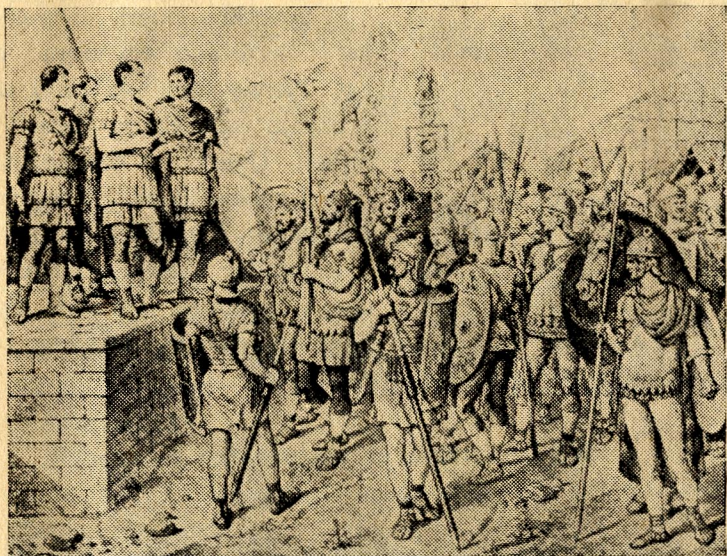
47. De pugna Romana.

II.

(Plur. ім. IV декл. Masculinæ).

Dum hostium copiae exercitibus Romānis appropinquant, consul Romānus milites suos ita admonet:

— Cum adversus hostes pugnabitis, milites, ceterōrum exercituum Romanōrum, in extrēmis imperii finibus pignantium,

memores este. Et ceteri exercitus Romāni acribus proeliis cum hostium exercitibus contendunt. In omnibus autem proeliis exercitus nostri claras victorias reportant, nam virtūte ac fortitudine hostium exercitus praecēdunt. Et vos, milites, cum virtūte ac fortitudine pugnabitis et claram victoriam reportabitis. Fortes fortūna adiuvat.

48. De pugna Romana.

III.

Paulo post bucinātor consulis iussu bucina classicum canit. Bucinatōris signum tubicines et cornicines repetunt. Primum equitātus Romānus cum hostium equitātu proelium committit.

Tum pedites Romāni in hostes pila mittunt et magnum hostium numerum concidunt. Reliquos cum gladiis petunt. Hostes Romanōrum impetum non sustinent et terga vertunt. Romāni proelio victōres discēdunt.

Vita est militia.

49. De cornu ubertatis.

(Neutra IV деклінації).

Spectāte, pueri, cornua picta! Magnitūdo cornuum varia est. Parvis cornibus hirci caput ornātum est. Capra cornua non habet. Unum de caprae cornibus nymp̄ha tenet. Et caprae et nymp̄hae Amalthēa nomen est. En Iuppiter puer ex Amaltheae cornu caprīnum lac bibit. Cornu magnum est et omnibus bonis redundat.

50. De Latona et rusticis Lyciis.

(Singul. im. V деклінації).

Iam meridies erat, cum Latōna e Delo insula in Lyciam venit. Ibi planitiem amplam videt. In planitie multi agricolae Lycii laborābant. Latōna e rivo aquam haurire temptat, sed rustici pedibus aquam turbant. Tum Latōna:

— Dea, — inquit, — sum. Quod deae aquam denegātis, e hominibus ranae eritis.

Latōna fidem servat. Atque inde ex illo tempore improbi homines, in ranas mutāti, rabiēi poenam dant.

Ira est initium insaniae.

51. De diebus festis et rebus divinis antiquorum Romanorum.

(Plur. im. V деклінації).

Apud antiquos Romānos multi dies anni dies festi erant. Festōrum diērum seriem Romāni appellābant ferias. Diēbus festis

patres familiārum pro familiis, magistrātus pro re publica sacrificābant. Rebus divinis plerumque sacerdōtes praeerant, nam sacerdōtes religiōnum perīti erant. Pueri Romāni dies festos valde amābant.

52. Дні й ночі.

Довгота днів і ночей (є) різна. Взимі (є) дні короткі, а ночі довгі; вліті (є) дні довгі, (а) ночі короткі. В теплі дні (abl.) літа радо шукаємо тіні. Хлопці й дівчата хвалять зимові дні. Часто дні (є) подібні один до одного (= до днів).

53. De Achille et Ulixē.

I.

(Indic. praes. pass. дієслів I—II кон'югації).

Iam ab omnibus fere ducibus Graecis bellum Troiānum paratur. Solus Achilles a Thetide matre muliebri veste ornatur atque in Scyro insula inter puellas regias occultatur. Achilli muliebris vita non placet. Itaque saepe e regia in litus evolat.

Aliquando Thetis mater ad Achillem ambulanti e mari venit. Tum Achilles:

— Frustra, — inquit, — mater, inter puellas occultor ac bello prohibeor. In bello me gloria manet, hic desidia excrucior.

Mater respondet:

— Non frustra occultaris et bello prohiberis, Achilles. In bello multi vel fortes viri necantur. Hic, inter puellas, vitam agens, a certa morte servaris.

54. De Achille et Ulixē.

II.

(Imperat. i inf. praes. pass. дієслів I—II кон'югації).

Achilles matris verba animo reputat. Subito e regia puellae accurrunt, pila ludentes. Puellae Achillem maestum vident et:

— Omitte, — inquiunt, — curam, Achilles, et cum puellis lude. Tu pedibus celer es nec difficile tibi erit cito moveri. Commovere denique amicarum vocibus, si ab amicis laudari placet.

Achilles respondet:

— Non ludam amplius, amīcae. Si pila delectāri placet, delectamini sine Achille. Vidētis navem mercatoriam, litori appropinquantem. Illa navis in patriam asportābit Achillem.

55. De Achille et Ulixē.

III.

Paulo post a mercatoribus peregrīnis puellis variae merces monstrantur: tunicae, pallae, scuta, gladii. Puellae tunicis et pallis delectantur, ab Achille furtim arma spectantur. Subito omnium aures clamōre pugnantium atque armōrum strepitu afflictae. Puellae fugae se dant. Achilles autem gladium et scutum capessit ac pugnāre parātus est. Tum unus e nautis ad Achillem accēdit et dicit:

— Salve, Achilles! Ulixes sum et te ad bellum Troiānum invito.

56. De disciplina militari.

I.

(Indic. praes. pass. дієслів III—IV кон'югації).

In exercitu Romāno servi militantes reperiuntur et comprehenduntur. Servi a militibus in carcerem deducuntur. Inter servos et custōdes talis sermo auditur:

Servus. Cur custodior, amīce?

Miles. Custodīris, quia iniuste miles Romānus diceris.

Servus. Et quo ducimur miseri?

Miles. Ducimini in carcerem, ubi iustam poenam expectabitis.

57. De disciplina militari.

II.

(Inf. i imperat. praes. pass. дієслів III—IV кон'югації).

Iam servi in carcere sedent et miseram fortūnam accūsant. Unus dicit:

— Vicarii sumus. An vicarii comprehendendi et punīri debent?

— Nescio, respondet custos. Cras a consule audiētis.

58. Військова карність.

III.

Другого дня випроводжують рабів з в'язниці й запроваджують до консула. Тоді один з рабів:

— Просимо вибачення, імператоре: ми заступники.

Консул відповідає:

— Якщо ви заступники, то ви невинні. Заступників не слід ні ув'язнювати, ні карати (=заступники не повинні бути ні ув'язнювані, ні карані). Відсьогодні будете державними рабами. Відійдіть!

59. De Saturnalibus Romanis.

(Indic. impf. pass. дієслів I—II кон'югації).

Servus. Mihi Saturnalia magnopere placent. Sed antea vita mea tristis ac molesta erat. Ante Saturnalia enim saepe virgis verberābar atque in catēnis tenēbar, saepe uxor mea vituperabātur, saepe filii et filiae gravibus poenis coërcebantur. Quid multa? Omnes vexabāmur et irridebāmur.

Dominus. Parce linguae: verberabāris mediocriter et iuste.

Servus. Immo et crudeliter et cum iniuria.

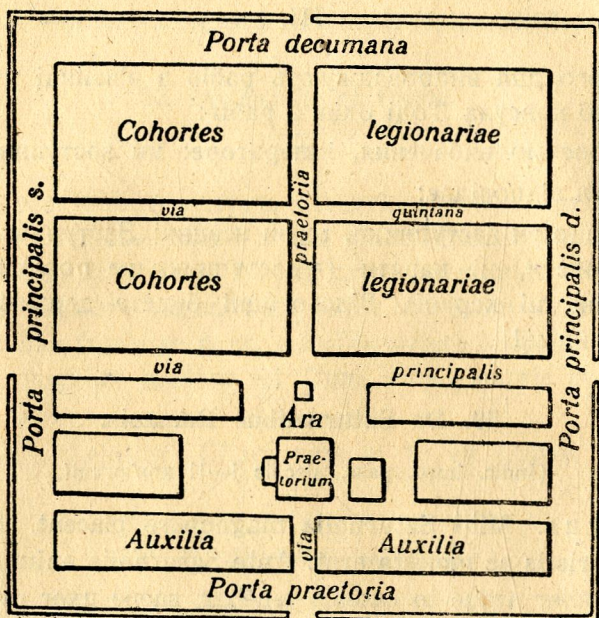
Dominus. Iam tace, quaeso. Ecce vinum et porcellum assum habes. Carpe diem: non semper erunt Saturnalia.

60. De castris Romanis.

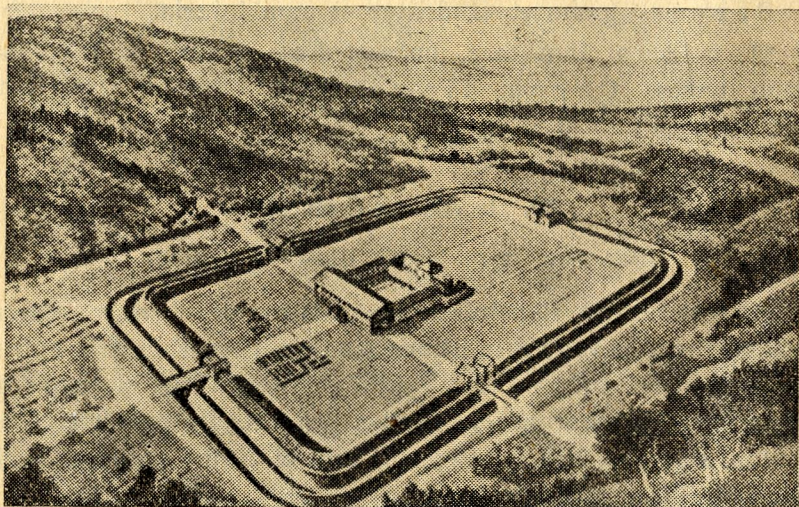
(Indic. impf. pass. дієслів III—IV кон'югації).

Ab exercitibus Romānis saepe castra ponebantur. Castra Romāna fossa et vallo a militibus muniebantur. E castris milites quattuor portis emittebantur. Spatia castrōrum viis in partes dividebantur. Ibi tabernacula ponebantur. Ante imperatōris tabernaculum sive praetorium suggestus erat et forum patēbat. Noctu castra vigiliis custodiebantur.

Inter arma silent Musae.

Плян римського табору

Римська твердиня (castellum), збудована на зразок римського табору

61. De aetate Saturni.

Italia olim Saturnia nominabātur. Tunc Italicae civitatēs a Iano et Saturno regebantur. Saturni temporibus omnes Italiae incolae liberi ac pares erant. Saturni aetas ab antiquis poetis aurea dicebātur. In aureae aetātis memoriam a Romānis quotannis Saturnalia celebrabantur. Saturnalibus nullum fere discrimen inter cives et servos sentiebātur.

62. De aureo vellere fabula.

I.

(Fut. prim. pass. дієслів I—II кон'югації).

Iamdūdum Phrixo et Hellae a noverca insidiae parabantur. Tandem Nephele mater in somno liberis appāret et dicit:

— Iam diutius, Phrixe, a noverca non vexaberis, non terreberere poenis, Helle. Iam vos capitis periculo liberabimini, ego magna cura ac dolōre liberābor. Proxima enim nocte ab ariete, aureo vellere ornāto, in Colchidem asportabimini.

Nihil novi sub sole.

63. De aureo vellere fabula.

II.

(Fut. primum pass. дієслів III—IV кон'югації).

Phrixus et Helle arietem conscendunt et super mare per aëra vehuntur. Subito Helle in mare incidit. Tum Phrixus:

— A deo, — inquit, — auxilium pete et preces tuae audientur. Neque solum a deo e capitis periculo servabere, sed etiam in matrimonium ducēris. Simul mare e nomine tuo Hellespontus nominabitur. Vale! Ego solus in Colchidem vehar.

64. Вчення Сократа.

Колись Сократ так навчав атенців (pass.):

— Чеснота — це найвище добро людини. Чеснота веда, веде (та) вестиме людей до правдивого щастя (pass.). Прав-

Сократ

диве щастя громадян завжди залежатиме від розквіту держави. Виконуйте, громадяни, якнайдокладніше державні закони. Бо коли виконуватимете державні закони, найкраще послужите розквітові держави.

65. De Troiae interitu.

I.

(Ind. perf. act. на -avi, -evi, -ivi).

Diu et frustra Graeci adversus Troiānos pugnābant. Multis tandem laboribus fessi per dolum atque insidias bellum diuturnum finire destinavērunt. Itaque Ulixis consilio ingentem equum ligneum in litore aedificavērunt atque equi ventrem viris fortibus explevērunt. Tum noctu Tenedum insulam navibus petivērunt.

Proximo die Troiāni, postquam in litore nullum hostem vident, ex oppido evolant atque equum ligneum funibus in arcem trabunt. Deinde per totum diem laetitiae atque epulis se dant.

66. De Troiae interitu.

II.

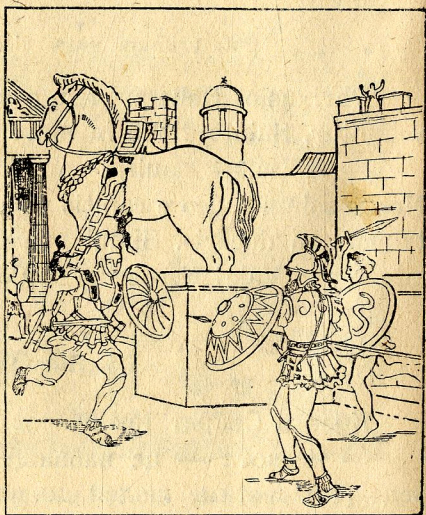
(Perfectum act. на -ui; fui).

Multa nocte armōrum sonitus Troiānos e somno excitāvit. Inter ceteros etiam Aenēas e somno excitātur. Aenēas ilico arma capessīvit et foras evolāvit. In via Apollinis sacerdotem videt et rogat:

— Quid audivisti, sacerdos?

Non continuit dolōrem sacerdos et exclamāvit:

— Fuimus Troes, fuit Ilium et ingens Teucrōrum gloria!

Iam Achīvi magnam urbis partem dolo occupavērunt, multos Troiānos necavērunt, multa aedificia incendio delevērunt.

67. Aeneas in Italiam venit.

I.

(Perfectum act. na -i, -si, -xi).

Anno post Troiam captam decimo Aenēas cum sociis in Italiam pervēnit. Ibi advenae saepe ex Aboriginum agris praedam agēbant. Itaque Latīnus, Aboriginum rex, advenis bellum indixit. Iam Troiāni ad proelium parāti erant, cum Latīnus ad Troiānos legātos misit Aeneamque ad colloquium vocāvit. Et pius Aenēas eloquentia Latīni animum sibi conciliāvit.

68. Aeneas in Italiam venit.

II.

Aenēas cum Latīno ita egit:

— Troiānus Aenēas veni ad te. Magnas, o rex, tibi gratias ago, quod cum Troiānis proelium non commisisti meque profugum ad colloquium vocavisti. Invīti praedam ex agris tuis egimus, Latīne. Da veniam profugis!

Latīnus respondit:

— Verba tua mihi magnopere plācuērunt, Aenēa. Itaque non solum tibi ignosco, sed etiam Laviniam filiam tibi in matrimonium do.

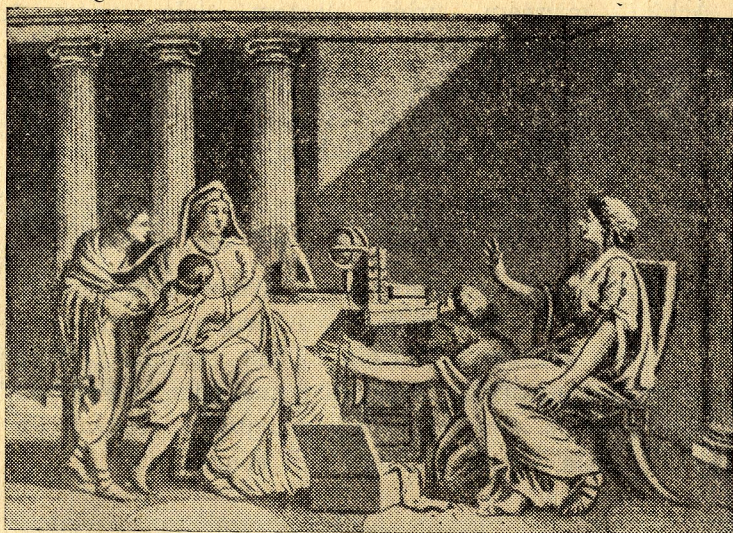
Verba docent, exempla trahunt.

69. De Cornelia, Gracchorum matre.

(Supinum i part. perf. pass.).

Ad Corneliam, Gracchōrum matrem, Campāna matrōna salutātum venit. Post cenam, in amīcae honōrem a Cornelia comparātam, matrōnae sermōne delectantur. Amīca Corneliae pretiōsa ornamenta sua muliebriter ostentāvit et rogāvit:

— Ostende mihi, Cornelia, ornamenta tua. Mihi nihil est tam iucundum spectātu, quam pulchra ornamenta muliebria.

Cornelia amīcae aliquamdiu nihil respondēbat. Interea Tiberius et Caius filii e schola domum revenērunt. Tum Cornelia amīcae pueros, in triclinium vocātos, ostendit et dixit:

— Specta, amīca, si placet: ecce enim sunt ornamenta mea!
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

70. Daedalus de Icarī interitū narrat.

I.

(Ind. pf. pass.).

Postquam labyrinthus aedificātus est, magno pondere auri a Minōe donātus sum. Ilico cum Icaro filio patrias Athēnas repetere constitui atque a rege navem e foedere postulāvi. Sed navis mihi denegāta est. Tum multa pecunia navem conduximus et nave fugam temptavimus. Tamen a custodibus impediti atque ad regem adducti sumus. Nautae proditionis accusāti et damnāti sunt, navis delēta.

71. Daedalus de Icarī interitu narrat.

II.

(Comparativus прикметників).

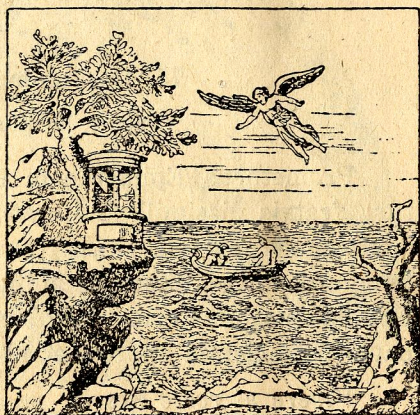
Relinquebātur aëria via, multo periculosior quidem, sed liberior. Itaque e pennis et cera duo alārū paria parāvi: longius

mihi, brevius puero. Icarus primum praeceptis meis oboediens nec soli nec mari appropinquābat. Postea praecepta neglegit et spatia soli propinquiōra petit. Tum alārū cera vehementiōre solis calōre solvitur et Icarus in mare decedit.

Pulchrior est res nulla soli natālis amōre.

72. Утеча Дедаля.

Колись Дедадь утік на острів Крету, щоб там жити. Там побудував з наказу короля Міноса лябіринт. Як тільки Дедадь побудував лябіринт, пробував утекти на кораблі (=кораблем), але вартіві придержали його й привели до короля (pass.). Тоді Дедадь закопав усе (своє) золото в землю та вибрав дорогу повітрям (pass.). Бо Дедалеві була дорожча й миліша батьківщина, як золото та почесі.

73. De Campania antiqua.

(Superlativus на -issimus i -errimus).

Omnium Italiae antiquae regiōnum Campania amoenissima et pulcherrima erat. Hic caelum erat mitissimum ac saluberrimum, agri fertilissimi. Hic aquae erant celeberrimae, hic portus nobilissimi, hic Massicus mons, vitibus amictus, et altissimus Vesuvius. In Campania multae et opulentae urbes erant, ut Cumae, Neapolis, Herculaneum, Pompēi, Capua.

74. De Pandora et Prometheo.

(Similis, bonus, magnus, multus).

Olim homines omnibus malis carēbant. Prometheus tunc optimis consiliis homines adiuvābat. Sed felicitāti hominum dei magnopere invidēbant. Itaque ad Prometheum Pandōram, virginem maximae quidem pulchritudinis et deārum simillimam, sed

complūra mala in cista portantem, misērunt. Tamen Prometheus virginem et dona suspecta repudiāvit.

Usus est magister optimus.

75. De Pandora et Epimetheo.

(Facilis, humilis, malus, parvus).

Prometheus Epimetheum fratrem habēbat. Epimetheus natūra fratris dissimillimus erat. In Epimetheo minima erat prudentia, maxima temeritas. Itaque Pandōra et blanditia et humilimis precibus Epimethei animum facillime sibi conciliāvit. Sic Epimetheus pessimam virginem uxōrem duxit. Nam Pandōra paulo post cistam aperuit et plurima mala in lucem emīsit.

Vivere si recte nescis, decēde perītis.

76. Olim et nunc.

Paedagōgus. Narra mihi, Marce, de antiquissima et nostra condicione hominum.

Marcus. Antiquissima hominum condicio melior erat, quam nostra. Olim homines curis et morbis carēbant, nunc plurimis malis vexantur. Omnium malōrum causa maxima Epimethei temeritas fuit. Nam Epimetheus prudentissimi fratris consilio non paruit ac Pandōram, pulcherrimam quidem, sed levissimam virginem, uxōrem duxit. Pandōra autem e cista sua omnes curas et omnia mala in lucem emīsit.

Tempora mutantur nos et mutāmur in illis.

77. De ortu Minervae.

(Числівники unus i duo).

Ecce Iuppiter in sella sedet. Dextrā duōrum deōrum imagines vidēmus, duārum deārum imagines sinistrā sunt. De duōbus deis unus Vulcānus est, alter Neptūnus; de duābus deābus uni Iuno, alteri Diāna nomen est. Unius deae et quidem Minervae effigies minima est. Minerva e contūso Iovis capite evolat. Simul Victoria pinnāta appāret.

78. De discipulorum aetate ac disciplina.

(Tres — viginti).

In schola nostra discipuli undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sedecim, septendecim, duodeviginti annōrum sunt. Pauci undeviginti aut viginti aut plurium annōrum sunt. Diēbus profestis discipuli scholam frequentant. In schola quinque aut sex horas in disciplīna consūmunt. Etiam domi per duas aut tres horas discunt, reliquam diēi partem ludo atque otio dant.

Ars longa, vita brevis.

79. Pueri numerare discunt.

(21 — 100).

Undeviginti et undecim sunt triginta. Viginti unum et viginti duo sunt tria et quadraginta. Duodetriginta et viginti septem sunt quinque et quinquaginta.

Quattuor de septuaginta restant sexaginta sex. Tredecim de nonaginta tribus restant octoginta. Unum de centum restant novem et nonaginta.

Quot sunt nonaginta et octo et triginta?

80. De Romae antiquae incolis.

(101 — 2,000.000).

Romae antiquae incolae e civibus, peregrinis, servis constabant. Iam Servii Tullii temporibus civium numerus circiter octoginta milia erat. Aetate imperatoris Augusti civium numerus erat ad septingenta quinquaginta milia; idem erat servorum numerus; peregrinorum vero numerus ad quingenta milia erat. Summa omnium circiter vices centena milia erat.

81. Вік людей.

Мені одинадцять літ. Моему братові вісімнадцять літ, (а) моїй сестрі п'ятнадцять. Нашому батькові сорок вісім років, (а) нашій матері сорок два. Нашому дідусеві вісімдесят три роки, (а) бабусі сімдесят і один. Небагато людей живе сто літ. Вік деяких дерев досягає п'ятсот або шістсот, або й більше літ.

82. De mensium nominibus.

(Primus — tricesimus).

Iam apud antiquos Romanos annus duodecim menses continēbat. Primo mensi nomen erat Ianuarius, secundo Februarius, tertio — Martius, quarto — Aprilis, quinto — Maius, sexto — Iunius, septimo — Iulius, octavo — Augustus, nono — September, decimo — Octōber, undecimo — November, duodecimo — December.

Dies septimus Martii, Mai, Iulii, Octōbris vocabātur Nonae, dies quintus decimus — Idus. Reliquis mensibus Nonae die quinto, Idus die tertio decimo erant.

83. De imperii Romani magnitudine.

(Решта порядкових числівників).

Urbs Roma a Romulo anno a. Chr. n. septingentesimo quinquagesimo tertio constituta est. Initio spatium imperii Romani exiguum erat. Sed Romani continuis bellis imperii sui spatium amplificaverunt. Anno a. Chr. n. ducentesimo septuagesimo iam tota Italia Romanorum erat. Anno a. Chr. n. ducentesimo quadra-

gesimo primo Sicilia in Romanōrum potestātem vēnit, anno ducentesimo duodetricesimo — Sardinia et Corsica, ducentesimo vicesimo secundo — Gallia Cisalpīna, centesimo nonagesimo septimo — Hispania, postea Macedonia, Graecia, Africa, Asia, Gallia Transalpīna. Imperatōris Augusti temporibus totus fere orbis terrārum antīquus Romanōrum fuit.

Iustitia regnōrum fundamentum.

84. De provinciis Romanis.

Provinciae erant imperii Romāni regiōnes, extra Italiam sitae. Iam supra nonnullae provinciae nominātae sunt. Africa, Macedonia, Achaia anno a. Chr. n. centesimo quadragesimo sexto constitūtae sunt, Asia — anno centesimo tricesimo tertio. Gallia Narbonensis anno centesimo vicesimo primo constitūta est. Reliquam Galliam Transalpīnam C. Iulius Caesar ab anno a. Chr. n. duodesexagesimo usque ad annum quinquagesimum pacāvit. Aegyptus ab Octaviāno anno a. Chr. n. tricesimo in provinciam redacta est.

85. Certamen Neptuni et Minervae.

(Ego, tu; meus, tuus).

Neptūnus. Non tua, sed mea Attica erit, Minerva.

Minerva. Dissentio tecum, patruē: Attica mihi plus serviet, quam tibi; me magis adorābit, quam te; mei plus memor erit, quam tui. Ego Atticae oleam donāvi, ego Atticae incolas literis ac bonis artibus erudio.

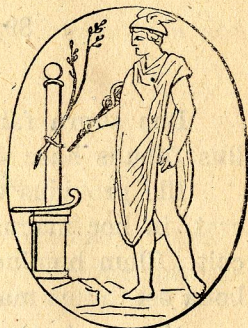
Neptūnus. At ego Atticae equum donāvi. Ego plus valeo, quam tu. Mecum Attica tutior erit, quam tecum.

86. Iovis arbitrium.

(Nos, vos; noster, vester).

Neptūnus. Unde venis et quid nuntiābis nobis, Mercuri?

Mercurius. Ex Olympo ad vos vestra causa venio. Iovis patris nostri ac regis arbitrium vobis nuntiābo.

Меркuriй

Minerva. Utri igitur nostrum Atticam Iuppiter adiudicāvit? Nuntia, quaeso!

Mercurius. Tibi, Minerva, nam donum tuum Atticae utilius erit, quam donum Neptūni.

87. De Biante sapiente.

(Sui, sibi, se; suus).

Bias in numero septem sapientum fuit. Aliquando hostes Biantis patriam expugnāvērunt. Tum oppidāni ex urbe discessērunt multasque res suas secum asportāvērunt. Solus Bias nihil de rebus suis secum asportāvit. Itaque amīci sapientem vituperābant:

— Nos omnes, — dicēbant, — multas res nostras nobiscum asportavimus, tu autem de tuis rebus nihil asportavisti!

Bias autem respondit:

— Non solum multa, sed omnia mea mecum asportāvi, nam omnia mea mecum porto.

88. Всяка тварина любить себе і своє.

Я хвалю тебе і твоє, а ти хвалиш мене й моє. Ми хвалимо вас і ваше, а ви хвалите нас і наше. Я радо забавляюся і працюю з тобою, а ти зо мною. Ми радо забавляємося і працюємо з вами, а ви з нами.

Люблю себе і своє, любимо себе і своє. Всяка тварина любить себе і своє. Любиш себе і своє, любите себе і своє. Всі люди люблять себе і своє.

89. De Prometheo et Epimetheo.

(Hic, ille).

Iam supra fabulas de Prometheo et Epimetheo legistis. Ex illis fabulis haec fere de illōrum fratrum ingeniis comperimus:

Ille providus erat, hic improvidus. In illo magna prudentia erat, in hoc magna temeritas. Illi Pandōra displicuit, huic placuit. Illum homines laudābant, hunc vituperābant. Illius fama bona est, huius mala.

Nomen (est) omen.

90. De Promethei poena.

(Is, iste, ipse).

Iamdūdum, — inquit Iuppiter, — iste Prometheus mihi displicet. Is enim me invīto ignem de caelo in terram deportāvit eiusque usum homines docuit. Eius consilio homines nobis ossa cremant, carnem ipsi consūmunt. Is denique Pandōram repudiāvit. Tantam ego insolentiam diutius non tolerābo. Age, Vulcāne, Prometheus ad Caucasum montem affige! Ibi aquila istum artificem cotidie dilacerābit.

Non est ad astra mollis e terris via.

91. De vita pueri Romani.

(Idem).

Ecce matrōna Romāna filiolum alit. Prope eiusdem pueri pater stat et cum uxōre de filio agit. Deinde idem vir eundem puer-

rum umero sustinet atque eōdem puero gaudet. Tum idem puer haedum, vehiculo iunctum, flectit. Denique eīdem puero, carmen recitanti, idem vir aures praebet.

Eorundem puerōrum atque earundem puellārum studia non semper eadem sunt.

Non eadem omnibus decōra.

92. De asino, equo, cane fabula.

— Ego, — inquit asinus, — huic cani magnopere invideo. Is enim totum diem dormit, eum dominus laudat eīque ipse cotidie cibum delicātum dat.

Ad ea equus haec respondit:

— Iniusta, asine, ista invidia est. Non eadem enim sunt ingenia nostra neque eadem munera. Interdiu quidem canis dormit, sed vigilat noctu atque nos omnes custōdit.

Amīcus Plato, sed magis amīca veritas.

93. Theseus Athenas venit.

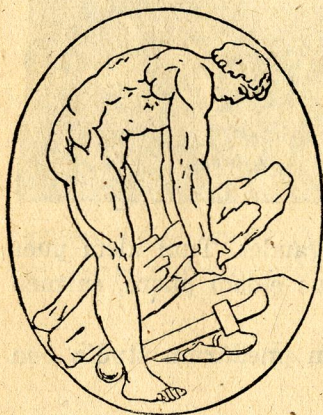
(Qui, quae, quod).

Aegeus, Athenārum rex, filium habuit, cui Theseus nomen erat. Theseus Troezēne, quae civitas in Argolide antiq̄ua erat, in lucem v̄nit. Eruditus est autem a Pittheo avo, cuius prudentia ab omnibus Graecis magni aestimabātur. Theseus, postquam adolēvit, ad patrem discessit. Quo in itinere multos latrōnes, a quibus viatōres vexabantur, vicit, multas bestias, quae agros vastābant, necāvit.

Omnia praectāra rara.

94. Colloquium magistri et discipulōrum.

(Quis? quid? Qui? quae? quod?).

Magister. Specta pictūram, Marce! Quid vides?

Marcus. Video adolescentem, saxum ingens levantem.

Magister. Cuius rei causa saxum levat adolescens, Sexte?

Sextus. Videlicet soleas et gladium quaerit, quae sub saxo accultatae sunt.

Magister. Bene dicis. Sed cui vestrum adolescentis nomen notum est?

Quintus. Adolescenti nomen est Theseus.

95. De agno et lupo fabula.

(Nemo, nihil).

Agnus sitiens e rivo aquam bibēbat. Subito lupo avidus appāret et agnum petit. Agnus clamat:

— Cur me petis, lupe? Nihil tibi nocui.

— At quis, — inquit lupus, — aquam mihi turbāvit?

— Non ego tibi, — respondet agnus, — sed tu mihi aquam turbavisti, a te enim ad me decurrit aqua.

Tum lupus:

— Sed tu iam eo mihi nocēs, quod vivis. Omnīno nemo vestrum mihi benevolus est, cum nullo vestrum mihi amicitia erit. Nemini vestrum parcam: nulla re enim magis delector, quam hostium meōrum perniciē.

Surdis auribus canis.

96. Тезей.

Тезей народився в Тройзені. Його батько був королем Атен. Матір'ю Тезея була Айтра, дочка короля Піттея, яку всі тройзенки високо цінили. Тезееві ні один ровесник не дорівнював ні прикметами духа, ні тіла. Вже змалку не дбав Тезей ні про що (=про ніщо) більше, як про честь та славу.

97. Amulius Romulum et Remum expōnit.

(Ind. plqpf. activi).

Amulius, Albanōrum rex, ab Aenēa Troiāno originem duxerat. Regnāvit autem post Numitōrem fratrem, quem regno privaverat et suae potestāti subegerat.

Erat Numitōri filia, Rea Silvia nomine. Hanc Amulius Vestālem legerat et ita perpetuae virginitāti destinaverat. Tamen Rea Silvia geminos pueros in lucem edit, Romulum et Remum. Ab Albānis, sicut postea a Romānis, virgo Vestālis, quae mater fuerat, morte puniebatur. Itaque Rea Silvia, postquam Romulus et Remus in lucem venērunt, in custodiam datur. Pueri autem, a servis regiis in alveo impositi, in Tiberim, qui tunc super ripas redundaverat, mittuntur.

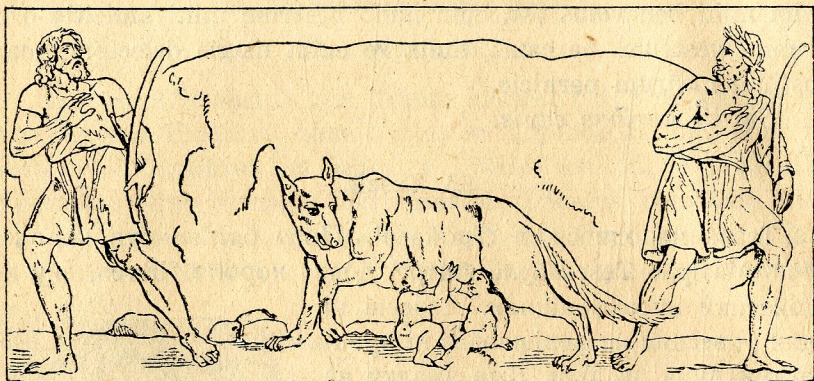

Весталька

98. Lupa Romulum et Remum alit.

(Ind. plqpf. activi).

Iam aquae recesserant et Fortūna populi Romāni alveum in sicco destituerat. Tum forte lupa, quae catulos amiserat, ad eum

locum vēnit. Quae postquam infantes vidit, ultro eos aluit. Ex eo tempore, simulac vagitum audiverat, ad pueros properābat. Ita idem pueri, quos homines exposuerant, a fera bestia conservāti sunt.

99. Oedipus et Sphinx.

(Fut. ex. activi).

Aliquando Oedipus Thebārum portis appropinquaverat. Subito Sphinx ei obvia fit et dicit:

— Siste gradum, viātor, et responde, quod te interrogavero. Sed si male responderis, ilico dilacerabere.

Tum Oedipus:

— Libenter respondēbo, quod me interrogaveris. Sed quid de te fiet, si bene respondero?

— Mox videris, — inquit Sphinx, — nunc responde:

— Quod animal mane quattuor, meridie duobus, vesperi tribus pedibus incēdit?

— Homo, — respondet Oedipus.

Et ilico Sphinx de arduo saxo se praecipitavit animamque efflavit.

100. Сфінкс та Едип.

Перед брамами Теб сидів страшний Сфінкс і всім, що його зустрічали, загадував дуже важку загадку. Вже чимало тебанців, що не розв'язали загадки, розшарпав страшний звір, коли перед містом появився Едип.

Тоді Сфінкс:

— Розв'яжи, — каже, — юначе, загадку, яку тобі зараз загадаю. Якщо її відгадаєш, збережеш своє життя.

101. De raptu Proserpinae.

I.

(Ind. plqpf. i fut. ex. pass.).

Per novem dies totidemque noctes Ceres omnes terras et omnia maria peragrābat filiamque suam Proserpinam, quae a Plūtōne in Orcum asportāta erat, frustra quae-rēbat. Decimo denique die a Sole rem omnem comperit et:

— Gravis est, — inquit, — iniuria mea. Itaque non prius segetes curābo, quam Proserpina mihi a Dite remissa erit doloresque mei finiti.

102. De raptu Proserpinae.

II.

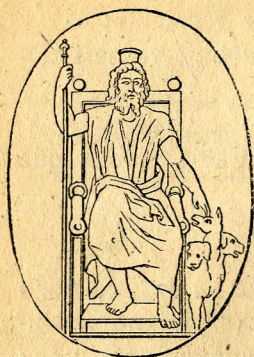
(Ind. plqpf. i fut. ex. pass.).

Iamdūdum a Cerere segetes neglectae erant. Interea homines et animalia fame laborābant, in deōrum autem aris nulla sacra cremabantur. Denique Mercurius ad Cererem venit et:

— Omitte, — inquit, — luctum, dea! Mox filia tua liberata erit doloresque tui finiti. Nam inde ex hoc tempore Iovis iussu

Церепа

Плутон

Proserpina sex anni menses tecum in terris erit, sex reliquos menses in Orco apud Ditem manēbit.

Post nubila Phoebus.

103. Epistula.

(Coni. praes. act. дієслів I кон'юг. й дієслова esse).

Tullius s(alūtem) d(icit) Terentiae suae.

O me perditum, o afflictum! Quid enim? Rogem te, mulierem aegram, ut adsis? Non rogem et sine te sim? — Forsitan hoc utile sit: Si est spes mei reditus, eam confirma et rem adiuva; sin spes nulla est, veni ad me!

Quomodo nunc te habes? Quid Tullia et Marcus agunt? Utinam semper mei memores sitis! Utinam dii vos ab inimicōrum iniuriis conservent! Valēte!

104. Viatores et caupo.

(Coni. praes. act. дієслів II—IV кон'юг.).

Viatōres. Cur ostium aperīre dubitas, caupo?

Caupo. Nescio, qui sitis, qui tam multa nocte veniātis, et metuo, ne quid mihi noceātis. Quodsi sciam, qui sitis et quid petātis, ilico vos intromittam.

Viatōres. Cives Romāni sumus. Romā venīmus, petimus Brundisium. Cur autem tam multa nocte veniāmus, audies postea.

Caupo. Salvēte, cives Romāni! Venīte, quaeso, in deversorium!

Cantābit vacuus coram latrōne viātor.

105. Подорожні та шинкар.

Пізно вночі стукають подорожні до дверей гостинниці й домагаються від господаря, щоб пустив їх досередини. Господар запитує подорожніх, хто вони (е), що так пізно вночі стукають (coni.) у двері. Подорожні відповідають:

— Відчини двері й довідаєшся, хто ми й чому так пізно вночі приходимо.

106. De corvo et vulpe fabula.

(Coni. impf. act. дієслів I кон'юг. і дієслова esse).

Corvus casei frustum rostro tenens in arbore sedēbat. Subito vulpes callida accurrit et:

— Quam formōsus es, — inquit, — carissime corve! Si vox quoque tua formae accommodāta esset, ego te regem avium salutārem. Aves enim te regem creārent, si voce canōra praeditus esses.

Tum corvus, vulpis laudibus inflātus, rostrum aperuit, ut cantāret. Sed vix „cras-cras“ dixerat, cum caseum rostro emīsit, quem vulpes ilico captāvit et devorāvit.

„Cras-cras“ — corvi vox.

107. De Nioba.

I.

(Coni. impf. act. дієслів II—IV кон'югації).

Nioba, Thebanōrum regīna, septem filios et septem filias habēbat. Qua re superba Latōnam saepe illudēbat, quod unum filium et unam filiam habēret.

Aliquando mulieres Thebānae ad templum properābant, ut Latōnam sacris colerent. Quod postquam Nioba cognōvit, mulieres monuit, ut Latōnam neglegerent si-bique sacra parārent.

Latōna superba Niobae verba audierat. Itaque Apollini et Diānae mandāvit, ut matris contumeliam punīrent.

108. De Nioba.

II.

Apollo et Diāna sine morā Thebas venērunt, ut matris mandāta perpetrārent. Et primus Apollo septem Niobae filios sagittis transfixit et necāvit, tum Diāna eōdem modo sex filias vita privāvit. Ultima minimaque restābat. Quae cum tot fratres et sorōres exanimātos

vidēret et nullas iam eōrum voces audīret, timōre perterrita a matre praesidium petivit. Nioba, toto corpore totaque veste ultimam filiam tegens, Latōnam obsecrāre coepit, ut uni minimaeque parceret. Sed dum rogat, pro qua rogat, occidit. Tum Nioba, tantis malis fracta, inter filios et filias exanimātos resēdit atque in saxum mutāta est.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo.

109. Colloquium.

(Coni. pf. act.).

R o m ā n u s. Iam satis lusimus, Helena et Tite. Nunc legāmus et scribāmus!

H e l e n a. Ne praescripseris nobis, Romāne, quomodo nos gerāmus. Non oboediēmus tibi.

R o m ā n u s. Sed si quid novi vobis proposuerim aut legerim, nonne aures mihi praeberitis?

H e l e n a. Si fabula pulchra fuerit, libenter te audiverimus.

R o m ā n u s. Audīte igitur! Praeclāram fabulam vobis narrābo.

110. De Eridis dono.

(Coni. plqpf. act.).

Ad nuptias Pelei et Thetidis Iuppiter omnes deos convocaverat praeter Eridem, discordiae deam. Itaque Eris graviter Iovem incusābat, quod se non invitāvisset. Cum autem dies cenae venisset omnesque convīvae accubuissent, Eris inter deas mālum aureum misit, cui inscriptum erat: Pulcherrimae.

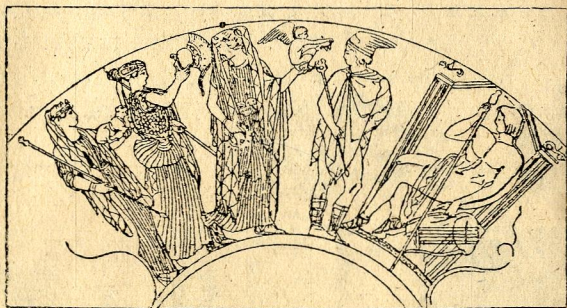
Iuno, Minerva, Venus vehementissime de forma sua certābant. Itaque Mercurius Iovis iussu deas certantes ad Paridem, regis Priami filium, deduxit eiusque arbitrio causam permīsit.

Nemo iudex in causa sua.

111. Суд Париса.

Г а л я. Чому не розкажеш далі, Романе? Розкажи, будь ласка, котра богиня була найкраща, що кожна обіцяла Парисові й котрій Парис присудив золоте яблуко.

Роман. З усіх богинь найкраща була Венера. Вона обіцяла Парисові найкращу жінку, якщо їй присудить (conī.

plqpf.) золоте яблуко. Юнона обіцяла Парисові царювання над Азією, а Мінерва мудрість, якщо до них буде прихильніший.

Галія. А як називалася та найкраща жінка?

Роман. Так само, як ти.

112. Epistula.

(Coni. praes. pass.).

Pater Marco et Quinto s. pl(urimam) d. Si vos valētis, bene est; ego valeo. Quae mater mihi de diligentia vestra scripserat, legi libentissime. Quis enim pater non gaudeat, cuius filii ita discant, ut a magistro semper optimi habeantur ac laudentur. Sed spectāte, ne princeps locus a vobis amittatur. Vitāte amicitiam puerōrum, qui ita se gerunt, ut a magistro saepius vituperentur vel puniantur. Si me maturius vidēre placuerit, ex urbe in viam Appiam Calendis Iuniis evolāte! Hac enim via Calendis Iuniis domum reveniam. Litteris meis sine mora a vobis respondeātur, ut sciam, quid domi agātur. Valēte!

Labor omnia vincit.

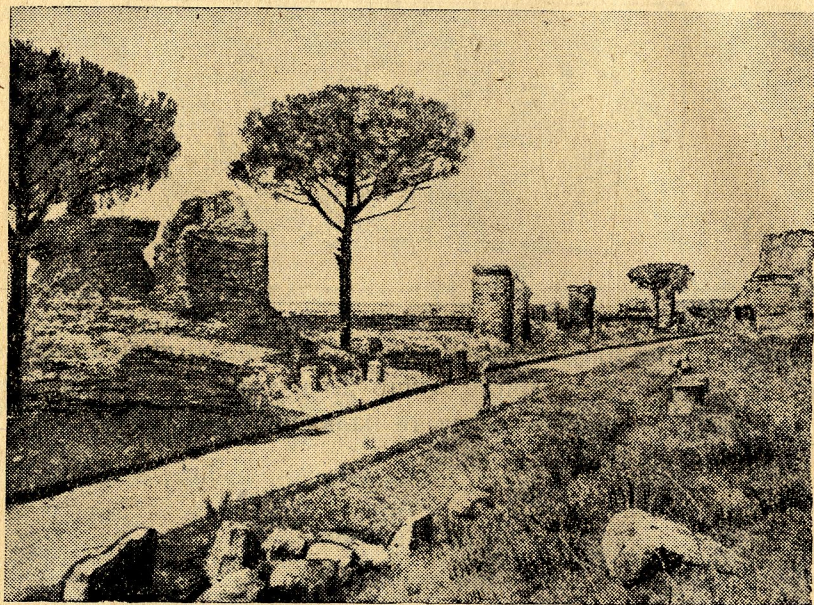
113. Epistula.

(Coni. imperf. pass.).

Marcus patri suo s. pl. d. Praescripsisti nobis, ut litteris tuis sine mora responderētur. Itaque respondeo:

— Ego et Quintus frater multum curavimus, ut a te laudārēmur et amarēmur. Cotidie enim quam diligentissime scholam

frequentavimus et amicitiam puerōrum, qui ita se gerēbant, ut a magistro saepius reprehenderentur et punirentur, negleximus.

Аппієва дорога

Calendis Iuniis quam libentissime in viam Appiam evolabimus, ut te revenientem maturius videāmus: nimium diu enim te desideravimus. Vale!

Saepe puer paret, paret ut sibi dona parentis.

114. Добрі діти.

Ми щодня відвідуємо школу і якнайпильніше вчимося. Завжди дбаємо про те, щоб нас хвалили батьки й учителі. Уникаємо приятні хлопців, які так поводяться, що вчителі частіше ганяють їх, а то й карають.

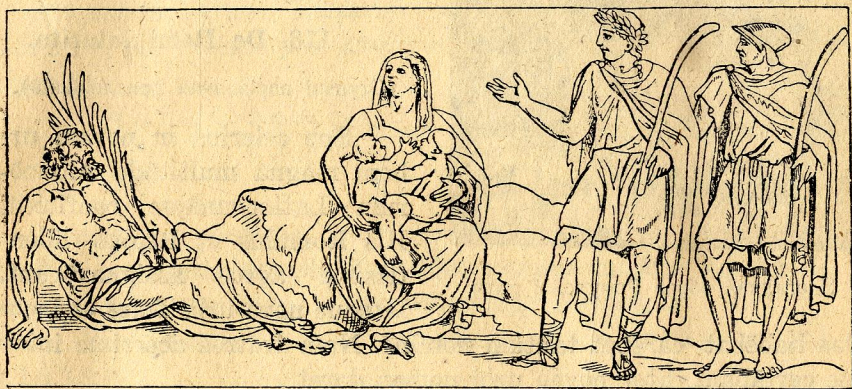
Марко і Квінт були добрими хлопцями. Вони завжди дбали про те, щоб їх хвалили батьки й учителі. Завжди уникали приятні хлопців, які так поводитися, що вчителі частіше ганили їх, а то й карали.

115. De caede Amulii.

(Coni. pf. i plqpf. pass.).

Iam scitis, pueri, quomodo Romulus et Remus e Tiberis undis servāti sint. Nunc audiētis, quomodo Amulii scelus punitum sit.

Aliquando ad eum locum, ubi puerōrum alveus destitūtus erat, Faustulus, regius pastor, venit. Hic pueros secum asportat eos-

que Larentiae uxōri tradit. Qui cum adolevissent a quoque viro expositi essent cognovissent, iniurias suas vindicāre constituērunt. Itaque cum parva quidem, sed forti aequalium manu Amulii domum invādunt regemque obtruncant. Tum Numitōrem avum in regnum restituunt.

116. Свідчення Фавстула.

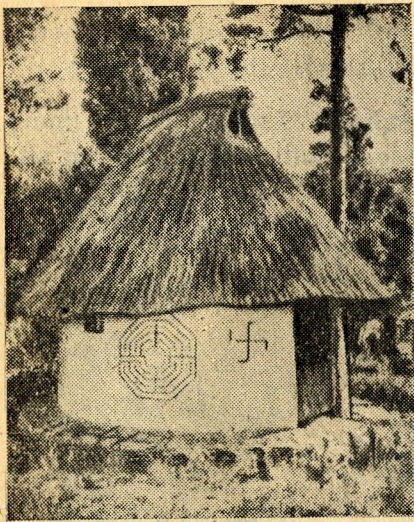
Одного разу розбишаки спіймали Рема і привели наперед до Амулія, а потім до Нумітора (pass.). Тоді Фавстул, коли йому про те донесено, прикликав до себе Ромула й сказав:

— Тепер відкрию тобі, хто (= яка) була твоя мати, як я тебе врятував і виховав (pass.). Слухай і запам'ятай собі!

117. Romulus et Remus Romam condunt.

(Творення прислівників).

Romulus et Remus, cum Numitōrem in regnum restituissent, eisdem locis, ubi iniuste expositi et feliciter conservāti erant, no-

Здогадний образ Ромулової хати

vam urbem condere constituē-
runt. Itaque taurum album al-
bamque vaccam arātro iunxē-
runt ac montem Palatīnum sul-
co et gleba diligenter cinxērunt.
Haec fuit orīgo urbis, quae po-
stea Roma appellāta est.

118. De Remi interitu.

(Ступені порівняння прислівників).

Spe celerius in novam ur-
bem magna multitūdo Albanō-
rum Latinorumque confluit.
His Romulus et Remus liben-
tissime agros assignavērunt.
Iamque nova urbs fines et inco-
las habēbat, carēbat tantum nomine. Nam fratres acerrime inter
se certābant, uter novae urbi nomen daret.

Aliquando Remus, nihil mali providens, liberius et impru-
dentius se gesserat: glebam enim, qua urbs cincta erat, per iocum
transiluit. Tum Romulus, vehementissime irātus, fratrem necā-
vit. Post fratris necem Romulus facillime imperium novae urbis
occupāvit eamque e suo nomine nomināvit.

119. Погані наслідки братньої незгоди.

Легко та скоро Ромул і Рем заснували Рим. Багато важче
було спільно володіти. Бо скоріш, як можна було сподіватися,
почали брати завзято між собою сперечатися за владу. Ця су-
перечка була причиною загибелі Рема.

120. Narratiunculae.

I.

Antimachus, clarus poēta, Atheniensibus opus magnum le-
gēbat. Ubi legentem omnes praeter Platōnem, clarum illum phi-
losophum, reliquērunt:

— Legam, — inquit, — nihilo minus: unus enim
Plato mihi instar omnium est.

II.

Diogenes philosophus puerum aliquando aquam manibus haurientem vidit. Tum poculum ligneum, quod secum habēbat, ad terram ilico misit et:

— Quam sumptuosus, — inquit, — fui!

III.

Aliquando Xerxes, Persarum rex, a Leonida, rege Lacedaemoniorum, per litteras postulavit, ut sibi arma mitteret. Leonidas respondit:

— Veni et sume!

IV.

Menecrates medicus, quia morbos gravissimos sanaverat, Iuppiter cognomine appellabatur. Quo nomine inflatus ad Agesiläum, Lacedaemoniorum regem, aliquando scripserat:

— Menecrates Iuppiter Agesilao regi salutem!

Agesiläus vero, neglegens reliqua, rescripsit:

— Agesiläus rex Menecrati sanam mentem!

V.

Darëus, Persarum rex, copias innumerabiles parabat. Quod Alexander, Macedonum rex, audiens:

— Unus lupus, — inquit, — non timet multas oves.

VI.

Hominis superstitiosi caligas mures adroserant. Qua re commotus consuluit ille Catonem, quod malum ostenderetur. Is vero:

— Non est, — inquit, — ostentum, quod mures caligas adrosērunt; at vero si caligae adrosissent mures, id ostentum fuisset.

СПИС ЛАТИНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК

1. Littera docet, littera nocet (4).
2. Non scholae, sed vitae discimus (5).
3. Lupus in fabula (9).
4. Aurōra Musis amīca (10).
5. Habent sua fata libelli (18).
6. Non multa, sed multum (21).
7. Per aspera ad astra (32).
8. Medicus curat, natūra sanat (35).
9. Ab Iove principium, Iovis omnia plena (36).
10. Periculum in mora (46).
11. Fortes fortūna adiuvat (47).
12. Vita est militia (48).
13. Ira est initium insaniae (50).
14. Carpe diem! (59).
15. Non semper erunt Saturnalia (59).
16. Inter arma silent Musae (60).
17. Nihil novi sub sole (62).
18. Fuimus Troes, fuit Ilium et ingens gloria Teucrōrum (66).
19. Verba docent, exempla trahunt (68).
20. Vilius argentum est auro, virtutibus aurum (69).
21. Pulchrior est res nulla soli natālis amōre (71).
22. Usus est magister optimus (74).
23. Vivere si recte nescis, decēde perītis (75).
24. Tempora mutantur nos et mutāmur in illis (76).
25. Ars longa, vīa brevis (78).
26. Iustitia — regnōrum fundamentum (83).
27. Omnia mea mecum porto (87).
28. Nomen — omen (89).
29. Non est ad astra mollis e terris via (90).

30. Non eadem omnibus decōra (91).
31. Amīcus Plato, sed magis amīca veritas (92).
32. Omnia praeclāra rara (93).
33. Surdis auribus canis (95).
34. Post nubila Phoebus (102).
35. Cantābit vacuus coram latrōne viātor (104).
36. „Cras-cras“ — corvi vox (106).
37. Omnia sunt hominum tenui pendentia filo (108).
38. Nemo iudex in causa sua (110).
39. Labor omnia vincit (112).
40. Saepe puer paret, paret ut sibi dona parentis (113).
41. Unus Plato mihi instar omnium est (120).
42. Unus lupus non timet multas oves (120).

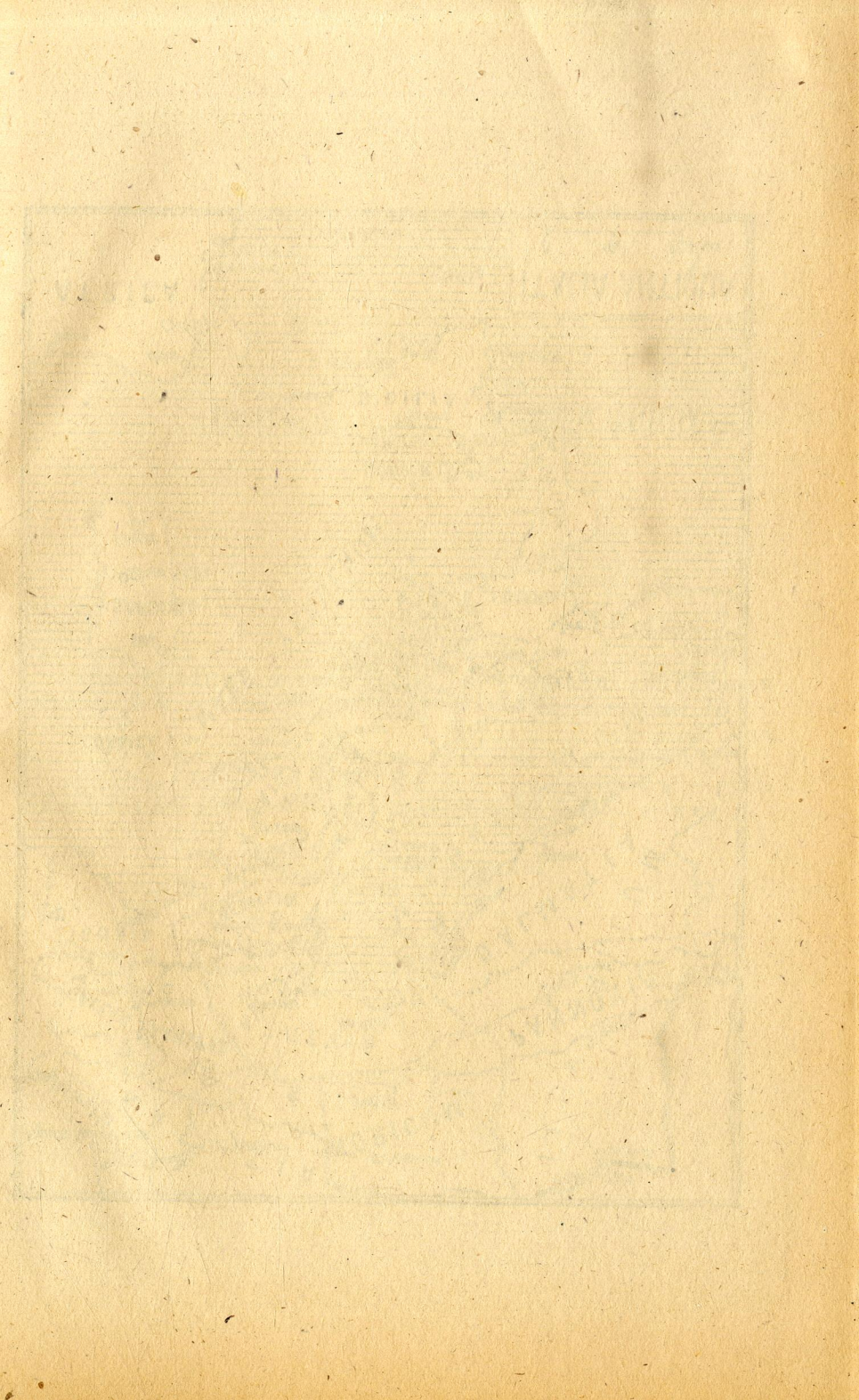
ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК.

На 20-ій сторінці читанки в 49-ій статті надруковано *Amaltheae* — треба — *Amalthēae*.

В поясненнях до 86-ої статті надруковано двічі: ніби то — замість нібито.

В латинсько-українському словнику надруковано при гаслі *aut* після забезпечення — замість після заперечення.

IMPERIUM ROMANUM

1840

1841

1842

МИКОЛА ПАНЧУК — SCHOLAE LATINAE I

СЛОВНИКИ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1943 ЛЬВІВ

Львівська державна
наукова бібліотека

№ _____

СЛОВА Й ПОЯСНЕННЯ ДО ОКРЕМИХ СТАТТЕЙ

1.

Присвоєне слово	Латинське слово	Його значення
альбом	album	біла дошка, список
аркуш	arcus	лук, дуга
барвінок	pervinca	барвінок
вулкан	Vulcānus	Вулкан (бог вогню)
гріш	grossus	грубий
інструмент	instrumentum	знаряддя
календар	calendarium	книга довгів
кварта, квартира	quarta	четверта (частина)
корона	corōna	вінок
магістрат	magistrātus	уряд, урядовець
мур	murus	мур, гребля
нація	natio	нарід
рожа	rosa	рожа
фабрика	fabrica	верстат
фамілія	familia	сім'я, челядь
фігура	figūra	постать, образ
форма	forma	форма, постать
фоса	fossa	рів

Album — біла дошка, список. Була це дерев'яна дошка, помазана гіпсом і призначена для всяких урядових об'яв.

Слово „аркуш“ означало первісно листок паперу, зігнутий у трубку (дугу).

Слово *calendarium* походить від слова *Kalendae* = *Calendae*. Так називали стародавні римляни перший день місяця, в якому довжники повинні були сплачувати вірителям свої довги.

2.

Латинське слово	Його значення	Присвоєне слово
<i>schola</i>	шкільна година, школа	школа
<i>bursa</i>	спілка, товариство	бурса
<i>seminarium</i>	садівнича шкілка, розсадник	семінарія
<i>classis</i>	з'єднання	кляса
<i>charta</i>	листок паперу	карта
<i>atramentum</i>	чорнило	атра́мент
<i>theca calamaria</i>	скринька на пера й ручки, пернік	тека, каламар
<i>linea</i>	льняна нитка	лінія
<i>circus</i>	коло, круг	цирк
<i>circulus</i>	кружок	циркуль
<i>quadrātus</i>	чотирикутний	квадратний
<i>quadrātum</i>	чотирикутник	квадра́т
<i>tabula</i>	дошка, таблиця	таблиця, табуля
<i>creta</i>	земля з Крети, кре- йда	крейда
<i>vacatio</i>	пільга, воля	вакації
<i>versus</i>	рядок, стрічка	вірш
<i>declamatio</i>	вправа у вимові	деклямація

Щоб правильно наголошувати латинські слова, вивчіть оці правила:

1. У двоскладових латинських словах завжди наголошуємо передостанній склад: *páter* (батько), *máter* (мати), *púer* (хлопець), *lúdus* (забава).

2. В три- і більшескладових словах наголошуємо або передостанній склад, або третій від кінця: передостанній наголошуємо тоді, коли він довгий; коли ж передостанній склад короткий, тоді наголошуємо третій склад від кінця:

Minotaurus (Мінотавр), amoenus (розкішний), magistratus (урядовець, уряд), habere (мати), amicus (приятель), corona (вінець), natura (природа), papirus (папірус), ascurro (прибігаю), columna (колона), magistra (учителька);

filius (син), filia (дочка), natio (нарід), littera (буква), homines (люди), tempora (часи), discipula (учениця), obsecro (благаю), celeberrimo (святкую), impetror (випрошую).

3. Довгий склад вимовляємо довше, а короткий — коротше.

4. Довгий склад може бути:

а) природно-довгим, коли має двозвук або довгий голосний: caelum (небо), Minotaurus, amicus, corona, natura, papirus;

б) умовно-довгим, коли в ньому після короткого голосного наступають щонайменше два приголосні, за винятком груп, складених з одного німого приголосного (с, g, p, b, t, d) і з пливкого l або r: ascurro, columna, magistra, але obsecro, celeberrimo, impetror.

5. В цій книжці позначена рисою над голосним передусім довгість передостанніх природно-довгих складів з простим голосним: amicus, natura. В усіх інших випадках міра, тобто довгість або короткість передостаннього складу, не позначена, бо її легко можна пізнати.

В таких словах, як appareo (з'являюся) і custodio (стережу), яких склади в різних формах змінюють своє місце, позначена також довгість третього складу від кінця: appareo — appares з'являюся — з'являєшся, custodio — custodis стережу — стережеш, але sustineo — sustines піддержую — піддержуєш, pervenio — pervenis приходжу — приходиш.

3.

de, з abl.	про, з
tabula, -ae	таблиця, дошка
nigra	чорна
est	(він, вона, воно) є
forma, -ae	форма, постать
quadrata	чотирикутна, квадратна
discipula, -ae	учениця
magistra, -ae	учителька

purgat
creta, -ae
dat
littera, -ae
scribit
purga
puella, -ae

чистить, стирає
крейда
дає, подає
буква
пише
постирай
дівчина

Зверніть увагу на місце присудка в латинському реченні!
Де він звичайно стоїть?

Відповіжте по-латинському на питання: Quis (хто?) tabulam purgat? Quid (що?) discipula scribit? Quanam re (чим?) discipula litteram scribit? Cuius rei (чия) forma est quadrata?

4.

in з abl. (на пит. де?)
schola, -ae
Latīna
magnopere
placent
admonet
recte
scribite
falsa
spongia, -ae
delēte
docet
nocet

в, на
школа
латинська
дуже
подобаються
заохочує, повчає
правильно, добре
пишіть
помилкова, неправильна
губка
знищуйте, стирайте
учить, навчає
шкодить

Quid magistra scribit? Cui (кому?) litterae Latīnae magnopere placent?

5.

Iulia, -ae
et
Sophia, -ae
lingua, -ae
discunt

Юлія
і (й), та
Софія, Софійка
язик, мова
учаться

iam	вже
Latīne	по-латинському, по-латинськи
legunt	читають
scribunt	пишуть
pauca	мало, небагато, дещо
etiam	навіть, також
intellegunt	розуміють
semper	завсіди, завжди, все
laudat	хвалить
schola, -ae	шкільна година, школа
sed	а, але, тільки, лише
vita, -ae	життя
discimus	учимося

Cui lingua Latīna placet? Quem magistra laudat?

Що значить по-латинському ч о р н а д о ш к а, ч о т и р и к у т н я ф о р м а? З'ясуйте собі на прикладах читанки, як відмінюються латинські прикметники, і провідмінійте подані іменники разом з їхніми прикметниками.

6.

avia, -ae	бабуся
salūto, -as	поздоровляю, відвідую
rosa, -ae	роза
viola, -ae	фіялка
porto, -as	ношу, приношу, несу
sella, -ae	крісло
sedeo, -es	сиджу
tum	тоді, потім, опісля
interrogo, -as	питаю(ся), запитую
valeo, -es	я здоров (дужий, сильний)
-ne (приєднується до попереднього слова)	чи
labōro, -as	працюю
carissima	найдорожча
ego	я
respondeo, -es	відповідаю
si	якщо

vos
bene

ви
добре

Утворить ind. praes. act. від дієслів: salūto, sedeo; labōro, valeo; interrogo, respondeo. Відшукайте основи й закінчення.

Quem (кого?) Iulia et Sophia salūtant? Ubi (де?) avia sedet? Quid puellae aviae portant? Valetisne et laborātis?

7.

rana, -ae
moneo, -es, -ēre
ciconia, -ae

insidiae, -ārum
paro, -as, -āre
insidias paro, з dat.
clamo, -as, -āre
caveo, -es, -ēre
caveo ciconiam (acc.!)
servo, -as, -āre
tua
maneo, -es, -ēre
sub, з abl.
aqua, -ae
sileo, -es, -ēre
capto, -as, -āre
ciconiae (genet.!) est captāre

vito, -as, -āre
vito ciconiam (acc.!)
iam
devoro, -as, -āre

жаба
остерігаю, навчаю, напучую
лелека, чорногуз (бузьок,
бузько́)
засідка, підступ, зрада
готую, приготавляю
засідаю, чатую, чигаю на кого
кричу, гукаю
стережуся, бережуся
стережуся лелеки (родов.!)
рятую, зберігаю
твоя
остаюся, залишаюся
під
вода
мовчу
ловлю
завдання (обов'язок) лелеки
(лелеці треба, лелека має, по-
винен) ловити
обминаю, уникаю
уникаю лелеки (род.!)
вже, ось
пожираю, проковтую

Провідмініайте ciconia alba, vita tua, звернувши увагу на під іменників в обох мовах.

8.

перед
година латинської мови
наближаюся

ante (з acc.)
schola Latīna
appropinquo, -as, -āre

стираю
тихо
вільно
через хвилину
з'являюся
ти
то добре

purgo, -as, -āre
мовчить
licet
paulo post
appāreo, -es, -ēre
tu
bene est

9.

vulpecula, -ae
lupus, -i
fabula, -ae
ad, з acc.
casa, -ae
avidus, -a
accurrit
amicus, -i
inquit (це слово переносимо до
наступного речення)

лисичка
вовк
оповідання, казка, байка
до
хата
жадний, неситий
прибігає
приятель, друг
каже, говорить, сказав

sum
aperīte
ianua, -ae
video, -es, -ēre
discēde
amicitia, -ae
lupus in fabula

я є
відчиніть, одчиніть
двері
бачу, виджу
відійди, геть, відчепися
приятнь, дружба
(вовк у казці ==) саме про вов-
ка була згадка („помовка“)

Ubi est vulpecula? Quis ad vulpeculae casam accurrit? Quem
vulpecula videt? Cuius (чиєї?) amicitiam vulpecula cavet?

10.

discipulus, -i
Romānus, -a
ludus, -i
in з acc. (на пит. куди?)
propero, -as, -āre
servus, -i

учень, ученик
римський
забава, розвага, школа
до, в(у)
спішу(ся), поспішаю
невільник, раб

cera, -ae

stilus, -ī

inter, з acc.

Marcus, -i

Publius, -ii

opulentus, -a

dominus, -i

filius, -ii

aurōra, -ae

Musa, -ae

Musae, -ārum

amicus, -a з dat.

aurōra amīca est

Quo (куди?) discipuli Romāni properant? Quem inter discipulos vidēmus? Quid servi portant?

Провідміняйте іменники з прикметниками: lupus avidus, discipulus Romānus.

Orbilius, -ii

magister, magistri

multus, -a

puer, pueri

frequento, -as, -āre

vir, viri

plagōsus, -a

magnus, -a

diligentia, -ae

a, ab, з abl.

postulo, -as, -āre

piger, pigra

віск, дощинка (покрита воском, до писання), табличка

рильце, писальце

між, поміж

Марко

Публій

багатий, заможний

пан

син

рання зоря

муза (богиня музики, поезії, науки)

музи (всіх було дев'ять), музика, поезія, поетична творчість, наука, наукова творчість, розумова праця, розумові заняття (учня)

прихильний (приятний) до кого — чого

рання зоря сприяє

11.

Орбілій

учитель

численний, багато

хлопець

(часто) відвідую

муж, людина

поква́пний (охочий) бити, сердитий

великий

пильність, старанність

від

вимагаю, домагаюся

лінивий, ледачий

sevērus, -a
ferula, -ae
timeo, -es, -ēre

суворий, поважний
різка
боюся, лякаюся

A quo (від кого?) magistri magnam diligentiam postulant?
Quis est (хто такий?) Orbilius?

Провідміняйте: puer Romānus, magister sevērus, vir magnus.

12.

bibliothēca, -ae
monstro, -as, -āre
pulcher, pulchra
liber, libri
amo, -as, -āre
imprīmis
animus, -i
delecto, -as, -āre

puerōrum animos delecto

бібліотéка
показую
гарний
книжка
люблю
передусім
дух, ум, душа, серце
забавляю, розважаю, розвеселяю, радую
розважаю (уми) хлопців
остерігаю, навчаю, повчаю
напружений, уважний
коли
читаю, відчитую, зачитую, прочитую
я повинен, мені слід
ти
Децім
будь

Запам'ятайте:

Multi et pulchri libri sunt = Є багато гарних книжок.

Вивчіть напам'ять завваги Орбілія. Провідміняйте pulchra fabula.

13.

desidero, -as, -āre
figūra, -ae
ignōro, -as, -āre
subito
ager, agri

бажаю, хочу
фігура, постать, образ
не знаю
нечайно, несподівано, раптом
рілля, поле

tener, tenera
paulo post

appāreo, -es, -ēre
femina, ae
tandem
rusticus, -i
neco, -as, -āre

Провідміняйте tener animus.

Italia, -ae
antīquus, -a
rusticus, -a
aut
urbānus, -a
aro, -as, -āre
coquus, -i

vilicus, -i
medicus, -i
paedagōgus, -i

plerumque

miser, misera

Ubi multi servi erant? Quid servōrum erat?

templum, -i
specto, -as, -āre

magnificus, -a, -um
columna, -ae
tectum, -i
sustineo, -es, -ēre
cella, -ae

ніжний, молодий, малий
трóхи згóдом (згодя́), незаба́-
ром, незаба́вом
з'являюся, надходжу
жінка
нарешті, накінець
селянин
убиваю, забиваю

14.

Італія
старинний, стародавній
сільський
або
міський
орю
ку́хар (ку́харя), кухова́р (ку-
хова́ра)
управитель
лікар (лікаря)
педагог (раб у знатних римлян,
що провів їхніх синів з
дому до школи і з школи до-
дому та наглядав над вико-
нанням домашніх завдань)
звичайно, найчастіше, здебіль-
шого
нешасний, безталанний, бідний

15.

святиня, храм
дивлюся, придивляюся, огля-
даю
величний
колона, стовп
дах
піддержую
келія

deus, -i	бог
signum, -i	знак, статуя
aurum, -i	золото
argentum, -i	срібло
ornātus, -a, -um	прикрашений
ante, з acc.	перед
ara, -ae	вівтар
donum, -i	дар, дарунок

Ubi deōrum signa sunt? Qua re (чим?) deōrum signa ornāta sunt? Quo viri et feminae dona portant?

Провідміняйте templum antīquum.

16.

римлянин	Romānus, -i
повний	plenus, -a, -um
всякий (різний)	varius, -a, -um
прикрашаю	orno, -as, -āre
вінець	corōna, -ae
найбільше	maxime
подобаюся	placeo, -es, -ēre

17.

desiderium, -ii	бажання
laboriōsus, -a, -um	працьовитий, трудящий
agricola, -ae	хлібороб, селянин
Titus, -i	Тит
nauta, -ae	моряк
impavidus, -a, -um	сміливий, відважний
oppidum, -i	ѓород, місто
vicus, -i	село
muto, -as, -āre	міняю, заміняю, промінюю, перемінюю
muto oppidum vico (abl.)	промінюю місто за (на) село
parātus, -a, -um	приготований, готов
ignōtus, -a, -um	невідомий, незнаний
terra, -ae	земля, країна
at	а
poēta, -ae	поет
clarus, -a, -um	славний

Провідміняйте: *agricola laboriōsus, nauta impavidus, poēta clarus.*

Quid Marcus laudat? Cui nauta impavidus placet? Quanam re (на що?) Marcus oppidum mutāre parātus est?

18.

<i>pap̄rus, -i</i>	паперова билина, папірус
<i>ecce</i>	оце, ось
<i>altus, -a, -um</i>	високий
<i>patria, -ae</i>	батьківщина, рідний край
<i>Aegyptus, -i</i>	Єгипет
<i>olim</i>	колись, давно, давніше
<i>multus, -a, -um</i>	численний, багато, чимало
<i>nunc</i>	тепер
<i>autem</i>	а, але
<i>rarus, -a, -um</i>	рідкий, мало
<i>pap̄ri sunt</i>	папіруси (є) ростуть
<i>vadum, -i</i>	мілина, бід
<i>e, ex, з abl.</i>	з (з родовим)
<i>filum, -i</i>	нитка, волокно
<i>Aegyptius, -ii</i>	єгиптянин
<i>charta, -ae</i>	листок паперу, папір
<i>chartae, -ārum</i>	папір
<i>parābant</i>	робили
<i>habeo, -es, -ēre</i>	маю
<i>suus, -a, -um</i>	свій
<i>fatum, -i</i>	призначення, доля, судьба
<i>fata, -ōrum</i>	доля, історія
<i>libellus, -i</i>	книжечка, книжка

Провідміняйте *pap̄rus alta i Aegyptus antīqua* й запам'ятайте, якого роду *pap̄rus i Aegyptus.*

19.

<i>Saturnus, -i</i>	Сатурн (староіталський бог)
<i>sub Saturno</i>	за Сатурна, в часах Сатурна
<i>beātus 3</i>	щасливий
<i>tunc</i>	тоді
<i>bellum, -i</i>	війна
<i>populus, -i</i>	нарід

pomus, -i
 pomum, -i
 poma, -ōrum
 atque (ac)
 mālus, -i
 plenus 3
 mālum, -i
 pirus, -i
 pirum, -i
 prunus, -i
 prunum, -i

плодове дерево
 плід (садових дерев),
 садовина
 і (й), та
 яблунька, яблуня
 повний
 яблуко
 груша
 грушка
 слива
 сливка

Запам'ятайте:

Non erant domini — Не було панів.

Перекладіть по-українському: Non sunt domini, non sunt servi.

Quando (коли?), agricolārum Romanōrum vita beāta erat?
 Quis Saturnus erat?

20.

Minotaurus, -i
 lego, -is
 attente
 audio, -is
 solus 3
 labyrinthus, -i
 describo, -is
 verbum, -i
 insolentia, -ae
 sentio, -is
 venia, -ae
 peto, -is з acc.
 peto veniam

Мінотавр
 збираю, ч и т а ю
 уважно
 слухаю, чую
 самотній, один
 лабіринт
 креслю, описую, змальовую
 слово
 незвичайна поведінка, п о г а -
 н а (нечемна) поведінка
 чую, відчуваю, бачу, спостері-
 гаю, завважую
 вибачення, прощення
 пряму, п р о ш у, нападаю
 прошу вибачення

Порівняйте ind. praes. act. дієслів: lego, audio; scribo, sentio.
 Відшукайте основи й закінчення.

Quomodo (як? яким способом?) discipuli audiunt? Quid (чого?) Decimus petit?

21.

porro
attento animo
studeo, -es, -ēre

argumentum, -i
scribo, -is, -ere
disco, -is, -ere
appello, -as, -āre
sumo, -is, -ere
iterum
memoria, -ae
attendo, -is, -ere
multa (verba)
multum

далі
(напруженим умом) уважно
займаюся, стараюся, прикла-
даюся (до чого —dat.)
зміст, переказ
пишу
учуся
звертаюся, говорю, називаю
беру
знов, знову, вдруге
пам'ять
натягаю, напружую, уважаю
багато слів, широко
багато змісту, глибоко

Порівняйте ind., imperat. і inf. praes. act. дієслів sumo, audio.

22.

Квінт
перший
виконую
робота
здаю
свій
підкреслюю (зазначую)
помилка
стою
земля
дивлюся в землю
кличу
подаю
а

ані — ані
ані не

Quintus, -i
primus 3
persolvo, -is, -ere
pensum, -i
reddo, -is, -ere
suus 3
noto, -as, -āre
vitium, -ii
sto, -as, -āre
humus, -i, fem.
specto humum
voco, -as, -āre
do, das, dare
sed, autem (кладеться на дру-
гому місці)
neque (nec) — neque (nec)
neque (nec)

Слів, що в дужках, не перекладайте!

Порівняйте ind., imper. і inf. praes. act. дієслів: voco, video, persolvo, sentio.

23.

unde?
venio 4
circus, -i
ludi, -ōrum
prope, з acc.
unā
aurīga, -ae
victoria, -ae
gaudeo 2

звідкілля? звідкіль? звідки?
приходжу, й д у
коло, круг, цирк
перегони
близько, недалеко, біля, коло
разом, спільно
погонич
перемога
тішуся, радію

Ubi Marcus sedēbat? Quid pueri spectābant?

Провідміняйте в ind. imperf. act. дієслова: specto, video;
laudo, gaudeo.

24.

Minerva, -ae
tunica, -ae
palla, -ae
amictus 3
praeterea
lorīca, -ae
galea, -ae
gero 3
laevus 3
umerus, -i
hasta, -ae
scutum, -i
dexter, dextera, dexterum (dex-
ter, dextra, dextrum)
dextrā
sinister, -stra, -strum
sinistrā
teneo 2
dea, -ae
aliquid
reperio 4
aliquid animo reperio

Мінерва (богиня)
туніка
палля, хустка
загорнутий, одягнений
крім того
пінцер
шолом
несу, ношу
лівий
рамено, плече
спис
щит
правий
в правій руці
лівий
в лівій руці
тримаю, держу, маю
богиня
щось
знаходжу, відкриваю, в и д у
м у ю, в и г а д у ю
щось (розумом) видумую, про
щось думаю

В цій статті описаний образок 22 статті.

Утворить ind. imperf. act. дієслів *scribo* й *reperio*.

25.

sapientia, -ae
opera, -ae
operā
litterae, -ārum

artificium, -ii
vigeo 2

noctua, -ae
olea, -ae
sacer, -cra, -crum

faveo 2
item
gloria, -ae
servio 4
impiger, -gra, -grum
subvenio 4

punio 4
iustus 3

curo 1, з асс. речі

bellum gero 3

saepe
sacra, -ōrum
paro sacra

praebeo 2

мудрість
праця, робота
за допомогою, з допомогою
букви, лист, письменство, літе-
ратура, наука
ремесло
я є здоровий, процвітаю, роз-
виваюся
сова
оливне дерево
святий, посвячений (кому —
gen.)
сприяю
так само, також
слава
служу, дбаю (про що — dat.)
нелінійний, пильний
(підходжу з допомогою) по-
магаю
караю
справедливий, оправданий,
правий
стараюся, дбаю про що, опіку-
юся чим
(досл. двигаю війну) про-
ваджу війну, воюю
часто
жертва, жертви
(приготовляю) складаю жер-
тву (жертви)
доставляю, доставляю, даю

*Cuius operā litterae et artificia vigēbant? Cui Minerva im-
primis favēbat?*

Порівняйте indic. impf. act. дієслів: *paro*, *faveo*, *gero*, *sub-
venio* і т. ін.

26.

aliquando
quando?
inquiunt (вставляємо в наступ-
не речення)

obtempero 1, з dat.

desino 3

coaxo 1

ilico

truncus, -i

truncum dominum habeo

impero 1 з dat.

praecipito 1

колись, давно, одного разу
коли?

кажуть, говорять

корюся, догоджаю, вгоджую
кому, слухаю кого

перестаю

квакаю, рахкаю

негайно, зараз

пень, колода

маю за володаря (царя) колоду

наказую, паную над ким

скидаю, кйдаю

Утворить fut. I від дієслів do і habeo.

27.

diu

lateo 2

tacite

supra, з acc.

verus 3

natūra, -ae

explōro 1

una

amīca, -ae

colo 3

inanimus 3

numquam

metuo 3

oboedio 4

ceteri, -ae, -a

cum

довго

скриваюся, ховаюся

тихо, тихцем

понад, над

правдивий, справжній, дійсний

природа, вдача

досліджую

одна

приятелька, подруга

обробляю (землю); шаную, по-

важаю, славлю

бездушний, неживий, мертвий

ніколи, ніколи не

боюся, лякаюся

корюся, слухаю

всі інші, решта

тоді, як; коли

Провідміняйте fut. I дієслів colo і servio.

28.

по

обід

post з acc.

cena, -ae

іду (=спішу)

сад

там

рву

приходжу

радо

разом

тінь

їм

потім

оповідаю

propero 1

pomarium, -ii

ibi

lego 3

venio 4

libenter

unā

umbra, -ae

edo 3

tum, postea

narro 1

Речення:

Нарвемо яблук та грушок, дамо яблук та грушок, дівчата слухатимуть байок — перекладайте так, наче б по-українському було: нарвемо яблука та грушки (знах.), дамо яблука та грушки (знах.), дівчата слухатимуть байки (знах.).

Quosum (з ким?) pueri in umbra sedēbunt? Quid pueri puellis narrābunt? Quomodo puellae fabulas audient?

На інші речення статті складіть самі латинські питання.

Провідмініайте fut. I дієслів: narro, sedeo, lego, audio і т. ін.

29.

asinus, -i

leo, -ōnis

cum, з abl.

ferus 3

fera, -ae

silva, -ae

iussu

clamor, -ōris

terreo 2

fugo 1

numerus, -i

denique (= tandem)

labor, -ōris

fatigātus 3

advoco 1

осел

лев, лева

з (з орудним)

дикий

дикий звір

ліс

з наказу

крик, рев

страшу, лякаю, полошу, поло-
хаю, непокою

проганяю, виганяю

число, кількість

нарешті, накінець, вкінці

праця, труд

змучений, утомлений

кличу, прикликую

appropinquo 1 (з dat.)

meus 3

enim

ignavia, -ae

наближаюся, підходжу до ко-
го — чого

мій

бо

ліни́вство, ле́дарство, бо́яз-
ли́вість

Quocum (з ким?) asinus feras captābat? Cur (чому? з якої
причини?) leo asini clamōrem non timēbat?

Провідміняйте в sing.: labor clarus, leo magnus.

30.

Bacchus, -i

praedo, -ōnis

maritimus 3

comprehendo 3

gubernātor, -ōris

navigium, -ii

agnosco 3

suadeo 2

libero 1

comes, -tis

captivus, -i

dux, ducis

consilium, -ii

pareo 2

improbus 3

homo, hominis

vinum, -i

expleo 2

simul

saevus 3

leo improbos homines petit

desilio 4

Бакх (бог вина в стародавніх
греків та римлян)

здобі́чник, розбі́йник, розби-
шака

морський, приморський, над-
морський

ловлю, хапаю, придержую,
ув'язнюю

стерник, керівник

судно, корабель

пізнаю

раджу, дораджую

увільняю

товариш

бранець, полонений

вождь (вождя), полководець,
провідник

рада, порада, плян, думка

корю́ся, слухаю

нечесний, поганий

люди́на

вино

виповняю, наповняю

одночасно

грізний, страшний

лев кидається (нападає) на по-
ганих людей

зіскакую

delphīnus, -i
se

дельфін
себе, ся

Quis Bacchum comprehendit? Quem leo saevus petit?
Провідміняйте: comes clarus, homo iustus.

31.

praeclārus 3
conegium, -ii

преславний, прегарний
товариство, колегія (назва
школи)

institutum, -i
praeceptor, -ōris
imperātor, -ōris

установа, звичай
учитель
вождь, полководець, цісар,
і м п е р а т о р
визначаю, назначаю, призна-
чую, іменую

designo 1

mos, moris
mores, -um
amor, -ōris
scientia, -ae
sermo, -ōnis
supero 1
separātus 3
honor (honos), -ōris
sedes, -is
honōris sedes
senātor, -ōris

обичай, звичай
поведінка
любов, запал
знання
розмова, (усна) мова
перевищаю
відділений, окремий
честь, шáна, повага
крісло, лавка, місце, оселя
почесне (шановливе) місце
сенатор (член сенату, тобто
староримської державної
ради)

proximus 3
subsellium, -ii
obtineo 2

найближчий, сусідній
лавка
займаю

Провідміняйте mos pulcher.

32.

novus 3
salve — salvēte

новий, свіжий
(будь здоров — будьте здоро-
ві) привіт тобі — привіт вам
квіт, квітка
займаю

flos, floris
occupo 1

occupo sedem

ita

fere

sicut

mi (voc. від meus 3 мій) puer

pergo 3

sicut disco, discere pergo

verus 3

miles, militis

traho 3

per, з acc.

asper, aspera, asperum

aspera, -ōrum

astrum, -i

astra, -ōrum

Chiron, ōnis

Centaurus, -i

nomen, nominis

corpus, -oris

duo

unus, -a, -um

caput, capitis

humānus 3

alter, altera, alterum

alter — alter

equinus 3

genus, -eris

infestus 3

sidus, -eris

medicīna, -ae

perītus 3, з gen.

perītus sum siderum ac medi-
cīnae

займаю своє місце, сідаю на
своєму місці

так

майже, більш — менш

як

мій хлопча

продовжую, роблю щось далі

учуся далі так, як досі (доте-
пер)

правдивий, дійсний, справжній

вояк (род. вояка́), боець

тягну, заохочую, запалюю

через, крізь, по

шорсткий, рапавий

труднощі, труди

звізда, зоря

небеса, небо, безсмертність,

слава

33.

Хірон

центавр, кентавр

ім'я, імення

тіло, тулуб

два

один

голова

людський, людяний, увічливий,
освічений

один з двох, другий

один — другий

кінський

рід, плем'я

ворожий, неприязний

звізда, зоря, зірка

лік, лікування

досвідчений, що знається, що
розуміється

знаюся на зіздах та лікуванні

vulnus, -eris	рана
curo 1, з acc.	дбаю про кого-що, лікую
quoque	також
heros, herōis, acc. sing. herōa	герой, лицар
erudio 4	просвічаю, освічую, учу
educō 1	виховую
Centauro (dat.) duo corpora sunt	у кентавра є два тулуби (Як дослівно?)
corporum alterum — alterum	один з тулубів — другий

Провідміняйте: nomen clarum, genus humānum, corpus tenerum, caput magnum.

Quis erat Chiron? Quot (скільки?) corpora erant Chirōni, quot capita? Favebatne Chiron generi humāno? Favebantne ceteri Centauri hominibus? Cuius rei Chiron peritus erat, quem educābat?

34.

aureus 3	золотий
aetas, -ātis	вік, доба
aureā aetāte	в золотому віці
secūrus 3	безжурний, без журби
tutus 3	безпечний, спокійний, безпечно, спокійно
vivo 3	живу
inarātus 3	незораний
varius 3	різний, всякий
frux, frugis	овоч, плід
edo 3	видаю, роджу
flumen, -inis	річка
lac, lactis	молоко
abundo 1, з abl.	маю подостатком, я (є) багатий
arbor, -oris, fem.	дерево
folium, -ii	лист, листок
folia, ōrum	лістя
mel, mellis	мід, мед
flavus 3	жовтявий, жовтий
fluo 3	пливу, течу, стікаю, скапую
paux, pacis	спокій, мир

perpetuus 3

libertas, -ātis

aequitas, -ātis

floreo 2

fraus, fraudis

iniuria, -ae

lex, legis

iudex, iudicis

постійний, невинний, трива-
лий, вічний

свобода, воля

рівність, справедливість

цвіту, процвітаю, розвиваюся

облуда, лукавство, злочин

неправда, кривда, образа

закон

суддя

Quando homines secūri ac tuti vivēbant? Quam ob rem
(чому?) aureā aetāte homines tuti ac secūri vivēbant?

Провідміняйте: aetas aurea, pax perpetua, fraus magna.

35.

Aesculapius, -ii

opinio, -ōnis

opiniōne

Apollo, -inis

Ескулап (бог лікарів)

думка, гадка

на думку

Аполлón (бог віщунів, поетів
і лікарів)

Corōnis, -idis

virtus, ūtis

natūrā

praeditus 3

aegrōtus 3

bonus 3

valetūdo, -inis

restituo 3

Короніда (мати Ескулапа)

хорообрість, чеснота, здібність
зроду

наділений, обдарований

хворий, недужий

добрий

стан здоров'я, здоров'я

відбудовую, відновляю, по-
вертаю

mortuus 3

inferi, -ōrum

умёрлий, помёрлий, як імен-
ник — мрець (мерця)

спідні (долішні, низові) істоти,
той світ (який на думку
стародавніх греків та рим-
лян був під нами)

excito 1

ab inferis excito

буджу, викликаю, відкликаю

(відкликаю з того світу) вос-
крешаю

acerbus 3

Pluto, -ōnis

гіркий, прикий

Плутон (бог того світу)

dominatio, -ōnis
libero dominatiōne
Iuppiter

querēla, -ae
permōtus 3
permōtus querēlis

fulmen, -inis
sano 1

влада
увільняю від влади
Юпітер (володар богів і лю-
дей)
скарга, жалоба, нарікання
зворушений, спонуканий
під впливом (з причини) скарг
(нарікань)
блискавка, грім, перу́н (-на́)
уздоровляю, виліковую

Qua re Aesculapius multos mortuos liberat? Qua re permō-
tus Iuppiter Aesculapium necat?

Провідміняйте: magna virtus, clara opinio, bona valetūdo.

36.

Romānus, -i
pater, patris
mater, matris
frater, fratris
soror, -ōris
iuvenis, -is
virgo, -inis
senex, senis
Iuppiter, Iovis

Iuno, -ōnis
uxor, -ōris
Cyclops, Cyclōpis
Aetna, -ae
paro 1
aquila, -ae
principium, -iī
omnia (nom. pl. n. gen.)

римлянин
батько
мати
брат
сестра
молодець, юнак
дівчина, панна, панночка
дід, дідусь, старий
Юпітер (володар богів і лю-
дей)
Юнона (богиня)
жінка, дружина
циклоп
Етна (вулкан на Сицилії)
готую, роблю, виробляю
орел
початок
все

Quot deos antīqui Romāni colēbant? Quis erat Iuppiter? Cui
Cyclōpes fulmina parābant? Cuius aquila sacra erat?

37.

побожність
слава

pietas, -ātis
laus, laudis, gloria, -ae

релігійність
 залежить від (=є в спромозі)
 богів
 життя
 не тільки — але й
 окремі
 цілий
 нарід (=громадянство)
 праведність
 чесність
 молитви
 жертви
 ласка
 здобуваю
 собі

religio, ōnis
 in deōrum potestāte (potestas,
 -ātis) est
 salus, -ūtis
 non solum — sed etiam
 singuli, -ae, -a
 cunctus 3
 civitas, -ātis
 probitas, -ātis
 virtus, -ūtis
 preces, -um
 sacra, -ōrum
 gratia, -ae
 paro 1, concilio 1
 sibi

38.

Neptūnus, -i
 mare, -is
 immensus 3
 profundus 3
 domicilium, -ii
 voluntas, -ātis
 ex voluntate
 turbo 1
 sedo 1
 animal, -ālis
 non solum — sed etiam
 marinus 3
 obnoxius 3
 terrēnus 3

Нептун (бог моря)
 море
 незмірненний, незмірний, безко-
 нечний, безкрай
 глибокий, бездонний
 домівка, оселя
 воля
 до вподоби
 непокою, розбурхую, підношу
 (море), колючу, каламучу
 садовлю, втихомирюю, успо-
 коюю
 створіння, тварина, звіря
 не тільки (лише) — але й (та-
 кож)
 морський
 підвладний, підлеглий
 земний

Відміняйте: mare profundum, animal marinum.

39.

augurium, -ii
 infaustus 3

віщування
 нещасний, зловіщий, поганий

Punicus 3
primus 3
P(ublius) Claudius Pulcher

consul, -is

classis, -is

navis, -is
classis multārum navium

Sicilia, -ae
navigo 1
ad, з acc.
Drepanum, -i

obviam
obviam venio, з dat.

hostis, -is
augur, -uris

pullus, -i
observeo 1, з acc.

avis, -is
sacra avis

clades, -is
certus 3
praedico 3
ergo
certe
mergo 3

пунійський
перший
П(ублій) Клавдій Пульхер
(римський консул з 249 р.
пер. Хр.)

консул (високий урядовець
в стародавньому Римі; під-
час війни він був полковод-
цем)

з'єднання, з'єднання кораблів,
фльота

корабель
фльота, що складається з ба-
гатьох (численних) кораблів

Сицилія (острів)
пливу на кораблі (кораблях)
до, коло, недалеко, під
Дрепанон (місто в північно-
західному куті Сицилії)

назустріч, напроти
(надходжу з противної сто-
рони) зустрічаю, заступаю
дорогу

ворог, неприязель
авгур (жрець, що вгадував во-
лю богів з льоту й поведін-
ки птахів)

куря(тко)
оглядаю, досліджую, пригля-
даюся, придивляюся (до ко-
го — чого)

птах, птиця
(посвячений богам) віщий
птах

поразка, невдача
певний, неминучий
заповідаю, віщую
отже
напевно, бодай
топлю, кїдаю в воду

consul aves mergit

Carthaginiensis, -is

opprimo 3

civis, -is

socius, -i

que (причіплюємо до попереднього слова)

консул велить (наказує) потопити птахів

картагінець (мешканець міста Картагіни, Carthāgo, Carthaginis, на північному побережжі Африки)

придавлюю, затоплюю громадянин, громадянка товариш, союзник

і (й), та

Bello Punico primo — підчас першої пунійської війни. Перша пунійська війна тривала від 264—241 р. пер. Хр. Морський бій під Дрепанон був в 249 р. пер. Хр. Punicus — пунійський, тобто фенікійський — значить те саме, що й картагінський, бо Картагіна була фенікійською осадою.

Observāre pullos — придивлятися до курчат. Такі курчата держали давні римляни в окремих клітках. В разі потреби (як тут) випускали їх на волю, кидали їм їжу, а авгури з їх поведінки старалися вгадати волю богів.

Провідміняйте: avis sacra, clades certa.

Quo consul Romānus navigābat? Ubi hostium classis consuli obviam venit? Quot naves Romānas hostes opprimunt?

40.

Roma, -ae

urbs, urbis

in numero urbium

locus, -i

gens, gentis

mons, montis, masc.

collis, -is, masc.

situs 3

Roma sita est

medius 3

pars, partis

media pars

forum, -i

Рим

місто, гóрод

між містами

місце

плем'я, на́рід

гора

горб, горбок

розташований

Рим лежить

середній

часть, частина

серéдина

майдан, площа, ринок

Palatinus 3
Capitolinus 3
finitimus 3, з dat.

cacūmen, -inis
Capitolium, -ii
arx, arcis

Провідміняйте: urbs magna, arx alta.

палатинський
капітолінський
пограничний, суміжний, сусід-
ній, недалекий
верх, вершок
Капітолій
(вишгород) замок

41.

navigatio, -ōnis
multum
studeo 2, з dat.
merx, mercis
copia, -ae
importo 1
exporto 1
onerarius 3

longus 3
navis longa
velum, -i
remus, -i
ornātus 3
initio
minus

мореплавство
багато, чимало
стараюся, з а й м а ю с я
товар
достаток, велика кількість
вношу, п р и в о ж у
виношу, в и в о ж у
вантажний, товаровий, перевіз-
ний, купецький
довгий
воєнний корабель
вітрило
весло
оздоблений, забезпечений
спочатку
менше, не

Cui rei gentes maritimae multum student?

42.

monstrum, -i
atrox, atrōcis
belua, -ae
horribilis, -e
taurus, -i
Creta, -ae

insula, -ae
Minos, -ōis

чудесний знак; потвора (-и)
лютий, дикий
звір, звірюка
страшний, лячний
бик, віл
Крета (острів на Середземно-
му морі)
острів
Мінос (казковий король Кре-
ти)

rex, regis
omnis, -e
malum, -i
turpis, -e
bestia, -ae
forte
Daedalus, -i

nobilis, -e
architectus, -i
aedifico 1
procul
oculus, -i
habito 1

король
ввесь, цілий, всякий, всілякий
лихо, нещастя
гидкий, поганий
звіря, звір, потвора
випадково, саме
Дедаль (славний різьбяр і бу-
дівничий з Атен)
значний, знаменитий, славний
будівничий, архітект
будую
далеко, здалека
око
мешкаю, проживаю

Monstrum capite tauri — потвора з бичачою головою (що мала бичачу голову). Так само перекладайте monstrum corpore hominis.

Порівняйте відміни прикметників atrox і horribilis. Чи у всіх відмінках вони різняться кількістю форм? Що значить: славний будівничий, поганий звір, всякий рід? Провідмініайте ці іменники і прикметники.

Quo corpore erat Minotaurus, quo capite? Ubi Minotaurus habitabat?

43.

Apenninus, -i
mons Apenninus
Etruria, -ae
Latium, -ii
Campania, -ae
Apulia, -ae
campester, -stris, -stre
caelum, -i
mitis, -e
saluber, -bris, -bre
fertilis, -e
insignis, -e
insignis sum
celeber, -bris, -bre
princeps, principis

Апенін, Апенінські гори
Апенінські гори
Етрурія
Лаціум
Кампанія
Апулія
плоский, рівний
небо, клімат
лагідний
здоровий
урожайний, родючий
помітний, значний, славний
визначаюся
людний, славний
перший, передовий

Locus має в nom. pl. форми loci й loca. Loci означає більшу кількість місць у книжках, а loca місця на землі. Omnia urbium перекладайте, як conpogum з 33 ст.

Порівняйте відміни прикметників: atrox, mitis i saluber. В котрих відмінках різняться вони кількістю форм?

Провідмінуйте: locus celebr, aqua salubris, caelum mite.

44.

Atlas, Atlantis

Атлант (мітичний велетень, що держить на своїх плечах небо)

narro 1

оповідаю, розказую

itaque

отже, тому, з цієї (тієї) причини

libenter

радо, з приємністю

auris, -is

вухо

narranti magistro aures praebeo

(оповідаючому вчителеві наставляю уши) слухаю оповідання вчителя

Mauretania, -ae

Мавретанія (країна в північно-західній Африці, де Атлаські гори, тепер Марокко й Альжирія)

veritas, -ātis

правда, дійсність

nam

бо

globus, -i

куля

re vera

дійсно, справді, кажучи правду, властиво

intervallum, -i

віддаль, відстань

disto 1

я віддалений

nullus 3

ніякий, ніякий не, жаден, жаден не

attingo 3

дотикаю, доторкаюся, сягаю (до чого)

nusquam

ніде

nusquam terrarum

ніде на цьому світі

quare

тому, з цієї (тієї) причини, через те

omitto 3

опускаю, відкидаю, залишаю, занехаю

Cur (чому? з якої причини?) pueri narranti magistro libenter aures praebent? Cur unus de pueris in Mauretanium properare paratus est?

Утворіть і провідніняйте participia praes. act. дієслів: orno, sedeo, dico, servio.

45.

у apud, з acc.

46.

exercitus, -us	військо
explorator, -oris	розвідач
sese (se)	себе, ся (знах.)
occulto 1	ховаю, скриваю
subdūco 3	підводжу, підпроваджую, ви- воджу, випрова- джую
evādo 3	виходжу
mox	незабаром, незабаром
proelium, -ii	бій
committo 3	з'єдную, посилаю
proelium committo	починаю (розпочинаю, зачи- наю) бій
periculum, -i	небезпека
mora, -ae	прово́ло́ка, зво́лікання
periculum in mora	(небезпека в проволóці) небез- печно проволікати

Quocum exercitus Romānus proelium committet?

47.

copia, -ae	достаток, велика кількість
copiae, ārum	засоби, в і й с ь к о
adversus, з acc.	проти
extrēmus 3	крайній, найдавший, останній
finis, -is, m.	межа, границя, кінець
extrēmi fines	погранична смуга, границі
imperium, -ii	наказ, влада, держава
pugno 1	борюся
memor, -oris, з gen.	пам'яту́щий, пам'ятли́вий

memor sum exercituum

acer, acris, acre
contendo 3

noster, nostra, nostrum
reporto 1
reporto victoriam
fortitudo, -inis
praecedo 3
fortis, -e

fortuna, -ae
adiuvo 1, з acc.

Cuius dux Romānus memor est? Qua de causa (чому? з якої причини?) exercitus Romāni claras victorias reportābant? Quem fortuna adiuvat?

Провідміняйте fortis exercitus.

bucinātor, -oris
bucina, -ae
classicum
cano 3
tubicen, -inis
cornicen, -inis
repeto 3
primum
equitatus, -us
pedes, -itis
pedites, -um
pilum, -i
mitto 3
concido 3
reliquus 3

gladius, -ii
impetus, -us
sustineo 2

пам'ятаю про військa, згадую
військa
острий, завзятий
натягаю, напружую, силкуюся,
борюся, змагаюся
наш
відношу.
виборюю перемогу
хоробрість, відвага, сміливість
випереджаю, перевищую
сміливий, відважний, хоро-
бий
доля, щастя
спомагаю, помагаю

48.

сурмач, трубач (полководця)
сурма, труба
воєнний знак, гасло
співаю, граю, трублю
трубач піхоти
трубач кінноти
домагаюся, повторю
насамперед
кіннота
піхотинець
піхота
спис
посилаю, кидаю
убиваю
залишений, решта, всі інші
(пор. ceteri, -ae, -a)
меч
напад, наступ
піддержую, видержую

tergum, -i
 verto 3
 terga vertere
 discēdo 3
 victor, -ōris
 victor proelio discēdo
 militia, -ae

спина
 обертаю
 утікати
 виходжу, відходжу
 переможець
 відходжу з бою як перемо-
 жець (переможцем)
 військова служба, б о р о т ь б а

Quomodo antīqui Romāni pugnābant?

49.

cornu, -us
 ubertas, -ātis
 pictus 3
 cornua picta
 magnitūdo, -inis
 parvus 3
 hircus, -i
 capra, -ae
 nympa, -ae
 Amalthēa, -ae
 nympae nomen est
 caprīnus 3
 bibo 3
 bonum, -i
 redundo 1

ріг
 достаток, багатство
 намальований, накреслений
 роги на малюнку, роги на
 образку
 великість
 малий
 молодий цап, цапок
 коза
 німфа, русалка
 Амальтея
 німфі на ймення, німфа називається
 козінний, козячий
 п'ю
 добро, дар
 виливаюся, розливаюся, я повний чого (в лат. мові abl.)

Quid caprae nomen est?

Що значить великий ріг? Провідмініяйте!

50.

Latōna, -ae
 Lycius 3
 meridiēs, -ēi
 Delus, -i

Латона
 лікійський, з Лікії
 полудень, південь
 Делос (острів на Егейському морі)

Lycia, -ae

ibi

planities, -ēi

amplus 3

rivus, -i

haurio 4

tempo 1

pes, pedis

quod

denego 1, з acc.

fides, -ei

fidem servo

inde

tempus, -oris

inde ex illo tempore

mutātus 3

rabies, -ēi

poena, -ae

do rabiēi poenam

ira, -ae

initium, -ii

insania, -ae

Лікія (країна на південному
побережжі Малої Азії)

там

рівнина, долина

просторий, широкий, великий

потік (потіку)

черпаю, п'ю

пробую, хочу

стопа, нога

тому що, через те що

відмовляю

віра, вірність, слово

дотримую слова

звідти, звідтіль, звідтіля; по-
тім, з того часу

час

з того часу

перемінений

скаженість, лютість, нелюд-
ськість

кара

покутую свою нелюдськість,
караюся за свою нелюд-
ськість

гнів

початок

божевілля

Cuius rei Lycii rustici poenam dant?

51.

dies, -ēi

festus 3

dies festus

res, rei

divinus 3

res divīna

apud, з acc.

annus, -i

series, -ēi

день

святковий, празниковий

свято, празник

річ, справа

божий

богослуження, жертва

у

рік

низка, ряд, серія

feriae, -ārum

familia, -ae

pro, з abl.

magistrātus, -us

publicus 3

res publica

sacrifico 1

sacerdos, -ōtis

praesum, з dat.

valde

дні для відпочинку, свята,

ферії

родина, сім'я, челядь

за, замість

уряд, урядовець

народний, громадський, державний

річпосполіта, республіка, держава

приношу жертву, жéртвую

жрець (жерця), жриця

я є над ким (чим), проводжу, керую

дуже

Festōrum diērum seriē Romāni appellābant feriās—

Н и з к у святкових днів називали римляни ф е р і я м и.
Скільки є accusativ-ів у латинському реченні та які це частини речення? Які відмінки української мови відповідають латинським accusativ-ам?

52.

ніч

довгота

зима

короткий

довгий

літо

теплий

шукаю

подібний

дні (є) подібні один до
одного

nox, noctis

longitūdo, -inis

hiems, hiemis

brevis, -e

longus 3

aestas, -ātis

calidus 3

peto 3, з acc.

similis, -e

= дні дням подібні (є)

Провідмініайте: res divīna, dies longus, fides bona.

53.

Achilles, -is

Ulixes, -is

dux, ducis

Graecus 3

Ахіллес, Ахілл

Одиссей

вождь, полководець, князь

грецький

Troiānus 3
paro bellum
Thetis, Thetidis
muliebris, -e
vestis, -is (тільки в однині)
orno 1
orno muliebri veste

regius 3
puella regia
regia, -ae

litus, -oris
evolo 1
ambulo 1
frustra

prohibeo 2

prohibeo bello (abl.)

maneo 2

hic
desidia, -ae
excrucio 1
vel
ago 3
vitam ago

троянський
приготовляюся до війни
Тетида
жіночий, дівочий
одіж, одежа, сукня, плаття
прикрашую, одягаю
одягаю в дівоче плаття, одя-
гаю по-дівочому
королівський
королівна, царівна
королівський палац, королів-
ська палата
морський берег, побережжя
вилітаю, вибігаю
проходжуюся
дарма, даремно, надармо, на-
даремне
перешкоджую, здержую, не
пускаю
здержую від війни, не пускаю
на війну
остаюся, залишаюся; чекаю
(очікую), дожидаю (кого —
чого)
тут
бездільність
мучу
або, н а в і т ь
жену (гнати), веду, роблю
живу

Ubi Achilles vitam agit? Quam ob rem bellum Troiānum ab
Achille non parātur? Cur Achilles a matre bello prohibētur?

Провідміняйте ind. praes. passīvi дієслів occulto і prohibeo.

54.

reputo 1
accurro 3
pila, -ae

передумую, обмірковую
надбігаю, прибігаю
м'яч, оп'юка

ludo 3
ludo pilā

maestus 3
cura, -ae
omitte curam

celer, celeris, celere
pedibus (abl.) celer
difficilis, -e
cito

moveo 2
commoveo 2

vox, vocis
commovēre vocibus
placet (tibi)
amplius
sine, з abl.
mercatorius 3
illa navis
asporto

забавляюся, граю, граюся
граю в пилку (пилка — забава
м'ячем)

смутний, сумний
журба
покинь журбу, перестань жу-
ритися, не журися

швидкий, прудкий, скорий
швидконогий, прудконогий
трудний, тяжкий, важкий
швидко, хутко, шпарко
рухаю, рушаю, порушаю
порушаю, зворушую, спону-
кую

голос, слово
послухай слів
хочеш (подобається тобі)
більше, довше
без

купецький
той корабель
відвожу, забираю

Утворить відомі вам пасивні форми від дієслів laudo
і moveo.

55.

mercator, -ōris
peregrīnus 3
furtim
arma, -ōrum
sonitus, -us
afflicto 1
aures armōrum sonitu afflictan-
tur
fuga, -ae
fugae se dant
capesso 3
accēdo 3
invito 1

купець
чужоземний, чужосторонній
крадькома, крадьки
зброя
звук, брязкіт
ударяю, непокою, мучу
об уші вдаряє (до ушей дохо-
дить) брязкіт зброї
утеча
утікають
хапаю
приступаю, наближаюся
запрошую

Крик і брязкіт зброї зчинили навмисне Одиссеєві товариші за намовою Одиссея.

Пізніші події виявляють мету цього підступу.

56.

disciplīna, -ae

наука, виховання, д и с ц и -
п л і н а, послух

militāris, -e

військовий

milito 1

служу у війську, відбуваю вій-
ськову службу

servi milites

раби-воєнки

carcer, -eris

в'язниця

dedūco 3

спроваджую, запроваджую,
відпроваджую

custos, -ōdis

сторож, вартівник, вартовий

talīs, -e

такий

auditur sermo

чути розмову

cur?

чому? з якої причини?

custōdio 4

стерезу, вартую, пильную

quia

тому що, через те що

iniuste

несправедливо, неправдо

dico 3

говорю, кажу, н а з и в а ю

quo?

куди?

ubi?

де?

exspecto 1, з acc.

очікую, дожидаю

Провідніняйте ind. praes. pass. дієслів dico і audio.

57.

accūso 1

обвинувачую, оскаржую, н а -
р і к а ю

vicarius, -ii

заступник

an

чи

nescio 4

не знаю

cras

завтра

Утворить inf. і imperat. praes. pass. від дієслів dico і audio.

58.

другого дня

postero die

випроваджую

edūco 3

я невинний

відсьогодні
державний

careo 2 culpā (я вільний від
вини)
inde ex hoc tempore
publicus 3

Утворіть відомі вам пасивні форми від дієслів: invito, mo-
neo, duco, punio.

59.

Saturnalia, -ōrum, -ibus

mihi
antea

tristis, -e
molestus 3
virga, -ae
verbero 1
catēna, -ae
vitupero 1
filia, -ae
gravis, -e
coërceo 2
quid?
quid multa?

vexo 1
irrīdeo 2
parco 3, з dat.
parce linguae

mediocriter
iuste
immo
crudeliter

cum iniuria
taceo 2
quaeso (при нак. спос.)

Сатурналії (староримське свя-
то від 17—18 грудня)

мені
передтим, перше, давніше, ра-
ніше

смутий, сумний
тяжкий, прикрий
різка
б'ю, січу
ланцюг, пл. кайдани
гáню

дочка
тяжкий
здержую, спиняю, к а р а ю
нащо? для чого?
нащо багато говорити? корот-
ко, одним словом

мучу, переслідую, знущаюся
висміваю, насміхаюся
щаджу, ощаджую
не говори, не балакай, не ба-
зікай

помірно, мало, небагато, трохи
справедливо, по заслугі
навпакі; о, ні
жорстоко, немилосердно, без-
пощадно

несправедливо
мовчу
прошу, будь ласка

porcellus, -i

assus 3

carpo 3

carpe diem

порося

печений

скубаю, смикаю, уживаю,
користаю (з чого)

користай з нагоди

Порівняйте ind. imperf. pass. дієслів *veho* і *teneo*.

Вивчіть цю статтю напам'ять, поділіть між себе ролі (один нехай буде за пана, а другий за раба) і розмовляйте по-латинському.

60.

castra, -ōrum

pono 3

fossa, -ae

vallum, -i

munio 4

quattuor

porta, -ae

emitto 3

spatium, -ii

via, -ae

divido 3

tabernaculum, -i

sive

praetorium, -ii

suggestus, -us

noctu

vigilia, -ae

табір, кіш

кладу, закладаю

рів

вал

укріплюю, забезпечую, оточую

чотири

брама

висилаю, випускаю, pass. можу

виходити

простір

дорога, вулиця

ділю, розділяю

шатро, намет

або=тобто

намет полководця, преторія

підвищення (зладжене з доріжок або цегли), мовниця, трибуна

уночі

сторóżа, варта (нічна)

Порівняйте ind. imperf. pass. дієслів *mitto* і *munio*. Перемініть речення з пасивними зворотами на речення з активними зворотами.

61.

Saturnia, -ae

nomino 1

Сатурнія (давніша назва Італії),
земля (країна) Сатурна
називаю, іменую, настановляю

Italicus 3
civitas, -ātis

Ianus, -i
rego 3, з acc.
incola, -ae
liber, -era, -erum
par, paris
quotannis
celebro 1

Saturnalibus (abl.)
discrīmen, -inis
discrīmen sentitur

Quando incolae Italiae liberi ac pares erant? Quo consilio
(для чого?) a Romānis quotannis Saturnalia celebrabantur?

Порівняйте ind. imperf. pass. дієслів: nomino, moneo, rego,
sentio.

Замініть форми минулого часу відповідними формами те-
перішнього часу, пропускаючи непотрібні слова.

італьський, італійський
громадянство, г р о м а д а, мі-
сто, край, держава
Янус (староітальський бог)
керую, правлю (ким—чим)
мешканець
вільний, свободний
рівний, однаковий
щороку, щорічно
часто відвідую, святкую, сла-
влю, виславляю, вихваляю
підчас Сатурналіїв
різниця
різницю видно

62.

vellus, -eris
iamdūdum
Phrixus, -i
Helle, Helles
noverca, -ae
Nephele
somnus, -i
liberi, -ōrum
terreberē
capitis periculum

dolor, -ōris
aries, -etis
aries, aureo vellere ornātus
Colchis, -idis

вовна, руно
вже віддавна
Фрікс
Гелла
мáчуха
Нефела
сон
діти
= terreberis
небезпека втратити життя, не-
безпека смерти
страждання, біль, мука
баран
баран з золотим руном
Кольхіда (країна на, побереж-
жі Чорного моря на південь
від Кавказу)

nihil
sol, solis, m.

ніщо, ніщо не
сонце

Periculo, curā, dolōre liberāre перекладайте так само, як dominatiōne liberāre (35 ст.).

За старогрецьким переказом, Фрікс і Гелла походили з бетійського міста „Орхоменос“, де їх батько був королем. Їх рідна мати передчасно померла, і батько одружився вдруге. Мачуха дуже не любила пасерба й пасербицю і хотіла повбити їх.

Утворіть fut. I pass. від дієслів paro і terreo.

63.

conscendo 3 з acc.
super (=supra), з acc.
aër, aëris, acc. aëra
per aëra
veho 3
incido 3
auxilium, -ii
auxilium a deo peto
preces, -um

neque (nec)
solum
matrimonium, -ii
duco 3
in matrimonium duci

Hellespontus, -i

виходжу на що, сідаю на що
над, понад
повітря
повітрям
везу, pass. їду
впадаю, упадаю
поміч, допомога
прошу в бога помочі
просьби, прохання, благання,
молитви

і не
лише, тільки
заміжжя, подружжя
веду, проваджу
вийти заміж, віддаватися (за
кого)

Геллеспонт (тепер Дарданели)

Quā (кудою?) Phrixus et Helle vehuntur? Cur Helle a deo auxilium petit? A quo Helle servātur atque in matrimonium ducitur?

Утворіть fut. I pass. від дієслів duco і audio.

64.

вчення

praecepta, ōrum (від praesep-
tum, -i рада, порада, наказ)

Сократ

навчаю

атенець

найвищий

щастя

розквіт

залежати від розквіту

виконую

якнайдокладніше

державний закон

найкраще

Socrates, -is (старогрецький філософ, атенець, помер у 399 р. пер. Хр., випивши згідно з присудом атенського суду чарку отрути)

moneo 2

Atheniensis, -is

summus 3

felicitas, -ātis

prosperitas, -ātis

continēri prosperitātē

obseruo 1

quam diligentissime

rei publicae lex (legis)

optime

Порівняйте fut. I pass. дієслів: laudo, moneo, ago, custodio.

65.

Troia, -ae

interitus, -us

Troiānus, -i

fessus 3

dolus, -i

per dolum atque insidias

diuturnus 3

finio 4, -īvi

destino 1, -āvi

consilio (abl.)

ingens, -ntis

equus, -i

ligneus 3

aedifico equum ligneum

venter, -tris

Tenedus, -i

insulam navibus peto

postquam

Троя (місто в Малій Азії)

загибель

троянець

змучений, утомлений

підступ, хитрість, хитрощі,

зрада

хитрістю і зрадою, хитро і

зрадливо

довголітній

кінчу, кінчаю, докінчую

постановляю, вирішую

за порадою

величезний

кінь

дерев'яний

будую коня з дерева

череву, шлунок

Тенедос (острів)

пливу на острів, відпливаю на острів

як тільки (лише), скоро тільки

oppidum, -i	місто, гóрод
funis, -is, m.	шнур, мотуз
laetitia, -ae	веселість, радість, утіха
epulae, -ārum	страви, обід, бенкет
laetitiae atque epulis se dare	веселитися й бенкетувати

Утворіть з допомогою поазбучного латинсько-українського словника ind. perf. act. від дієслів *evolo, pugno, finio*.

66.

multa nocte	пізно вночі
Aenēas, -ae, voc. Aenēa	Еней (троянець)
foras	за двері, надвір, на вулицю
rogo 1	питаю, питаюся, прошу
quid?	що?
contineo 2, -ui	здержую, стримую, спiniaю,
	усмиряю, гамую
exclāmo 1, -āvi	кричу
Troes, -um	троянці (Troīāni)
Ilium, -ii	Іліон (Троя)
Teucri, -ōrum	тевкрійці (троянці)
Achivi, -ōrum	ахіви, ахайці (греки)
dolō (abl.)	хитрощами (per dolum)
aedificium, -ii	будинок, будівля
incendium, -ii	пожár, пожежа, вогонь
incendio deleo	спалюю

Fuimus Troes, fuit Ilion — Вже немає нас, троянців, немає Іліону (Вже пропали ми, троянці, вже пропав Іліон).

Quid Apollinis sacerdos exclamāvit?

67.

post, з acc.	по, після
captus 3	схоплений, зайнятий, здобу-
	тий
post Troiam captam	після здобуття Трої
decimus 3	десятий
pervenio 4, pervēni	приходжу, перебуваю
advena, -ae	прихóдець, прихідець, чужі-
	нець

Aborigines, -um

agri, -ōrum

praeda, -ae

praedam ago 3

Latīnus, -i

indico 3, -dixi

legātus, -i

colloquium, -ii

voco 1, -āvi

pius 3

eloquentia, -ae

concilio 1, -āvi

sibi

аборигінці, аборигени (казко-
вє латинське плем'я)

поля, села

добич, здобич

жену, зганяю добич, грабую

Латин

оголошую, оповіщаю, об'яв-
ляю

посол

розмова, переговори

кличу, називаю, запрошую

побожний, чесний, добрий, зи-
чливий, доброзичливий, при-
хильний

красномовність

здобуваю

собі

Quam ob rem Latīnus Troiānis bellum indixit? Quid sibi
Aenēas eloquentia conciliāvit?

68.

ago (-is, -ere, -ēgi) cum Latīno

Troiānus Aenēas veni

te (acc.)

gratia, -ae

magnas gratias ago

me (acc.)

invītus 3

veniam do

mihi (dat.)

tibi (dat.)

ignosco 3

Lavinia, -ae

in matrimonium do

doceo 2, -ui

exemplum, -i

маю розмову (розмовляю)
з Латином

я, Троянець Еней, прийшов
тебе

ласка, прихильність, подяка
складаю велику подяку, дуже
дякую

мене

нерадий, неохочий, не р а-
д о, не о х о ч е

вибачаю

мені

тобі

вибачаю, пробачаю, прощаю
Лавінія

віддаю за жінку

учу, навчаю

приклад, зразок

Придивіться ближче до речення: *Magnas, o rex, tibi gratias ago, quod cum Troiānis proelium non commisisti*. Це, як бачите, складно-підрядне речення, де підрядне речення виражає дію, що відбулася раніше головної, теперішньої. Яким часом передає латинська мова дію, що відбулася раніше іншої, теперішньої? З'ясуйте самі правило та добре собі запам'ятайте його.

69.

Cornelia, -ae	Корнелія (мати Тиберія і Гая Гракхів)
Gracchus, -i	Гракх (римське прізвище)
Campānus 3	кампанський, з Кампанії
matrōna, -ae	(заміжня) жінка, матрона
venio salutātum	приходжу з поздоровленням (з привітом)
cena, -ae	обід
comparo 1, āvi, ātum	приготовляю, споряджаю, улаштовую; порівнюю
pretiōsus 3	цінний, коштовний, дорогоцінний, дорогий
ornamentum, -i	оздоба, прикраса
muliebriter	по-жіночому, звичаєм жінки
ostendo 3 -ndi, -ntum	показую
tam	так
iucundus 3	милий, приємний
feminis (dat.) ornamenta spectātu iucunda sunt	жінкам приємно (жінки люблять) оглядати прикраси
quam	як
aliquamdiu	через якийсь час
interea	тимчасом
Ti(berius), -ii	Тиберій
C(aius), -i, читай Gaius	Гай
domum	додому
revenio 4 -vēni, -ventum	(по)вертаюся
triclinium, -ii	їдальня
si placet	якщо подобається тобі, як хочеш, будь ласка

<i>vilis, -e</i>	дешевий
<i>vilius</i>	дешевше
<i>argentum a u t o (abl.) vilius</i>	срібло дешевше від золота

Брати Гракхи та їх мати Корнелія жили в II. ст. пер. Хр. Корнелія відома з того, що після смерти свого чоловіка сама керувала вихованням своїх синів Тиберія і Гая. Хлопці вчилися і поводитись дуже гарно, і тому мати була така горда на них.

Quo consilio (з якою метою?) *Campāna matrōna ad Corneliā vēnit? Quid Campānae matrōnae spectātu iucundum erat, quid Corneliae?*

70.

<i>Icarus, -i</i>	Ікар (син славного атенського різьбяр і будівничого Дедаля)
<i>narro 1, āvi, ātum</i>	оповідаю, розказую
<i>pondus, -eris</i>	тягар, вага, кількість
<i>dono 1, -āvi, ātum</i>	дарую, обдаровую
<i>patrius 3</i>	батьківський, р і д н и й
<i>Athēnae, -ārum</i>	Атени (місто в Аттіці)
<i>constituo 3, -ui, -ūtum</i>	постановляю, задумую
<i>foedus, -eris</i>	договір, умова, угода, союз
<i>e foedere</i>	за умовою
<i>pecunia, -ae</i>	гроші
<i>multa pecunia</i>	великі гроші
<i>condūco 3, -dūxi, -ductum</i>	зводжу, наймаю
<i>condūco multā pecuniā</i>	наймаю за великі гроші
<i>nave fugam tempto</i>	(пробую втечі на кораблі) пробую втекти на кораблі
<i>tamen</i>	але, та
<i>addūco 3, -dūxi, -ductum</i>	приводжу, припроваджую, запроваджую
<i>proditio, -ōnis</i>	зрада
<i>damno 1, -āvi, -ātum</i>	засуджую
<i>prodiōnis accusāre (damnāre)</i>	оскаржити (засудити) за зраду

З яких частин складається *ind. perf. passīvi*?

71.

relinquo 3, reliqui, relictum	оставляю, залишаю, покидаю, pass. остаюся, залишаюся
aërius 3	повітряний
multo	багато, значно
periculōsus (comp. periculosior, -ius, -iōris)	небезпечний
quidem	хоч
liber, -era, -erum (liberior, -ius, -iōris)	вільний, свободний
penna, -ae	перо
ala, -ae	крило
par, paris, -n.	пара
longus 3 (longior, -ius, -iōris)	довгий
brevis, -e (brevior, -ius, -iōris)	короткий
propinquus 3 (propinquior, -ius, -iōris)	близький
vehemens, -ntis (vehementior, ius, -iōris)	насильний, сильний, дужий
calor, -ōris	тепло, спека, жар, жарá
solvo 3, solvi, solūtum	розв'язую, розпускаю, роз- топлюю
decido 3, decidi	падаю, спадаю
solum, -i	земля
natālis, -e	рідний
soli natālis amor	любов до рідної землі
pulcher 3 (pulchrior, -ius, -iōris)	гарний

Pulchrior est res nulla soli natālis amōre — Кращого нічого немає від любови до рідної землі. Замість *amōre* (abl.) можна сказати *quam amor* (nom.).

Відмінняйте: *via periculosior, res pulchrior, tempus brevius.*

72.

утікаю (= відходжу)	discēdo 3, -cessi, cessum
живу (= мешкаю)	habito 1
закопую (= скриваю)	occulto 1

вибираю

милий

почесть

eligo 3 (deligo 3), -lēgi,
-lectum
gratus 3
honor, -ōris

73.

amoenus 3 (superl. amoenis-
simus 3)

pulcher 3 (superl. pulcherri-
mus 3)

mitis, -e (mitissimus 3)

salūber, -bris, -bre (saluberri-
mus 3)

fertilis, -e (fertilissimus 3)

aquae, -ārum

celeber, -bris, -bre (celeberri-
mus 3)

portus, -us

nobilis, -e (nobilissimus 3)

Massicus mons, Massici montis

vitis, -is

altus 3 (altissimus 3)

Vesuvius, -ii

Cumae, -ārum

Neapolis, -is

Herculaneum, -i

Pompēi, -iōrum

Capua, -ae

розкішний, принадний, при-
ємний

гарний

лагідний

здоровий

урожайний, родючий
джерела, купелі (купіль, ку-
пелю)

людний, славний

пристань, гавань, порт

значний, славний

гора Массікус

виноградна лоза, виногради-
на, виноград

високий

Везувій (вулькан)

Куми

Неаполь

Геркулянум (род. Геркуля-
нуму)

Помпеї

Капуя

Omnia Italiae regionum Campaniamoenis-
sima erat перекладайте так само, як відповідні приклади
33-ої й 43-ої статті.

Перекладіть правильно multae et opulentae urbes. Подібний
приклад мали ви вже в 12-ій статті.

Pandōra, -ae	Пандора
Prometheus, -i	Прометей
careo 2, -ui, з abl.	я вільний, не маю, не знаю (кого-чого)
bonus 3 (comp. melior, -ius, -iōris, superl. optimus 3)	добрий (кращий, найкращий)
felicitas, -ātis	щастя
invideo 2, -vīdi, -vīsum, з dat.	завідую (кому, на що), зázдрю, пориваю очі (на що)
dei hominibus invident	боги завідують людям
dei hominum felicitāti invident	боги завідують (поривають очі, заздрі, мають за- здрість) на людське щастя
magnus 3 (maior, maius, maiō- ris, maximus 3)	великий (більший, найбіль- ший)
pulchritūdo, -inis	краса
maximae pulchritudinis virgo	дуже великої краси дівчина, дуже велика (незвичайна)
similis, -e (similior, -ius, -iōris, simillimus 3)	красуня
deārum simillima	подібний
complūres, complūra, complu- rium	дуже подібна до богинь
multus 3 (plus, pluris, plures, plura, plurimus 3)	багато, чимало
cista, -ae	численний, багато
misērunt	скринька
suspectus 3	див. mitto
repudio 1, з acc.	підозрений, підозрілий, не- певний, зрадливий
usus, -us	виправляю, відсилаю, не при- ймаю, погорджую
	уживання, ужиток, досвід, практика

Думка вислати до Прометея Пандору вийшла від Юпітера, що боявся й ненавидів Прометея через те, що Прометей був сином Юпітерового противника Япета (Iapetus, -i).

75.

Epimetheus, -i	Епіметей (брат Прометея)
dissimilis, -e (dissimilior, -ius, -iōris, dissimillimus 3)	неподібний
fratris dissimillimus	цілком (зовсім) неподібний до брата
parvus 3 (minor, minus, minōris, minimus 3)	малий (менший, найменший)
prudentia, -ae	розум, розважність, розсудливість
temeritas, -ātis	нерозважність, нерозсудливість, легкодумство, легкодумність
blanditia, -ae	облесність, облесливість, залицяння
humilis, -e (humilior, -ius, -iōris, humillimus)	низький, покірний
facilis, -e (facilior, -ius, -iōris, facillimus)	легкий (= не трудний)
facillime	дуже (зовсім) легко
sic	так
malus 3 (peior, peius, peiōris, pessimus 3)	поганий (гірший, найгірший)
virginem uxōrem duco	беру собі дівчину за жінку, женюся з дівчиною
aperio 4, aperui, apertum	відчиняю, одчиняю
lux, lucis	світло, in lucem у світ
decēdo 3, -cessi, -cessum	відходжу, уступаюся, поступаюся, корюся, слухаю(ся)

76.

condicio, -ōnis	умова, умовини (життя), побут
morbus, -i	хвороба, недуга
causa, -ae	причина, справа
prudens, -ntis	розумний, розважний, розсудливий

levis, -e
nos et = et nos
in illis

легкий (не важкий), легко-
думний, нерозважний
і ми
в них, з ними

77.

ortus, -us
imāgo, -inis
Diāna, -ae
Vulcānus, -i
et quidem
effigies, ēi
contundo 3, contudi, contū-
sum
pinnātus 3

схід, народження
образ
Діяна (богиня місяця, ло-
вещтва й чарів)
Вулкан (бог вогню й ко-
вальства)
а саме
образ
товчу, розбиваю
крилатий

Коли одного разу в Юпітера заболіла голова, просив він Вулькана, щоб розбив йому голову й відкрив причину болю. Вулкан виконав прохання Юпітера, а тоді вискочила несподівано з розбитої голови Мінерва. Саме цю сцену бачите на образку.

Провідмініяйте: unus liber, una imāgo, unum caput; duo libri, duae imagines, duo capita.

78.

discipulus undecim annōrum
discipulus undecim annōrum est
profestus 3
dies profestus
hora, -ae
consūmo 3, -sumpsi, -sumptum
horas in disciplina consūmo
domi
otium, ii
diēi partem ludo atque otio
(dat.) do
ars, artis

одинадцятилітній учень
учневі одинадцять років
буденний, звичайний
звичайний день, будень
година
зужиткову, споживаю
перебуваю години на науці
дома
відпочинок, відпочивок
частину дня призначаю на роз-
вагу й відпочинок
зручність, штука, мистецтво,
наука

Що значить по-латинському: три, чотири роки, п'ять, шість і т. д. годин? В котрому відмінку стоїть іменник по числівниках один — чотири в українській мові і по unus — quattuor в латинській? Котрий відмінок кладемо по п'ять і більше в українській мові, а котрий по quinque в латинській?

Quot annōrum (скількилітні) discipuli in schola nostra sunt? Quando discipuli scholam frequentant? Quot (скільки?) horas in schola, quot domi in disciplina consūmunt? Cui rei reliquam diēi partem dant?

79.

numero 1	лічу, рахую
resto 1	остаюся, залишаюся
quot?	скільки?

Що значить по-латинському: 27, 48, 52, 83, 91, 100 кораблів? Провідміняйте!

80.

incolae, ārum	мешканці, населення
peregrīnus, -i	чужинець
consto 1	складаюся, коштую
Servius Tullius, Servii Tullii	Сервій Туллій (шостий король Риму)
civium numerus erat	кількість громадян становила, досягала
circiter, з acc.	около, коло, біля, більш-менш
Augustus, -i	Август (римський цісар, що володів від 31 р. пер. Хр. до 14 р. по Хр.)
imperātor Augustus	цісар Август
idem numerus	таке саме число, така сама кількість
vero	а
summa, -ae	загальне число, сума

Кажемо: mille dies — тисяча днів, duo (tria, quattuor, centum, ducenta) milia diērum — дві тисячі (три тисячі, чотири тисячі, сто тисяч, двісті тисяч) днів. Провідміняйте!

81.

мені стільки і стільки років
дідусь
живу
деякий

natus sum з асс.
avus, -i
compleo 2 (= виповняю)
nonnullus 3

82.

mensis, -is, -m
Ianuarius, -ii
Februarius, -ii
Martius, -ii
Aprilis, -is, abl. -i
Maius, -i
Iunius, -ii
Iulius, -ii
Augustus, -i
September, -bris, abl. -bri
Octōber, -bris, abl. -bri
November, -bris, abl. -bri
December, -bris, abl. -bri
Nonae, ārum

Idus, -uum, fem.

місяць (частина року)
січень
лютий
березень
квітень
травень
червень
липень
серпень
вересень
жовтень
листопад
грудень
нони (сьомий або п'ятий день
місяця)
іди (п'ятнадцятий або тринад-
цятий день місяця)

В українському перекладі цієї статті збережить латинські назви місяців, наприклад: перший місяць називається Я н у а р і ю с і т. д.

Запам'ятайте, що латинські порядкові числівники стоять звичайно після своїх іменників: bellum Punicum primum, dies quintus, annus decimus.

Quid mensi primo nomen erat? Quid secundo, tertio, ceteris?
Quotus (котрий?) mensis dies Nonae, quotus Idus vocabātur?

83.

Romulus, -i
natus 3
a. Chr. n., тобто ante Christum
natum

Ромул
народжений
перед народженням Христа, пе-
ред Христом, до Христа

exiguus 3
continuus 3
amplifico 1
Italia Romanōrum est
in potestatem venio

Sardinia, -ae

Corsica, -ae

Gallia, -ae

Cisalpīnus 3

Hispania, -ae

postea

Macedonia, -ae

Graecia, -ae

Africa, -ae

Asia, -ae

Transalpīnus 3

orbis, -is, m.

orbis terrārum

iustitia, -ae

regnum, -i

fundamentum, -i

малий, незначний, невеликий
постійний, невинний
побільшую, поширю
Італія належить до Римлян
переходжу під володіння, по-
падатися в руки
Сардинія (острів на Середзем-
ному морі)
Корсика (острів на Середзем-
ному морі)
Галлія
з цього боку Альп, сьогобіч-
ний, передальпейський
Іспанія
пóтім, опісля, пізніше
Македонія
Греція
Африка
Азія
з того боку Альп, тогобічний,
заальпейський
круг, обвід
світ
справедливість
правління, королівська влада,
королівський престіл, коро-
лівство, держава
основа, підстава

84.

provincia, -ae

extra, з acc.

nonnullus 3

Achaia, -ae

Narbonensis, -e

C(aius) Iulius Caesar, Cai Iulii
Caesaris

usque ad, з acc.

обсяг діяльності, провінція

поза

деякий

Ахая

нарбонський

Гай Юлій Цезар (100—44 р. до
Хр.)

аж до, аж по

paco 1

Octaviānus, -i
redigo 3, ēgi, actum
in provinciam redigo 3

certāmen, -inis
Attica, -ae
dissentio 4, -sensi, -sensum
patruus, -i
plus
magis
adōro 1, з acc.

arbitrium, -ii
nuntio 1
Mercurius, -ii, voc. Mercuri
Olympus, -i
vestrā causā
uter? utra? utrum?
igitur
utilis, -e

успокоюю, умиряю, підби-
ваю, завойовую
Октавіян
підбиваю, завойовую
обертаю в провінцію, заміною
на провінцію

85.

суперечка, бій
Аттика
не погоджуюся з ким
дядько
більше
більше
молюся до кого, славлю кого,
поклоняюся кому

86.

рішення, присуд
звіщаю, об'являю, доношу, ка-
жу
Меркурій (бог торгівлі й кому-
нікації)
Олімп (гора в північній Тесса-
лії, оселя богів)
для вас, з вашого приводу,
у вашій справі
котрий (з двох)? хто (з двох)?
отже
корисний, позиточний

Міт про суперечку Нептуна з Мінервою є грецького похо-
дження, точніше — грецько-аттицького. Аттика — це гориста
країна в середущій Греції. Орної землі тут небагато, зате ніде
в Греції не було стільки й таких гарних та рясних оливних де-
рев, як саме в Аттиці. Населення країни вірило, що ці скарби
Аттики були даром богині Атени, яка колись змагалася з своїм
дядьком Посейдоном за те, хто мав володіти Аттикою й від
чийого імени мала отримати назву столиця країни. Ще в істо-

ричних часах росло на атенському замку (акрополіс) оливне дерево, яке, за переказом, посадила сама Атена. Було там і джерело, яке ніби то відкрив Посейдон ударом свого тризуба об землю та з якого ніби то вискочив прегарний кінь. Коли Зевес присудив Аттику Атені, і від її імени одержала назву столиця краю (Атени), тоді Посейдон хотів залити Аттику морем, але Зевес заборонив йому робити це.

Римляни перенесли грецькі міти на своїх богів і богинь, і те, що греки розказували, наприклад, про свого Зевеса, Атену й Посейдона, розказували так само про свого Юпітера, Мінерву й Нептуна.

Вивчіть напам'ять ст. 85-у й 86-у та деклямуйте за ролями.

87.

sapiens, -ntis, gen. plur. -ntum	мудрець
Bias, -ntis	Біант, Біас (грецький філософ з VI ст. перед Хр., що жив у йонському місті Прієні (Priēne) на західному побережжі Малої Азії)
in numero esse	бути в числі, належати до (числа), зачислитися, зараховуватися
patria (sc. urbs), -ae	рідне місто
expugno 1	завойовую, здобуваю
oppidānus, -i	мешканець міста, міщанин, городянин
mecum porto	ношу на собі

89.

ille, illa, illud	той (його), той знаний (славний)
his, haec, hoc	цей, мій
ingenium, -ii	вдача, здібність, талант
comperio 4, comperi, compertum	довідаюся, дізнаюся
providus 3	передбачливий, осторожний, обачний, проворний

improvidus 3

displiceo 2, -ui

fama, -ae

omen, inis

непередбачливий, неосторож-
ний, необачний, непровор-
ний

не подобаюся

поголюска, вістка, слава

віщий знак

Ille й hic у протиставленнях можна перекладати: пер ш и й (ille) — другий (hic).

Nomen (est) omen — ім'я буває віщим знаком, ім'я зраджує вдачу людини. І так Prometheus значить Розумний, Проворний, а Epimetheus — Нерозумний, Непроворний.

Провідміняйте: hic liber, haec urbs, hoc oppidum; ille vir, illa res, illud genus.

90.

iste, ista, istud

is, ea, id

me invito (abl., invito — від
invitus 3 нерадий)

ignis, -is, m.

deporto 1

os, ossis, n.

cremo 1

caro, carnis, f.

ipse, ipsa, ipsum

tantus 3

tolero 1

Caucasus mons, Caucasi montis

affigo 3, fixi, fixum

artifex, -icis

cotidie

dilacero 1

mollis, -e

e terris

той (твій)

той, він

проти моєї волі, без мого до-
зволу

огонь

зношу (згори вниз), приношу
кість

палю, спалюю, приношу
в жертву, жёртвую

м'ясо

сам

такий великий

зношу, терплю

гора Кавказ, Кавказька гора,
Кавказькі гори

прибиваю, приковую

мистець, хитрун

щодня, щоденно

розриваю, розшарпую

м'який, вигідний, легкий

з землі, з цього світу

Провідміняйте: ipse pater, ea regio, istud consilium. Де
стоять вказівні займенники, перед, чи по іменнику?

91.

filiolus, -i
 alo 3, -ui
 idem, eadem, idem

deinde
 haedus, -i
 vehiculum, -i
 iungo 3, -iunxi, iunctum

flecto 3, flexi, flexum

carmen, inis
 puero recitanti aures praebeo

studium, -ii
 decōrus 3

синок
 живлю́, годую, плекаю
 той же, той са́ме, той також;
 такий са́мий (са́ме, також),
 однаковий
 дали, по́тім, опісля
 цапок, цапеня, козеня
 візок
 з'єдную, сполучаю, запрягаю;
 iungo vehiculo (dat.) запря-
 гаю до візка
 гну, згинаю, нагинаю, керую,
 поганяю
 пісня, п о е м а
 прислухуюся до деклямації
 хлопця
 старання, бажання, нахил
 оздобний, гарний, відповідний

Провідміняйте: idem pater, eadem mater, idem studium.

92.

canis, -is, m.
 dormio 4
 cibus, -i
 iniustus 3
 invidia, ae
 munus, -eris
 interdiu
 vigilo 1
 Plato, -ōnis

собака, пес
 сплю
 їда, їжа, харч
 несправедливий
 зависть, заздрість
 обов'язок, завдання
 вдень
 сторожую, не сплю
 Платон (великий грецький фі-
 лософ, один з найбільших
 філософів світу, що жив від
 429 по 348 пер. Хр., учень
 Сократа)

93.

Theseus, -i
 Athēnas

Тезей
 до Атен

Aegeus, -i

qui, quae, quod

Troezen, Troezēnis, f.

Troezēne

Argolis, -idis

in lucem venio

Pittheus, -i

avus, -i

aestimo 1

adolesco 3, adolēvi

iter, itineris, n.

latro, ōnis

viātor, ōris

vinco 3, vici, victum

vasto 1

Егей (казковий атенський ко-
роль)

який, котрий, хто, що

Тройзен (місто в Арголіді на
Пелопонесі)

в Тройзені

Арголіда (країна на Пелопо-
несі)

приходжу на світ, народжу-
юся

Піттей (дідусь Тезея)

дід, дідусь

ціню, magni aestimo високо
ціню

доростаю, стаю юнаком, виро-
стаю на юнака

подорож, дорога

розбійник, розбишака

подорожній

поборюю, перемагаю

пустошу, нищу

В цій статті маєте декілька підрядних означальних речень, що з'єднуються з головними реченнями відносним займенником *qui, quae, quod*.

Речення „*quo in itinere multos latrōnes necāvit*“ не є підрядне, хоч починається відносним займенником. Тут відносний займенник стоїть на початку незалежного речення, щоб тісніше сполучити це речення з попереднім, замість вказівного займенника *is* і відповідного сполучника: *et, sed, tamen, autem, itaque* тощо. В українському перекладі сполучник можна пропустити: *quo in itinere...* (і) в тій подорожі (а не: в якій подорожі)...

94.

pictūra, ae

quis? quid?

adulescens, -ntis

saxum, -i

levo 1

малюнок, образок

хто? що?

молодець, юнак

скала, камінь

підношу

qui? quae? quod?

cuius rei causā?

Sextus, -i

videlicet

solea, -ae

quaero 3, quaesīvi, quaesitum

notus 3

Quintus, -i

який? котрий?

для чого? з якою метою?

Секст (особове ймення)

очевидно

підшва, ходак, постіл (по-
стола)

шукаю

відомий, знаний

Квінт (особове ймення)

Цю статтю повинні ви вивчити напам'ять і деклямувати за ролями.

95.

agnus, -i

sitio 4

cur?

nihil

nihil tibi noceo

decurro 3

eo, quod

omnino

nemo

benevolus 3

mihi amicitia est

perniciēs, -ēi

surdus 3

canis

ягня

маю спрагу, хочу пити

чому? чого? з якої причини?

ніщо, ніщо не

(ні в чому) зовсім тобі не шко-
джу

збігаю, спливаю, стікаю, течу
тим, що; через те, що
взагалі

ніхто, ніхто не

зичливий, прихильний

маю приязнь, живу в приязні
загибель

глухий

(від cano 3) співаєш, говориш
(до кого — dat.)

Вивчіться цієї статті напам'ять і деклямуйте, поділивши поміж собою ролі.

96.

Айтра (Тезеева мати)

тройзенка

ровесник

ні один ровесник

дорівнюю

змálку

Aethra, -ae

Troezenia mulier

aequālis, -is, abl. aequāli

nemo aequālis

par sum

a pueris

Amulius, -ii

Remus, -i

expōno 3, posui, positum

Albānus, -i

orīgo, -inis

originem duco 3, duxi, ductum

regno 1

Numitor, -ōris

privo 1

subigo 3, ēgi, actum

Nimitōri (datīvus possessīvus)

filia erat

Rea Silvia, Reae Silviae

Vestālis, -e

Vestālis, -is (також virgo Vestālis)

Ream Silviam Vestālem lego

virginitas, -ātis

geminus 3

mors, mortis

custodia, -ae

in custodiam do

alveus, -i

impōno 3, -posui, -positum

Амулій (король латинського міста Alba Longa)

Рем (Ромулів брат)

виставляю, викидаю, викладаю

альбанець (мешканець латинського міста Alba Longa, що лежало під Білою (Лисою) горою — mons Albānus)

почáток, походження, рід

виводжу рід

володію, правлю, царюю

Нумітор (дідусь Ромула й Рема)

позбавляю чого (в лат. мові abl.), відбираю що

підневолюю (кому-кого), підбиваю

у Нумітора була дочка, Нумітор мав дочку

Рея Сильвія (мати Ромула й Рема)

приналежний Весті (богині домашнього огнища й родинного життя)

весталька (жриця Вести)

вибираю (обираю) Рею Сильвію на вестальку

дівоцтво, дівування

разом народжений; gemini руеті близнята, близнюки

смерть

сторóжа, в'язниця

завдаю під сторóжу, завдаю у в'язницю, ув'язнюю, pass.

попадаю у в'язницю

корито, коритце

вкладаю

Tiberis, -is, m.

ripa, ae

redundo 1

super ripas redundāre

Від якої основи творимо ind. plqpf. activi?

Запам'ятайте правило:

Минулу дію підрядного речення, що відбувалася раніше минулої головної дії, передаємо в латинській мові завжди через plusquamperfectum. У 97-ій статті маєте кілька таких прикладів. Знайдіть і поясніть їх.

lupa, -ae

recēdo 3, -cessi, -cessum

aquae recēdunt

siccus 3

in sicco

destituo 3, -ui, -ūtum

catulus, -i

amitto 3, -misi, -misum

infans, -ntis, -m.

ultro

simulac

vagitus, -us

conseruo 1

Oedipus, -i

Sphinx, Sphingis, f.

Thebae, -ārum

obvius 3

fio, fis

obvius fio

Тибр (ріка, над якою лежить Рим)

берег

виливаюся, розливаюся; маю

подостатком, я (є) багатий

виступати з берегів

98.

вовчиця

відступаюся, уступаюся

води відпливають

сухий

на сухому місці

спиняю, задержую, затри-

мую

щенья, вовченья

відсилаю, трачу, гублю

немовля

добровільно, сам (сама, саме)

коли тільки, як тільки

квиління, плач

зберігаю, рятую

99.

Едип (тебанський король)

Сфінкс (крилата потвора з тулубом лева й головою дівчини)

Теби (місто в Беотії)

зустрічний

роблюся, стаю

зустрічаю, здибаю (кого — dat.)

sisto 3
 gradus, -us
 siste gradum
 male
 mane
 vesperi
 incēdo 3, -cessi, -cessum
 arduus 3
 anima, -ae
 efflo 1
 animam efflāre

зупиняю, здержую
 крок, ступінь
 стій
 погано
 рано
 ввечорі, ввечері
 ступаю, ходжу
 стрімкий, високий
 душа
 видихаю
 віддавати душу, конати, ги-
 нути

Від якої основи твориться fut. exactum actīvi?

Запам'ятайте правило:

Майбутня дія підрядного речення, що відбудеться раніше майбутньої головної дії, передається в латинській мові завжди через fut. exactum.

Знайдіть у 99 статті відповідні приклади й поясніть їх.

100.

страшний
 зустрічаю
 загадую
 загадка
 тебанець
 зараз
 відгадую (= розв'язую)

horribilis, -e, immānis, -e, ter-
 ribilis, -e, crudēlis, -e
 obuius sum, з dat.
 propōno 3, -posui, -positum
 aenigma, -atis
 Thebānus, -i
 statim
 solvo 3, solvi, solūtum

101.

raptus, -us
 Proserpina, -ae
 totidem
 Ceres, Cereris
 peragro 1, з асс.
 Orcus, -i
 prius
 non prius — quam

схоплення
 Прозерпіна (дочка богині
 землі Церери)
 стільки ж, саме стільки
 Церера (богиня землі)
 ходжу по чому, подорожую
 Орк, підземелля, той світ
 перше, скоріше, раніше
 не раніше — поки не

seges, etis, f.

Dis, Ditis

remitto 3, -mīsi, -misum

З яких частин складається ind. plqpf. i fut. ex. passīvi?

засів, засіяне поле, поле

Діт (латинське ймення Плутона)

відсилаю

102.

neglego 3, lexi, lectum

fames, -is

luctus, -us

nubilum, -i

Phoebus, -i

занедбую, не дбаю

голод

сум, смуток

хмара, pl. захмарення

Феб (інакше Аполлон, бог сонця), сонце

103.

epistula, -ae

Tullius, -ii

salus, -ūtis

salūtem dico

Terentia, -ae

o

perditus 3

afflictus 3

o me afflictum

aeger, aegra, aegrum

ut, з conī.

forsitan, з conī.

spes, -spei

reditus, -us

spes mei reditus

confirmo 1

sin

quomodo?

Tullia, -ae

лист

Тулій (римське родове ймення)

здоров'я, поздоровлення, привіт

шлю привіт, поздоровляю

Теренція (жіноче ймення)

ох, ах

знищений, пропавший

розбитий, пригноблений, нещасний

ах, (який) я нещасний

хворий, недужий

щоб

може, хіба

надія

поворот (-óту)

надія на мій поворот

скріплюю, зміцнюю, піддержую

а якщо, якщо ж, а коли, коли ж

яким способом? як?

Туллія (жіноче ймення)

utinam, з conī.
inimīcus, -ī

щоб, коли б
неприятель, ворог

104.

caupo, -ōnis
ostium, -īi
ne, з conī.
quodsi

intromitto 3, -mīsi, missum
Romā venio
Brundissium, -īi

deversorium, -īi
canto 1
vacuus 3
coram, з abl.

шинкар, коршмар
вхід, д вері
щоб не
але якщо, але як, але коли;
але якби, але коли б
пускаю досередини
іду з Риму (звідки?)
Брундізіум (місто в півден-
ній Італії, точніше в Ка-
лабрії, де була славна при-
стань для купецьких кораб-
лів)
гостинниця
співаю
порожній, без грошей
супроти, в присутності

Запам'ятайте правила:

В латинських додаткових підрядних реченнях, що з'єдну-
ються з головними реченнями сполучниками *ut* — щоб
і *ne* — щоб не, дієслівна частина присудка завжди вира-
жається кон'юнктивом.

В латинських додатково питальних і означально-наслідко-
вих підрядних реченнях дієслівна частина присудка так само
виражається кон'юнктивом.

Те саме діється також в умовних підрядних реченнях, що
виражають можливість.

Знайдіть такі речення в 103-ій і 104-ій ст. та поясніть наяв-
ність у них умовного способу.

104 ст. можете драматизувати.

105.

стукаю, з асс.
īx

pulso 1
se

Порівняйте conī. praes. act. дієслів: *laudo*, *habeo*, *mitto*,
venio.

corvus, -i	крук
vulpes, -is	лис, лисиця
caseus, -i	сир
frustum, -i	кусень, кусок, кусник, шматок
rostrum, -i	дзьоб
callidus 3	хитрий
formōsus 3	гарний, хороший
accommodātus 3	пристосований, відповідний, accommodātus sum відпові- даю
creo 1	творю, вибираю, обираю
creāre corvum regem	обрати крука королем (на короля, за короля)
canōrus 3	дзвінкий
inflātus 3	надутий, гордий (на що — abl.)
cras-cras	кра-кра

Відшукайте основу coni. imperf. act.

Умовні підрядні речення цієї статті відносяться до теперішності й виражають дію, яка не відповідає дійсності. Зверніть увагу на спосіб вираження в них дієслівних частин присудка.

Речення ut cantāret — це підрядне речення мети. В латинських підрядних реченнях мети завжди стоїть coniunctīvus.

Nioba, -ae	Ніоба (казкова королева Теб)
Thebāni, -orum	тебанці
regīna, -ae	королева, цариця
superbus 3	гордий (на що — abl.)
illūdo 3, -lūsi, -lūsum	глузую, глумлюся (з когочого), висміваю, насміхаюся
mulier, -is	жінка
Thebānus 3	тебанський
Thebāna mulier	тебанка

cognosco 3, cognōvi, cognitum	пізнаю, довідуюся, дізнаюся
mando 1	доручаю
contumelia, -ae	образа, зневага

Щоб правильно перекласти звороти *qua re superba i quod postquam Nioba cognōvit*, треба пригадати собі зворот *quo in itinere* з 93 ст. і відповідне пояснення.

Утворіть і порівняйте *coni. imperf. act.* дієслів: *paro, habeo, colo, punio*.

108.

mandātum, -i	доручення
perpetro 1	виконую
sagitta, -ae	стріла
transfigo 3, -fixi, -fixum	пробиваю, прошиваю
modus, -i	спосіб
ultimus 3	останній, послідній
tot	стільки
exanimātus 3	позбавлений життя, убитий, бездушний, неживий, мертвий
timor, -ōris	страх
perterreo 2, -ui, -itum	страшу, лякаю
praesidium, -ii	оборона, захист, поміч
tego 3, texi, tectum	накриваю, закриваю, захищаю
obsecro 1	заклинаю, благаю, прошу
coepi, coepisse	я зачав, я почав
occido 3	падаю, гину, конаю
frango 3, fregi, fractum	ломлю
resīdo 3, resēdi	сідаю
tenuis, -e	тонкий
pendeo 2	вишу

В історичному оповіданні, тобто в оповіданні про минулі події, наступає після часового сполучника *cum* (коли) завжди *coniunctivus*. Таке *cum* називається *cum historicum* або *narrativum*.

109.

satis	досить, доволі
Helena, -ae	Галя
praescribo 3, -scripsi, -scriptum	приписую, визначаю, наказую

propōno 3, -posui, -positum

nonne

предкладаю, пропоную, роз-
казую, оповідаю

чи ж не, хіба ж не, невже ж не

Coni. praes. 1-ої особи pl. і 3-ої особи sing. і plur. може виражати наказ: audiāmus — слухаймо, audiat — хай слухає, audiant — хай слухають (coni. hortatīvus).

Coni. perf. 2-ої особи sing. з заперечаючою часткою не виражає заборону (coni. prohibitīvus).

Від якої основи утворюється coni. perf. actīvi?

110.

Eris, -idis

nuptiae, -ārum

Peleus, -i

convoco 1

praeter, з acc.

discordia, -ae

graviter

incūso 1

convīva, -ae

accumbo 3, accubui, accubitum

inscribo 3, -scripsi, -scriptum

Venus, -eris

vehementissime

certo 1

certo de forma

certantes deae

Paris, -idis

Priamus, -i

permitto 3, mīsi, -missum

causam eius arbitrio permitto

Ерида (богиня сварки)

весілля

Пелей (король Фтії в Тессалії,
батько Ахіллеса)

скликую, спрощую, запрошую
крім, окрім, за винятком

незгода, сварка

тяжко, дуже

обвинувачую, оскаржую, нарі-
каю

гість

лягаю до столу, засідаю до
столу (за столом)

пишущу на чомусь (dat.)

Венера (богиня краси)

найзавзятіше, найсильніше,
найбільше

сперечаюся, борюся, змагаюся
змагаюся за красу

богині-суперниці

Парис (син троянського коро-
ля Пріяма)

Пріям (троянський король)

передаю, віддаю

передаю йому справу для (на)
вирішення

Запам'ятайте правило:

Cum historicum з'єднується з *coni. imperf.*, коли підрядне речення часу виражає дію одночасну з головною; коли ж підрядне речення часу виражає дію, що відбувалася раніше головної, тоді *cum historicum* з'єднується з *coni. plqpf.*

Від якої основи утворюється *coni. plqpf. actīvi*?

111.

суд
далі
що кожна
присуджую

iudicium, -ii, arbitrium, -ii
cetera (все інше)
quid quaeque
addīco 3, -dixi, -dictum, -adiu-
dico 1
benignus 3 з dat.

прихильний до кого

112.

libentissime

quis pater

ut, з *coni.*
maturius
Appius 3
via Appia

дуже радо, з найбільшою при-
ємністю
який батько (досл. — хто
батько)
так що, що
скорше
Аппіїв
Аппієва дорога (що вела з Ри-
му до Брундізіюм, якої ча-
стину від Риму до Капуї
в Кампанії побудував рим-
ський цензор Аппій в 312 р.
пер. Хр.)

Calendae (також Kalendae),
-ārum

Iunius 3

календи, перший день місяця
Юніїв, Юнія, червневий, черв-
ня

В латинському наслідковому реченні, що з'єднується з головним реченням сполучником *ut* — так що, стоїть завжди *coniunctivus*.

Порівняйте *coni. praes. pass.* дієслів: *laudo, moneo, mitto, custodio*.

113.

diligentissime	якнайпильніше
reprehendo 3, -ndi, -nsum	гáню
paret ut (= ut paret) dona	щоб придбати дарунки, щоб одержати дарунки
parens, -ntis, m. i f.	батько, мати
parentes, -ium (-um), m.	батьки

Порівняйте coni. imperf. pass. дієслів: laudo, teneo, mitto, custōdio і т. ін.

115.

caedes, -is	вбивство, забиття, смерть
unda, -ae	хвиля
scelus, -eris	злочин
Faustulus, -i	Фавстул
pastor, -ōris	пастух
Larentia, -ae	Ларенція
trado 3	передаю
vindico 1	мщуся (за що — acc.)
manus, -us, f.	рука, загін
invādo 3, -vāsi, -vāsum	входжу, нападаю
domus, -us, f.	дім
obtrunco 1	убиваю, забиваю

З яких частин складаються coni. perf. і plqpf. passīvi?

116.

свідчення	indiciū, -iī
-----------	--------------

117.

condo 3	закладаю, засновую, основую
felix, felīcis	щасливий
albus 3	білий
arātrum, -i	плуг
diligens, -ntis	пильний, старанний
sulcus, -i	борозна
gleba, -ae	скиба
cingo 3, -nxi, -nctum	окружаю, оточую, оборюю

118.

multitūdo, -inis
 magna multitūdo
 confluo 3, -fluxi, -fluctum

assigno 1
 tantum
 provideo 2, -vīdi, -vīsum

nihil mali provideo

imprūdens, -ntis

liberius et imprudentius

iocus, -i, pl. ioci i ioca

transilio 4, -ui

irātus 3

nex, necis

велика кількість
 дуже багато
 спливаю, напливаю, збігаюся,
 сходжуся, збираюся
 визначую, приділяю
 тільки, лише
 передбачую, сподіваюся, пе-
 редчуваю, прочуваю
 не передчуваю (прочуваю)
 ніякого лиха
 нерозумний, нерозважний,
 легкодумний
 занадто свобідно й легко-
 думно
 жарт, ігра, забава, per iocum
 жартомá, для жарту, жартів-
 ливо
 перескакую
 розгніваний
 забиття, вбивство

119.

поганий наслідок (шкода)
 братній
 спільний

damnum, -i
 fraternus 3
 commūnis, -e

120.

I.

narratiuncula, -ae
 Antimachus, -i
 opus, -eris
 ubi
 philosophus, -i
 nihilo minus

instar 3 gen.

маленьке оповідання
 Антимак (грецький поет)
 робота, праця, твір
 скоро, коли тільки, як тільки
 філософ, мудрець
 ні на крихітку менше, однако-
 во, проте, все таки
 нарівні з, за, наче

II.

Diogenes, -is

poculum, -i
sumptuosus 3

Диоген (славний грецький філософ, що жив у IV ст. перед Хр.)
чарка, кубок
марнотратний

III.

Xerxes, -is

Persae, -arum
Leonidas, -ae

Lacedaemonius, -ii

Ксеркс (перський король, що в роках 480—479 до Хр. ходив походом на Грецію)
перси
Леонід (лакедемонський король, що поліг у 480 р. пер. Хр. у Термопільському проваллі в бою з персами)
лакедемонєць

IV.

Menecrates, -is
cognōmen, -inis
cognomine appello 1
Agesilāus, -i

rescribo 3, -scripsi, -scriptum
sanus 3
mens, mentis

Менекрат (грецький лікар)
прізвище, прикладка
прозиваю
Агесілай (спартанський король у першій половині IV ст. перед Хр.)
відписую
здоровий
розум

V.

Darēus, -i

Alexander, -dri

Macedo, -onis
innumerabilis, -e

Дарей (перський король, якого Олександр Великий поборов і позбавив престолу)
Олександр (званий Великим, македонський король 336—323 р. до Хр.)
македонець
незліченний

VI.

superstitiōsus 3	забобонний
caliga, -ae	чобіт
mus, muris, m.	миша
adrōdo 3, -rōsi, -rōsum	надгризаю, над'їдаю
consulo 3, consului, consultum	раджуся, питаюся
Cato, -ōnis	Катон (римський політичний діяч і письменник, 234—149 р. до Хр.)
ostentum, -i	віщий знак, чудо

ЛАТИНСЬКО - УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

а, ab, з abl. від (кого-чого)
 Aborigines, -um — аборигінці,
 аборигени (казкове латин-
 ське плем'я)
 abundo 1 — маю подостатком,
 я (є) багатий (на що — abl.)
 ac — див. atque
 accēdo 3, -cessi, -cessum — при-
 ступаю, наближаюся
 accendo 3, -ndi, -nsum — за-
 палюю, засвічую
 accommodātus 3 — пристосо-
 ваний, відповідний; а. sum
 — відповідаю (106)
 accumbo 3, accubui, accubitus
 — лягаю до столу, засідаю
 до столу (за столом)
 accurro 3 — надбігаю, прибі-
 гаю
 accūso 1 — обвинувачую,
 оскаржую, нарікаю, доко-
 ряю: а. proditionis — обви-
 нувачую за зраду (70)
 acer, acris, acre —острий, за-
 взятий
 acerbus 3 — гіркий, прикрий
 Achaia, -ae — Ахая
 Achilles, -is — Ахіллес, Ахілл
 Achivi, -ōrum — ахіви, ахайці
 (= греки, що облягали
 Трою)
 ad, з acc. — до, коло, недале-
 ко, під, на (67)

addūco 3, -duxi, -ductum —
 приводжу, припроваджую,
 запроваджую
 adhuc — досі, до цього часу
 adiudico 1 — присуджую, при-
 значую, признаю
 adiuvo 1, adiūvi, adiūtum з acc.
 — спмагаю, помагаю
 admoneo 2, -ui, -itum — осте-
 рігаю, навчаю, заохочую
 adoleasco 3, adolēvi — доростаю,
 стаю юнаком, виростаю на
 юнака
 adōro 1, з acc. — молюся до ко-
 го, славлю кого, поклоняю-
 ся кому
 adrōdo 3, -rōsi, -rōsum — над-
 гризаю, над'їдаю
 adulescens, -ntis — молодець,
 юнак
 advena, -ae — прихожий, при-
 ходець, прихідець, чужий-
 нець
 adversus, з acc. — проти
 advoco 1 — кличу, прикликую
 aedificium, -ii — будинок, бу-
 дівля
 aedifico 1 — будую
 aeger, aegra, aegrum — хво-
 рий, недужий
 Aegeus, -i — Егей (казковий
 атенський король)
 aegrōtus 3 — хворий, недужий
 Aegyptius, -ii — єгиптянин

Aegyptus, -i — Єгипет
 Aenēas, -ae, voc. Aenēa — Еней
 (троянець)
 aequitas, ātis — рівність, спра-
 ведливість
 aēr, aēris, acc. aēra — повітря
 aērius 3 — повітряний
 Aesculapius, -ii — Ескулап (бог
 лікарів)
 aestimo 1 — ціню
 aetas, ātis — вік, доба; aetāte
 Augusti — в часах Августа
 (80)
 Aetna, -ae — Етна (вулкан на
 острові Сицилії)
 affigo 3, fixi, fixum — приби-
 ваю, приковую
 afflicto 1 — ударяю, непокою,
 мучу; aures armōrum sonitu
 afflicantur — об уші вдаряє
 (до ушей доходить) брязкіт
 зброї
 afflicto 3 — розбитий, при-
 гноблений, нещасний
 Africa, -ae — Африка
 ager, agri — рілля, поле, agri,
 -ōrum — села (67)
 Agesilāus, -i — Агесілай (спар-
 танський король у першій
 половині IV ст. пер. Хр.)
 agnosco 3, agnōvi, agnitum —
 пізнаю
 agnus, -i — ягня
 ago 3, egi, actum — жену (гна-
 ти), веду, роблю, дію, веду
 переговори, маю розмову,
 переговорюю, розмовляю
 (68); ago vitam — живу, а.
 praedam — зганяю добич,
 грабую (67); а. magnas gra-
 tias — складаю велику по-
 дяку (дуже дякую)
 agricola, -ae — хлібороб, селя-
 нин, рільник
 ala, ae — крило
 alauda, ae — жайворонок
 Albānus, -i — альбанець (ме-
 шканець латинського міста

Alba Longa, що лежало під
 Білою (Лисою) горою —
 mons Albānus)
 albus 3 — білий
 Alexander, -dri — Олександр
 (званий Великим, македон-
 ський король, 336—323)
 aliquamdiu — через якийсь час
 aliquando — колись, давно,
 одного разу
 alo 3, alui — живлю, годую,
 плекаю
 alter, altera, alterum — один
 з двох, другий; alter — alter
 один — другий
 altus 3 — високий
 alveus, -i — корито, коритце
 Amalthēa, -ae — Амальтея
 (німфа)
 ambulo 1 — проходжуюся
 amīca, -ae — приятелька, по-
 друга
 amicitia, -ae — приязнь, друж-
 ба
 amictus 3 — загорнутий, одяг-
 нений, покритий, порослий
 (73)
 amīcus, -i — приятель, друг
 amīcus 3, з dat. — прихильний,
 приязний до кого-чого, до-
 рогий, милий (92), а. sum —
 сприяю
 amitto 3, misi, missum — від-
 силаю, трачу, гублю
 amo 1 — люблю
 amoenus 3 — розкішний, при-
 надний, приемний
 amor, -ōris — любов, запал
 (31); soli natālis amor — лю-
 бов до рідної землі (71)
 amplifico 1 — побільшую, по-
 ширяю
 amplius — більше, довше
 amplus 3 — просторий, широ-
 кий, великий
 Amulius, -ii — Амулій (король
 латинського міста Alba Lon-
 ga)

an — чи
 anima, -ae — душа; animam
 efflāre — віддати душу, ско-
 нати, згинуту
 animal, ālis — створіння, тва-
 рина, звіря
 animus, -i — дух, ум, душа,
 серце, прихильність, зичли-
 вість (67)
 annus, -i — рік
 ante, з асс. — перед
 antea — перед тим, перше, дав-
 ніше, раніше (59)
 Antimachus, -i — Антимак
 (грецький поет)
 antiquus 3 — старовинний, ста-
 родавний
 Apenninus, -i — Апенін, Апе-
 нінські гори
 aperio 4, aperui, apertum —
 відчиняю, одчиняю, відкри-
 ваю, виявляю
 Apollo, -inis — Аполлón (бог
 вісунів, поетів і лікарів)
 appāreo 2, -ui — з'являюся,
 надходжу
 appello 1, з асс. — звертаюся,
 говорю (21), називаю (51),
 а. cognomine — прозиваю
 Appius 3 — Аппієвий
 appropinquo 1, з dat. — набли-
 жаюся, підходжу (до кого—
 чого)
 Aprilis, -is, abl. -i — квітень
 apud, з асс. — у
 Apulia, -ae — Апулія
 aqua, -ae — вода, pl. води,
 джерела, купелі (73)
 aquila, -ae — орел
 ara, -ae — вівтар
 arātrum, -i — плуг
 arbitrium, -ii — рішення, при-
 суд, воля; causam arbitrio
 Paridis permitto — передаю
 справу Парисові для (на) ви-
 рішення (110)
 arbor, -oris, f. — дерево

architectus, -i — будівничий,
 архітект
 arduus 3 — стрімкий, високий
 argentum, -i — срібло
 Argolis, -idis — Арголіда
 (країна на Пелопонесі)
 argumentum, -i — зміст, пере-
 каз
 aries, -etis — баран
 arma, ōrum — зброя; inter ar-
 ma — підчас війни (60)
 aro 1 — орю
 ars, artis — зручність, штука,
 мистецтво, наука; bonae ar-
 tes — мистецтво (85)
 artifex, -icis — мистець; хи-
 трун
 artificium, -ii — ремесло
 arvum, -i — нива, лан
 arch, arcis — (вишгород) замок
 Asia, -ae — Азія
 asinus, -i — осел
 asper, aspera, asperum —
 шорсткий, рапавий; aspera,
 -ōrum — труднощі, труди
 asporto 1 — відвожу, забираю
 assigno 1 — визначаю, при-
 ділюю
 assus 3 — печений
 astrum, -i — зірка, зоря; pl.
 небо, небеса, безсмертність,
 слава
 at — а
 Athēnae, -ārum — Ацени (місто
 в Атиці)
 Atlas, Atlantis — Атлант (мі-
 тичний велетень, що дер-
 жить на своїх плечах небо)
 atque (ac) — і (й), та, і так
 atrox, -ōcis — лютий, дикий
 attendo, -is, -ere — натягаю,
 напружую, уважаю
 attente — уважно
 attentus 3 — напружений,
 уважний; attento animo —
 уважно
 Attica, -ae — Атика

attingo 3 — дотикаю, доторкаюся, сягаю (до чого)
 at vero — зате (120/VIII)
 audeo 2 — смію
 audio 4 — слухаю, чую
 augur, -uris — авгур (жрець, що вгадував волю богів з льоту й поведінки птахів)
 augurium, -iі — віщування
 Augustus, -i — Август (римський цар, що володів від 31 р. перед Хр. до 14 р. по Хр.); серпень
 aureus 3 — золотий
 auriga, -ae — погонич
 auris, -is — вухо; aures praebeo 2, -ui, -itum — прислухуюся
 aurora, -ae — рання зоря
 aurum, -i — золото
 aut — або, після забезпечення — ані
 autem — а, але
 auxilium, -iі — поміч, допомога
 avia, -ae — бабуся
 avidus 3 — жадний, неситий
 avis, -is — птах, птиця, сасра
 avis — віща птиця
 avus, -i — дід, дідусь

В

Bacchus, -i — Бакх (бог вина в стародавніх греків та римлян)
 beatus 3 — щасливий
 bellum, -i — війна
 belua, -ae — звір, звірюка
 bene — добре
 benevolus 3 — зичливий, прихильний, доброзичливий
 bestia, -ae — звіря, звір
 Bias, Biantis — Біянт (грецький філософ з VI ст. пер. Хр.)
 bibliotheca, -ae — бібліотека
 bibo 3, bibi — п'ю
 blanditia, -ae — облесність, облесливість, залицяння

bonum, -i — добро, дар
 bonus 3 (comp. melior, melius, meliōris, superl. optimus 3) — добрий (кращий, найкращий)
 brevis, -e — короткий
 Brundisium, -iі — Брундізіум місто в південній Італії, точніше в Калабрії, де була славна пристань для купецьких кораблів)
 bucina, -ae — сурма, труба
 bucinator, -ōris — сурмач, трубач (полководця)

С

cacumen, -inis — верх, вершок
 caedes, -is — вбивство, смерть
 caelum, -i — небо, клімат
 C(aius), -i, читай Gaius — Гай
 C(aius) Iulius Caesar (Cai Iulii Caesaris) — Гай Юлій Цезар (100—44 р. до Хр.)
 caliga, -ae — чобіт
 callidus 3 — хитрий
 calor, -ōris — тепло, спека, жар, жарá
 Campania, -ae — Кампанія
 Campanus 3 — кампанський, з Кампанії
 campester, -stris, -stre — польський, рівний
 campus, -i — рівнина, майдан, поле
 canis, -is, m. — собака, пес
 cano 3 — співаю, граю, трублю
 canorus 3 — дзвінкий
 canto 1 — співаю
 capesso 3, -ivi, -itum — хапаю, хапаюся
 Capitolinus 3 — капітолінський
 Capitolium, -iі — Капітолій
 capra, -ae — коза
 caprinus 3 — козінний, козячий
 captivus, -i — бранець, полонений
 capto 1 — ловлю, хапаю

captus 3 — схоплений, зайнятий, здобутий; *post Troiam captam* — після здобуття Трої
Capua, -ae — Капуя (місто в Кампанії)
caput, capitis — голова, *capitis periculum* — небезпека втратити (голову) життя, небезпека смерті (62)
carcer, -eris — в'язниця
careo 2, *-ui*, з *abl.* — не маю, я вільний, не знаю (74)
carmen, -inis — пісня, поема
caro, carnis, f. — м'ясо
carpo 3, *carpsi, carptum* — скубаю, смикаю, уживаю, користаю; *carpe diem* — користай з нагоди
Carthaginensis, -is — картагинець (мешканець міста Картагін) — *Carthāgo, -inis* — на північному побережжі Африки)
carus 3 — дорогий
casa, -ae — хата
caseus, -i — сир
castra, -ōrum — табір, кіш
catēna, -ae — ланцюг, *pl.* кайдани
Cato, -ōnis — Катон (римський політичний діяч і письменник, 234—149 р. до Хр.)
catulus, -i — щеня, песеня, вовчечка
Caucasus mons (Caucasi montis) — гора Кавказ, Кавказька гора, Кавказькі гори, Кавказ
caupo, -ōnis — шинкар, коршмар
causa, -ae — причина, справа; *vestrā causā* — для вас, з вашого приводу, у вашій справі (86)
saveo 2, *cavi, cautum* — стережуся, бережуся

celeber, -bris, -bre — людний, славний
celebro 1 — часто відвідую, святкую, славлю, виславляю, вихваляю
celer, celeris, celere — скорий, швидкий, прудкий; *c. pedibus (abl.)* — швидконогий, прудконогий
cella, -ae — келія
cena, -ae — обід
Centaurus, -i — кентавр, центавр
cera, -ae — віск, дощинка (покрита воском), табличка
Ceres, Cereris — Церера (богиня землі)
certāmen, -inis — суперечка, бій
certe — напевно, бодай
certo 1 — сперечаюся, борюся, змагаюся; *certāre de forma* — змагатися за красу, *certantes deae* — богині-суперниці
certus 3 — певний, неминучий
ceteri, -ae, -a — всі інші, решта
charta, -ae — листок паперу, папір
Chiron, -ōnis — Хірон (один з кентаврів)
cibus, -i — їда, їжа, харч
ciconia, -ae — лелека, чорногуз (бузьок, бузько)
cingo 3, *-nxi, -nctum* — окружаю, оточую, оборюю
circiter, з *acc.* — около, коло, біля, більш-менш, приблизно
circus, -i — коло, круг, цирк
Cisalpinus 3 — з цього боку Альп, сьогобічний, передальпейський
cista, -ae — скринька
cito — швидко, хутко, шпарко
civis, -is — громадянин, громадянка
civitas, -ātis — громадянство,

громада, місто, край, держава
 clades, -is — поразка, невдача
 clamo 1 — кричу, гукаю
 clamor, -ōris — крик, рев
 clarus 3 — славний
 classicum, -i — военний знак, гасло
 classis, -is — з'єднання, з'єднання кораблів, фльота
 coaho 1 — квакаю, рахкаю
 coepi, coepisse — я зачав, я почав
 coerceo 2, -ui, -itum — здержую, спиняю; караю
 cognōmen, -inis — прізвище, прикладка
 cognosco 3, cognōvi, cognitum — пізнаю, довідуюся, дізнаюся
 Colchis, -idis — Кольхіда (країна на побережжі Чорного моря на південь від Кавказу)
 collegium, -ii — товариство, колегія
 collis, -is, m. — горб, горбок
 colloquium, -ii — розмова, переговори
 colo 3, colui, cultum — обробляю (землю), шаную, поважаю, славлю (36), поклоняюся (36)
 columna, -ae — колона, стовп
 comes, -itis — товариш
 committo 3, -misi, -missum — з'єдную, посилаю, с. proelium — зачинаю бій
 commoveo 2, -mōvi, -mōtum — порушаю, зворушую, спонукую; commoveor vocibus — слухаю слів (54); qua re commōtus — занепокоєний цим (120/VI)
 comparo 1 — приготавляю, споряджаю, улаштовую; порівнюю
 comperio 4, comperi, compertum довідуюся, дізнаюся

compleo 2 — наповняю, ви-
 повняю; с. annos — проживаю роки (81)
 complures, complūra, -ium — багато, чимало
 comprehendo 3 — ловлю, хапаю, придержую, ув'язнюю
 concido 3, concīdi, concisum — убиваю
 concilio 1 — здобуваю
 condicio, -ōnis — умова, умовини, побут
 condo 3 — закладаю, засновую, основую
 condūco 3, -duxi, -ductum — зводжу, наймаю; с. multā pecuniā — наймаю за великі гроші (70)
 confirmo 1 — скріплюю, зміцняю, піддержую
 confluo 3, -fluxi, -fluctum — спливаю, збігаюся, сходжуся, збираюся
 conscendo 3, -ndi, -nsum, з асс. — виходжу на що, сідаю на що
 conservo 1 — зберігаю, рятую
 consilium, -ii — рада, порада, плян, думка; consilio (abl.) — за порадою
 constituo 3, -ui, -ūtum — постановляю, задумую, вирішую; закладаю, засновую, основую (83)
 consto, -as, -āre — складаюся, коштую
 consul, -is — консул (високий урядовець в стародавньому Римі, який підчас війни був полководцем)
 consulo 3, consului, consultum — раджуся, питаюся
 consūmo 3, -sumpsi, -sumptum — зужиткову, споживаю, з'їдаю (90); с. horas in disciplina — перебуваю години на науці
 contendo 3, -ndi, -ntum — на-

тягаю, напружую, силкуюся, борюся, змагаюся (47)
contineo 2, continui, contentum — держу вкупі, обіймаю, маю (82); здержую, стримую, спиняю, гамую
continuus 3 — постійний, невинний, одностайний, суцільний
contumelia, -ae — образа, зневага
contundo 3, contudi, contusum — товчу, розбиваю
conviva, -ae — гість
convoco 1 — скликаю, спрошую, запрошую
coria, -ae — достаток, велика кількість, pl. засоби, військо
coquus, -i — кухар, куховар
coram, z abl. — супроти, в присутності
Cornelia, -ae — Корнелія (мати Тиберія й Гая Гракхів)
cornicen, -inis — трубач кінноти
cornu, -us — ріг
Coronis, -idis — Короніда (мати Ескулапа)
corpus, -oris — тіло, тулуб
Corsica, -ae — Корсика (острів на Середземному морі)
corvus, -i — крук
cotidie — щодня, щоденно
cras — завтра
cras-cras — кра-кра
cremo 1 — палю, спалюю, приношу в жертву, жертовую, pass. горю
creo 1 — творю, вибираю, обираю
Creta, -ae — Крета (острів на Середземному морі)
creta, -ae — крейда
crudeliter — жорстоко, немилосердно, безпощадно
cuius rei causā — див(ися) qui? quae? quod?

culpa, -ae — вина
cum, z abl. — з (з ор.)
cum, спол. — коли, коли тільки
Cumae, -arum — Куми (місто в Кампанії)
cui? — чому? чого? з якої причини?
cura, -ae — журба
curo 1, z асс. речі — стараюся, дбаю, опікуюся, лікую
custodia, -ae — сторожа, в'язниця
custodio 4 — стережу, вартую, пильную
custos, -odis — сторож, вартівник, вартовий
Cyclops, -opis — циклоп

Д

Daedalus, -i — Дедаль, (славний атенський різьбяр і будівничий)
damno 1 — засуджую, d. proditionis — засуджую за зраду (70)
damnum, -i — шкода
Darēus, -i — Дарей (перський король, якого поборов Олександр Великий і позбавив престолу)
de, z abl. — з (з род.), про, від (= minus при відніманні)
dea, -ae — богиня
debeo 2, -ui, debitum — я повинен, мені слід
decēdo 3, -cessi, -cessum — відходжу, уступаюся, поступаюся, корюся, слухаю(ся)
December, -bris, abl. -bri — грудень
decerno 3, decrevi, decretum — вирішую, постановляю
decido 3, decidi — падаю, спадаю
Decimus, -i — Децим (особове ймення)

decōrus 3 — оздобний, гарний,
 відповідний
 decurro 3 — збігаю, спливаю,
 стікаю, течу
 dedūco 3, -dūxi, -ductum —
 спроваджую, запроваджую,
 відпроваджую
 deinde — далі, потім, опісля
 delecto 1 — забавляю, розва-
 жаю, розвеселяю, радую,
 pass. люблюся (55)
 deleo 2 — нищу, знищую, сти-
 раю (4), d. incendio — спа-
 люю (66)
 delphīnus, -i — дельфін
 Delus, -i — Делос (острів на
 Егейському морі)
 denego 1, з асс. — відмовляю
 denique (=tandem) — нарешті,
 накінець, врешті, вкінці
 deporto 1 — зношу, приношу
 (90)
 describo 3, -scripsi, -scriptum—
 креслю, описую, змальовую
 desero 3, deserui, desertum —
 оставляю, залишаю, поки-
 даю
 desiderium, -ii — бажання, ту-
 га
 desidero 1, з асс. — бажаю чо-
 го, прагну до чого, тужу за
 ким-чим, не маю, не бачу
 (113)
 desidia, -ae — бездільність
 designo 1 — визначаю, назна-
 чую, іменую
 desilio 4, -ui — зіскакую
 desino 3, desii, desitum — пе-
 рестаю
 destino 1 — постановляю, ви-
 рішую, призначую; d. perpe-
 tuae virginitati — призна-
 чую до постійного дівуван-
 ня, засуджую на вічне діву-
 вання (97)
 destituo 3, -ui, -ūtum — спи-
 няю, задержую, затримую

deus, -i — бог
 deversorium, -ii — гостинниця
 devolvo 3, devolvi, devolutum —
 скочую, сточую
 devoro 1 — пожираю, проков-
 тую
 dexter, -era, -erum i dexter,
 dextra, dextrum — правий,
 dextra в правій руці (24), по
 правій руці, праворуч, на-
 право (77)
 Diāna, -ae — Діана (богиня мі-
 сця, ловецтва й чарів)
 dico 3, dixi, dictum — кажучи, гово-
 рю, співаю (44), заявляю,
 доношу (46), називаю (56);
 d. salutem (plurimam) —
 (сердечно) поздоровляю
 (103, 112)
 dies, ei — день; d. festus —
 свято, празник; d. profestus
 — звичайний день, будень
 difficilis, -e (sup. difficillimus
 3) — трудний, тяжкий, важ-
 кий
 dilacero 1 — розриваю, роз-
 шарпую
 diligens, -ntis — пильний, ста-
 ранний
 diligentia, -ae — пильність, ста-
 ранність
 Diogenes, -is — Діоген (славний
 грецький філософ, що жив
 у IV ст. перед Хр.)
 Dis, Ditis — Діт (латинська
 назва Плутона)
 discēdo 3, -cessi, -cessum —
 відходжу, відступаюся, ви-
 ходжу, утікаю (87); discēde
 — відступися, відійди, геть,
 відчепися (9)
 disciplina, -ae — наука, вихо-
 вання, карність, дисципліна,
 послух
 discipula, -ae — учениця
 discipulus, -i — учень, ученик

disco, -is, -ere — учуся (учишся, учиться)
 discordia, -ae — незгода, сварка
 discrimen, -inis — різниця
 displiceo 2, -ui — не подобаюся
 dissentio 4, -sensi, -sensum — не погоджуюся з ким
 dissimilis, -e (sup. dissimillimus 3) — неподібний; dissimillimus fratris — дуже (цілком, зовсім) неподібний до брата (75)
 disto, -as, -āre — я віддалений
 diu — довго
 diutius — довше
 diuturnus 3 — довголітній
 divido 3, -vīsi, -vīsum — ділю, розділяю
 divinus 3 — божий
 do, das, dare — даю; dare поепам — покуюто що, караюся (за що); laetitiae atque epulis se dare — веселитися й бенкетувати (65); dare veniam — вибачати, пробачати (68); in matrimonium dare — віддавати за жінку; diēi partem ludo atque otio dare — частину дня призначати для розваги й відпочинку (78); in custodiam dari — потрапити у в'язницю (97); nomen dare — назвати (118)
 doceo 2, docui, doctum — учу, навчаю
 dolor, -ōris — страждання, біль, мука, терпіння, горе
 dolus, -i — підступ, хитрість, хитрощі, зрада; dolo (abl.) = per dolum — хитрощами (66)
 domi — дома, вдома
 domicilium, -iī — домівка, оселя
 dominatio, -ōnis — влада

dominus, -i — пан, господар, володар, король
 domum — додому
 domus, -us, f. — дім
 dono 1 — дарую, обдаровую
 donum, -i — дар, дарунок, подарунок
 dormio 4 — сплю
 Drepanum, -i — Дрепанон (місто в північно-західному куті Сицилії)
 dubito 1 — сумніваюся, вагаюся, не хочу (104)
 duco 3, duxi, ductum — веду, проваджу; duci in matrimonium — вийти заміж, віддаватися (63); virginem uxorem ducere — взяти собі дівчину за жінку, одружитися, оженитися (75); originem ducere виводити рід (97)
 dum — тоді, як; коли
 dux, ducis — вождь (вождя), полководець, провідник, князь (53)

Е

e, ex, з abl. — з (з род.), ex voluntate — до вподоби (38); e nomine nominari — від імені називатися (63); e foedere — за умовою, згідно з умовою
 esse — оце, ось
 edo, -is, -ere — видаю, роджу; in lucem edere — привести на світ (97)
 educo 1 — виховую
 effigies, -ēi — образ
 efflo 1 — видихаю; e. animam — віддати душу, сконати, згинутися
 ego — я
 eloquentia, -ae — промовництво, красномовність
 emitto 3, -misi, -misum — ви-

силаю, випускаю, *pass.* можу виходити (60)
enim (ставимо на другому місці) — бо
eo, quod — тим, що; через те, що
Epimetheus, -i — Епіметей (брат Прометей)
epistula, -ae — лист
epulae, -arum — страви, обід, бенкет; *epulis se dare* — бенкетувати (65)
equinus 3 — кінський
equitatus, -us — кіннота
equus, i- — кінь
ergo — отже
Eris, -idis — Ерида (богиня сварні)
erudio 4 — просвічаю, учу, *e. litteris et artibus* — учу письменства й мистецтва, знайомлю з наукою й мистецтвом (85)
et — і (й), та, також (47), *plus* (при додаванні, 79)
etiam — навіть, також
et quidem — а саме
Etruria, -ae — Етрурія
evādo 3, *-vāsi, -vāsum* — вихожу
evolo 1 — вилітаю, вибігаю
exanimatus 3 — позбавлений життя, убитий, бездушний, неживий, мертвий
excito 1 — буджу, викликаю, відкликаю; *e. ab inferis* — відкликаю з того світу = воскрешаю
exclāmo 1 — кричу
excrucio 1 — мучу
exemplum, -i — приклад, зразок
exercitus, -ūs — військо
exiguus 3 — малий, незначний, невеликий
expleo 2, *-ēvi, -ētum* — виповняю, наповняю

explorator, -ōris — розвідач
explōro 1 — досліджую
expono 3, *-posui, -positum* — виставляю, викидаю, викладаю
exporto 1 — виношу, вивожу
exugno 1 — завойовую, здобуваю
expectatio, -ōnis — очікування, доживання
exspecto 1, з *acc.* — очікую, доживаю
extra, z acc. — поза
extrēmus 3 — крайній, найдаальший, останній; *extrēmi fines* — погранична смуга, границі (47)

F

fabula, -ae — оповідання, казка, байка
facilis, -e (superl. facillimus) 3 — легкий (не трудний)
falsus 3 — помилковий, неправильний
fama, -ae — поголошка, вістка, слава
fames, -is — голод
familia, -ae — родина, сім'я, челядь
fatigatus 3 — змучений, утомлений
fatum, -i — призначення, доля, судба; *fata, -ōrum* — історія (18)
Faustulus, -i — Фавстул (казковий пастух, що врятував Ромула й Рема)
faveo 2, *favi, fautum* — сприяю
Februarius, -ii — лютий
felicitas, -ātis — щастя
felix, felicitis — щасливий
femina, -ae — жінка
fere — майже, більш-менш
feriae, -arum — дні для відпочинку, свята
ferreus 3 — залізний

fertilis, -e — урожайний, ро-
 дючий, плодючий
 ferula, -ae — різка
 ferus 3 — дикий; fera, -ae —
 дикий звір
 fessus 3 — змучений, утомле-
 ний
 festus 3 — святковий, празни-
 ковий; festus dies — свято,
 празник
 fides, -ei — віра, вірність, дане
 слово (50)
 figura — фігура, постать,
 образ (13)
 filia, -ae — дочка
 filiulus, -i — синок
 filius, -ii — син
 filum, -i — нитка, волокно
 finio 4 — кінчу, кінчаю, докін-
 чую, покінчую
 finis, -is, m. — межа, границя,
 кінець; extrēmi fines — по-
 гранична смуга, границі (47)
 finitimus 3, з dat. — погранич-
 ний, суміжний, сусідній, не-
 далекий
 fio, fis — роблюся, стаю;
 f. obuius — зустрічаю, зди-
 баю
 flavus 3 — жовтявий, жовтий
 flecto 3, flexi, flexum — гну,
 згинаю, нагинаю, керую, по-
 ганяю (91)
 floreo 2, -ui — цвіту, процві-
 таю, розвиваюся
 flos, floris — квіт, квітка
 flumen, -inis — річка
 fluo 3, fluxi — пливу, течу, сті-
 каю, скапую
 foedus, -eris — договір, умова,
 угода, союз
 folium, -ii — лист, листок, pl.
 листя
 foras — за двері, надвір, на
 вулицю
 forma, -ae — форма, постать,
 краса (106), плян (20)

formosus 3 — гарний, хоро-
 ший
 forsitan, з coni. — може, хіба
 forte — випадково, саме
 fortis, -e — сміливий, відваж-
 ний, хоробрий
 fortitudo, -inis — хоробрість,
 відвага, сміливість
 fortuna, -ae — доля, щастя
 forum, -i — майдан, площа,
 ринок
 fossa, -ae — рів
 frango 3, fregi, fractum —
 ломлю
 frater, fratris — брат
 fraus, fraudis — облуда, лу-
 кавство, злочин
 frequento 1 — (часто) відві-
 дую
 frustra — дармо, даремно, на-
 дармо, надаремне
 frustum, -i — кусень, кусок,
 кусник, шматок
 frux, frugis — овоч, плід
 fuga, -ae — утеча; fugae se da-
 re — утікати
 fugo 1 — проганяю, виганяю
 fulmen, -inis — блискавка,
 блискавиця, грім, перу́н(-на́)
 fundamentum — основа, під-
 става
 funis, -is, m. — шнур, мотуз
 furtim — крадькома, крадьки

G

galea, -ae — шолом
 Gallia, -ae — Галлія
 gaudeo, -es, -ēre — тішуся, ра-
 дію, люблюся
 gens, gentis — плем'я, нарід
 genu, -us — коліно
 genus, -eris — рід, плем'я
 gero 3, gessi, gestum — несу,
 ношу, роблю, виконую; bel-
 lum gerere — вести війну,
 se gerere — поводитися
 (109)

gladius, -ii — меч
 gleba, -ae — скиба
 globus, -i — куля
 gloria, -ae — слава
 Gracchus, -i — Гракх (римське
 прізвище)
 Graecia, -ae — Греція
 Graecus 3 — грецький
 gradus, -us — крок, ступінь;
 gradum sisto (-is, -ere) —
 стаю, зупиняюся; siste gra-
 dum — стій (99)
 gratia, -ae — ласка, прихиль-
 ність, подяка
 gravis, -e — тяжкий, важкий
 graviter — тяжко, дуже
 grex, gregis, m. — череда,
 стадо
 gubernātor, -ōris — стерник,
 керівник

Н

habeo 2, -ui, -itum — маю;
 h. truncum dominum — маю
 колоду за володаря; h. pro
 optimo — уважаю за най-
 кращого
 habito 1 — мешкаю, прожи-
 ваю
 haedus, -i — цапок, цапеня,
 козеня
 hasta, -ae — спис
 haud — не
 haurio 4, hausi, haustum —
 черпаю, п'ю
 Helena, -ae — Галя
 Helle, Helles — Гелла
 Hellespontus — Геллеспонт
 (тепер Дарданели)
 Herculaneum, -i — Геркуляnum
 (місто в Кампанії)
 heros, -ōis, асс. -ōa — герої,
 лицар
 hic, haec, hoc — цей, мій
 hic, присл. — тут
 hircus, -i — молодий цап, ца-
 пок

Hispania, -ae — Іспанія
 homo, -inis — людина
 honor (honos), -ōris — честь,
 почесть, шана, повага, уша-
 нування (69), відзначення,
 уряд, посада
 hora, -ae — година
 horribilis, -e — страшний, ляч-
 ний
 hostis, -is — ворог, неприя-
 тель
 humānus 3 — людський, лю-
 дяний, увічливий, освічений
 humilis, -e (superl. humillimus
 3) — низький, покірний, по-
 кірливий

I

iam — вже, ось (7), незабаром
 (62)
 iamdūdum — вже віддавна
 ianua, -ae — двері
 Ianuarius, -ii — січень
 Ianus, -i — Янус (староітал-
 ьський бог)
 ibi — там
 Icarus, -i — Ікар (син атен-
 ського різьбяр і будівни-
 чого Дедала)
 idem, eadem, idem — той же,
 той сам(ий), той саме, той
 також; такий самий, такий
 саме, такий також, однако-
 вий
 Idus, -uum, f. — іди (п'ятнад-
 цятий або тринадцятий день
 місяця)
 igitur — отже
 ignavia, -ae — лінощі, лінив-
 ство, ледарство, боязливість
 ignis, -is, m. — огонь
 ignōro 1 — не знаю; non ignōro
 — добре знаю
 ignosco 3, -ōvi, -ōtum — не хо-
 чу знати про що, вибачаю,
 прощаю

ignōtus 3 — невідомий, незна-
 ний
 ilico — негайно, зараз
 Ilium, -ii — Іліон (Троя)
 ille, illa, illud — той (його), той
 знаний (славний)
 illūdo 3, lūsi, lūsum — глузую,
 глумлюся, висміваю, насмі-
 хаюся
 imāgo, -inis — образ
 immensus 3 — незмірениий, не-
 змірний, безконечний, без-
 край, величезний
 immo — навпаки; о, ні
 impravidus 3 — сміливий, від-
 важний
 impedio 4, з асс. — спиняю,
 здержую, перешкоджую
 imperātor, -ōris — вождь, пол-
 ководець, цісар, імператор
 imperium, -ii — наказ, влада,
 держава; i. novae urbis —
 влада над новим містом (118)
 impero 1, з dat. — наказую, во-
 лодію
 impetus, -us — напад, наступ
 impiger, -gra, -grum — неліни-
 вий, пильний
 impōno 3, -posui, positum —
 вкладаю
 importo 1 — вношу, приношу,
 ввожу, привожу
 imprimis — передусім
 improbus 3 — нечесний, пога-
 ний
 improvidus 3 — непередбачли-
 вий, неосторожний, необач-
 ний, непроворний
 imprūdens, -ntis — нерозум-
 ний, нерозважний, легко-
 думний
 in, з асс. (на пит. куди?) — до,
 в(y); in honōrem — для вша-
 нування; з abl. (на пит. де?) —
 в, на; in numero — поміж
 inanimus 3 — бездушний, не-
 живий, мертвий

inarātus 3 — незораний
 incēdo 3, -cessi, -cessum — сту-
 паю, ходжу
 incendium, -ii — пожір, поже-
 жа, огонь
 incido 3, incidi — падаю, упа-
 даю, впадаю
 incito 1 — підганяю, заохочую
 incola, -ae — мешканець, pl.
 населення (80)
 incūso 1 — обвинуваю, оскар-
 жую, нарікаю
 inde — (з)відти, (з)відтіль,
 (з)відтіля, з того часу, по-
 тім; inde ex illo tempore —
 з того часу; i. ex hoc tem-
 pore — відсьогодні (102)
 indico 3, dixi, -dictum — ого-
 лошую, оповіщаю, об'являю
 infans, -ntis, m. — немовля
 infaustus 3 — нещасний, зло-
 віщий, поганий
 inferi, -ōrum — спідні (долішні,
 низові) істоти, той світ
 (який на думку стародавніх
 греків та римлян був під на-
 ми); ab inferis excitāre —
 воскрешати
 infestus 3 — ворожий, непри-
 язний, небезпечний
 inflātus 3 — надутий, гордий
 (на що — abl.)
 ingenium, -ii — вдача, здібність,
 талант
 ingens, -ntis — величезний
 inimicus, -i — неприязель, во-
 рог
 initio — спочатку
 initium, -ii — початок
 iniuria, -ae — неправда, кривда,
 несправедливість, образа;
 cum iniuria — несправедли-
 во (59)
 iniuste — несправедливо, не-
 правно
 iniustus 3 — несправедливий
 innumerabilis, -e — незліченний

- inquit (переносимо до наступного речення) — каже, сказав; inquit — кажуть
 insania, -ae — божевілья
 inscribo 3, -scripsi, -scriptum — пишу на чому (dat.)
 insidiae, -arum — засідка, підступ, зрада
 insignis, -e — помітний, значний, славний; i. sum — ви-значаюся (43)
 insolentia, -ae — незвичайна поведінка, погана поведінка, пиха, гордість, зухвальство (90)
 instar з gen. — нарівні з, за, наче
 institutum, -i — установа, звичай
 insula, -ae — острів
 intellego 3, -lexi, -lectum — розумію
 inter, з acc. — поміж, між; inter arma — під час війни (60); inter se — між собою, один з одним (118)
 interdiu — вдень
 interea — тимчасом
 interitus, -us — загибель
 interrogo 1 — питаю(ся), запитую
 intervallum, -i — віддаль, відстань
 intro 1 — входжу
 intromitto 3, -misi, -missum — пускаю досередини
 invado 3, -vāsi, -vāsum — вхо-джу, нападаю
 invideo 2, -vidi, -vīsum, з dat. — зазидую (кому, на що), по-риваю очі (на що); dei ho-mini-bus (лю-дя-м) in-vident; dei felicitāti hominum invident — боги зазидують (мають заздрість, поривають очі) на людське щастя (74)
 invidia, -ae — зависть, за-здрість
 invito 1 — запрошую
 invitus 3 — нерадий, неохо-чий, нерадо, неохоче; me in-vito — проти моєї волі, без мого дозволу (90)
 iocus, -i, pl. ioci і ioca — жарт, ігра, забава; per iocum — жартом, для жарту, жартів-ливо (118)
 ipse, ipsa, ipsum — сам
 ira, -ae — гнів
 iratus 3 — розгніваний
 irrideo 2, -rīsi, -rīsum — висмі-ваю, насміхаюся
 is, ea, id — той, він
 iste, ista, istud — той (твій)
 ita — так, через те (97)
 Italia, -ae — Італія
 Italicus 3 — італійський, італій-ський
 itaque — отже, тому, і так, з цієї (тієї) причини
 item — так само, також
 iter, itineris, n. — подорож, до-рога
 iterum — знов, вдруге
 iucundus 3 — милий, приємний
 iudex, -icis — суддя
 Iulia, -ae — Юлія
 Iulius, -ii — Юлій (родове ймення), липень
 iungo 3, iunxi, iunctum — з'єдную, сполучаю, запря-гаю (91, 117)
 Iunius, -ii — Юній (родове ймення), червень
 Iuno, -ōnis — Юнона (богиня)
 Iuppiter, Iovis — Юпітер (цар богів і людей)
 ius, iuris — право
 iussu — з наказу
 iuste — справедливо, по заслузі
 iustitia, -ae — справедливість
 iustus 3 — справедливий, оправданий, правий, заслу-жений (56)
 iuvenis, -is — молодець, юнак

L

labor, -ōris — праця, труд, рл.
злидні (65)
laboriōsus 3 — працьовитий,
трудящий
labōro 1 — працюю, терплю,
l. fame — терплю через го-
лод, голодую (102)
labyrinthus, -i — лябіринт
lac, lactis — молоко
Lacedaemonius, -ii — лакеде-
монєць
lacrima, -ae — сльоза
laetitia, -ae — веселість, ра-
дість, утіха; laetitiae (dat.)
se dare — веселитися (65)
laevus 3 — лівий
Larentia, -ae — Ларенція
late — широко
lateo 2, -ui — скриваюся, хова-
юся
Latīne — по-латинському, по-
латинськи, по-латині
Latinus 3 — латинський
Latinus, -i — Латин (казковий
король), латинєць
Latium, -ii — Лаціум
Latōna, -ae — Латона (богиня,
мати Аполлона й Діани)
latro, -ōnis — розбійник
laudo 1 — хвалю, вихваляю
Lavinia, -ae — Лавінія
legātus, -i — посол
lego 3, legi, lectum — збираю,
читаю, вибираю, обираю;
Ream Silviam Vestālem lego
— обираю Рею Сільвію (за)
на вестальку (97)
leo, -ōnis — лев (лева)
Leonidas, -ae — Леонід (лаке-
демонський король, що по-
ліг у 480 р. пер. Хр. у Термо-
пільському проваллі в бою
з персами)
levo 1 — підношу
lex, legis — закон
libellus, -i — книжечка, книжка

libenter — радо, libentissime —
дуже радо, з найбільшою
приємністю
liber, libri — книжка
liber, libera, liberum — вільний,
свобідний
liberi, -ōrum — діти
libero 1 — увільняю; l. domina-
tiōne — увільняю від влади
(35)
libertas, -ātis — воля, свобода
ligneus 3 — дерев'яний
lingua, -ae — язик, мова
littera, -ae — буква, рл. букви,
лист, письменство, літерату-
ра, наука
litus, -oris — морський берег
locus, -i — місце
longus 3 — довгий; longa navis
— воєнний корабель
lorīca, -ae — панцер
lucerna, -ae — ліхтарня
luctus, -us — сум, смуток
ludo 3, lusi, lusum — забавля-
юся, граю, граюся; l. pilā —
граю в пилку (пилка — за-
бава м'ячем)
ludus, -i — забава, розвага,
школа; ludi, -ōrum — пере-
гони
lupa, -ae — вовчиця
lupus, -i — вовк
lux, lucis — світло; in lucem
emittere — випустити в світ
(75); in lucem venire —
прийти на світ, народитися
(93); in lucem edere — при-
вести на світ (97)
Lucia, -ae — Лікія (країна на
південному побережжі Ма-
лої Азії)
Lucius 3 — лікійський, з Лікії

M

Macedo, -onis — македонєць
Macedonia, -ae — Македонія
maestus 3 — сумний, сумний

magis — більше
magister, -stri — учитель
magistra, -ae — учителька
magistrātus, -us — уряд, уря-

довець

magnificus 3 — величний
magnitūdo, -inis — великість
magnopere — дуже
magnus 3 (maior, maius, maxi-
mus) — великий (більший,
найбільший); magni aesti-
māre — високо цінити (93)

Maius, -i — травень

male — погано

mālum, -i — яблуко

malum, -i — лихо, нещастя,
горе

malus 3 (peior, peius, pessimus)
— поганий (гірший, найгір-
ший)

mālus, -i — яблунька, яблуня

mandātum, -i — доручення

mando 1 — доручаю

mane — рано

maneo 2, mansi, mansum —
остаюся, залишаюся (7); че-
каю (очікую), дожидаю ко-
го-чого (53), перебуваю
(102)

manus, -us, f. — рука, за́гін

M(arcus), -i — Ма́рко

mare, -is — море

marīnus 3 — морський

maritimus 3 — морський, при-
морський, надморський

Martius, -ii — березень

Massicus mons (Massici montis)
гора Массікус (у Кампанії)

mater, -tris — мати

matrimonium, -ii — заміжжя,
подружжя; in matrimonium
dūci — вийти заміж, відда-
ватися (63)

matrōna, -ae — (заміжня) жін-
ка, матрона

Mauretania, -ae — Мавретанія
(країна в північно-західній

Африці, де Атлаські гори,
тепер Марокко й Альжирія)
me (acc. i abl.) — мене, мною
medicīna, -ae — лік, лікування
medicus, -i — лікар

mediocriter — помірно, мало,
небагато, трохи

medius 3 — середній; media
pars — середина

me invīto див. invītus

mel, mellis — мід, мед

memor, -oris, з gen. — пам'я-
тущий, пам'ятливий; memor
sum — пам'ятаю, згадую
(47)

memoria, -ae — пам'ять, па-
м'ятка, спогад, спомин, згад-
ка

Menecrates, -is — Менекрат
(грецький лікар)

mens, mentis — розум

mensis, -is, m. — місяць

mercātor, -ōris — купець

mercatorius 3 — купецький

Mercurius, -ii, voc. -i — Мерку-
рій (бог торгівлі й комуні-
кації)

mergo 3, mersi, mersum —
топлю, кїдаю в воду

meridies, -ēi — полудень, пів-
день; meridie — опівдні (99)

merx, mercis — товар

metuo 3, -ui — боюся, лякаюся

meus 3 — мій, voc. mi: mi puer
— мій хлопча

mihi — мені

miles, -itis — во́як (во́яка́),
боець

militāris, -e — військовий

militia, -ae — військова служба,
боротьба (48)

milito 1 — служу у війську, від-
буваю військову службу;
servi militantes — раби-во́я-
ки

Minerva, -ae — Мінерва (боги-
ня мудрости)

Minos, -ōis — Мінос (казковий король Крети)
 Minotaurus, -i — Мінотавр
 minus — менше, не
 miser, misera, miserum — нещасний, безталанний, бідний
 misērunt див. mitto
 mitis, -e — лагідний
 mitto 3, misi, missum — посилаю, кїдаю
 modus, -i — спосіб
 molestus 3 — тяжкий, прикрий
 mollis, -e — м'який, вигідний, легкий
 moneo 2, -ui, -itum — остерігаю, навчаю, напучую
 mons, montis, m. — гора; mons Apenninus — Апенінські гори, mons Caucasus — Кавказькі гори
 monstro 1 — показую
 monstrum, -i — чудесний знак; потвір (потвору), потвора (-и)
 mora, -ae — проволіка, зволікання; sine mora — без проволіки, негайно (108)
 morbus, -i — хвороба, недуга
 mors, mortis — смерть
 mortuus 3 — умерлий, померлий, мерлєць (мерця)
 mos, moris — обичай, звичай; mores, -um — поведінка
 moveo 2, movi, motum — рухаю, рушаю, порушаю
 mox — незабаром, незабавом
 mugio 4, -ivi — мукаю
 muliebris, -e — жіночий, дівочий
 muliebriter — по-жіночому, звичаєм жінки
 mulier, -is — жінка
 multitudo, -inis — велика кількість; magna multitudo — дуже багато (118)
 multo — багато, значно
 multum — багато, чимало, глибоко (21), дуже (113)

multus 3 (plus, pluris, plures, plura, plurimus) — численний, багато, чимало; multa (acc. pl.) — широко (21); multa nocte — пізно вночі (66); multa pecunia — великі гроші (70)
 munio 4 — укріпляю, забезпечую, оточую, окружаю
 munus, -eris — обов'язок, завдання
 murus, -i — мур
 mus, muris, m. — миша
 Musa, -ae — муза (богиня музики, поезії, науки); Musae, -arum — музи (всіх було дев'ять), музика, поезія, поетична творчість, наука, наукова творчість, розумова праця, розумові заняття (учня, 10)
 mutatus 3 (від muto) — перемінений (50)
 muto 1 — міняю, замінюю, промінюю, перемінюю (30), pass. змінюся (76); muto oppidum vico (abl.) — міняю місто за (на) село (17)

N

nam — бо
 Narbonensis, -e — нарбонський (84)
 narratiuncula, -ae — маленьке оповідання
 narro 1 — оповідаю, розказую
 natalis, -e — рідний
 natura, -ae — природа, вдача, naturā — зроду (35)
 natus 3 — народжений; natus sum viginti annos — мені 20 років; a(n)te Chr(istum) n(atum) — перед народженням Христа, перед Христом, до Христа; p(ost) Chr. n. — після народження Христа
 nauta, -ae — моряк

navigatio, -ōnis — морепла-
 ство
 navigium, -i — корабель, су-
 дно
 navigo 1 — пливу на кораблі
 navis, -is — корабель; n. longa
 — військовий корабель
 ne, з conī. — щоб не, не, нехай
 не; як частка, що приєдню-
 ється до попереднього сло-
 ва — чи
 Neapolis, -is — Неаполь (місто
 в Кампанії)
 neque див. neque
 nescio 1 — убиваю, забиваю
 negligentia, -ae — недбалість,
 байдужість
 neglego 3, -lexi, -lectum — за-
 недбую, не дбаю, не звертаю
 уваги, поминаю
 nemo — ніхто, ніхто не
 Nephele — Нефела
 Neptūnus, -i — Нептун (бог
 моря)
 neque (nec) — і не; neque (nec)
 — neque (nec) — ні—ні, ані—
 ані
 nescio 4 — не знаю
 neve, з conī. — і щоб не
 niger, nigras, nigrum — чорний
 nihil — ніщо, ніщо не; nihil
 tibi posco — ні в чому (зо-
 всім) тобі не шкоджу
 nihilo minus — ні на крихітку
 менше, однаково, проте, все
 таки
 Nioba, -ae — Ніоба (казкова
 королева Теб)
 nobilis, -e — значний, славний,
 благородний, шляхетний
 posco 2, posui, posuit — шко-
 джу, роблю шкоду, роблю
 щось погане
 noctu — уночі
 noctua, -ae — сова
 nomen, -inis — ім'я, імення, на-

зва (82); nymphae (dat.) est
 nomen — німфі на ймення,
 німфа називається (49); po-
 mine — на ймення (97)
 nomino 1 — називаю, іменую,
 настановляю
 non — не
 Nonae, -arum — нони (сьомий
 або п'ятий день місяця)
 nonne — чи ж не, хіба ж не,
 неже ж не
 nonnullus 3 — деякий
 non prius — quam — не раніше
 — поки не
 non solum — sed etiam — не
 тільки (лише) — але й (та-
 кож)
 noster, nostra, nostrum — наш,
 сучасний, теперішній (76)
 notus 3 — знаний, відомий
 November, -bris, abl. -bri —
 листопад
 noverca, -ae — мачуха
 novus 3 — новий, свіжий
 nubilum, -i — хмара, pl. захма-
 рення (102)
 nullus 3 — ніякий, ніякий не,
 жаден, жаден не
 numero 1 — лічу, рахую
 numerus, -i — число, кількість;
 in numero esse — бути по-
 між, належати до числа, за-
 числятися, зараховуватися
 Numitor, -ōris — Нумітор (дід
 Ромула й Реми)
 nunquam — ніколи, ніколи не
 nunc — тепер
 nuntio 1 — звіщаю, об'являю,
 доношу, кажу
 nuptiae, -arum — весілля
 nusquam — ніде, nusquam ter-
 rarum — ніде на цьому світі
 (44)
 nympha, -ae — німфа, русалка

О

о — ах, ох

obnoxius 3 — підвладний, під-
леглий

oboedio 4 — корюся, слухаю,
виконую (71)

obsecro 1 — закликаю, благаю,
прошу

observe 1 — оглядаю, дослі-
джую, придивляюся

obtempero 1, з dat. — корюся,
догоджую, вгоджую, слу-
хаю

obtineo 2, -ui, -tentum — за-
ймаю

obtrunco 1 — убиваю, забиваю

obviam — назустріч, напроти;
obviam venio (з dat.) — над-
ходжу з противної сторони,

зустрічаю, заступаю дорогу

obvius 3 — зустрічний; o. fio —
зустрічаю, здибаю

occido 3, occidi — падаю, гину,
конаю

occulto 1 — ховаю, скриваю

occupo 1 — займаю, обіймаю;
occupo sedem — сідаю на

своєму місці; o. imperium —
обіймаю владу (118)

Octaviānus, -i — Октавіян
(римський політичний діяч,

що став першим римським
цисарем і одержав прізвисьце

Августа)

Octōber, -bris, abl. -bri — жов-
тень

oculus, -i — око

Oedipus, -i — Едип (тебанський
король)

olea, -ae — оливне дерево

olim — колись, давно, давніше

Olympus, -i — Олімп (гора
в північній Тессалії, оселя
богів)

omen, ominis — віщий знак

omitto 3, -misi, -missum —

опускаю, відкидаю, зали-

шаю, занехаюю; omitte cu-
ram — покинь журбу, пере-
стань журитися, не журися
(54); omitte luctum — пере-
стань сумувати, не сумуй
(102)

omnino — взагалі

omnis, -e — весь, цілий, вся-
кий, всілякий

operarius 3 — вантажний, то-
варовий, перевізний, купець-
кий

opera, -ae — праця, робота;
operā — за допомогою

opinio, -onis — думка, гадка,
opiniōne — на думку

oppidānus, -i — мешканець мі-
ста, міщанин, городянин

oppidum, -i — місто, гóрод

opprimo 3, oppressi, oppressum
— придавлюю, затоплюю

opulentus 3 — багатий, замож-
ний

opus, operis — робота, праця,
твір

Orbilius, -ii — Орбілій

orbis, -is, m. — круг, обвід;
orbis terrarum — світ

Orcus, -i — Орк, підземелля,
той світ

origo, -inis — почáток, похо-
дження, рід

ornamentum, -i — оздоба, при-
краса

ornātus 3 — оздоблений, при-
крашений, забезпечений, на-
ділений; aries aureo vellere

o r n ā t u s — баран з золо-
тим руном

orno 1 — прикрашую, одягаю;
o. muliebri veste — одягаю

в дівоче плаття, одягаю по-
дівочому (53)

oro 1 — говорю, прошу

ortus, -us — схід, народження

os, ossis, n. — кість

ostendo 3, -ndi, -ntum — пока-
зую, віщую (120/VI)

ostento 1 — часто показую,
хвалюся, чванюся (ким-чим
— в лат. мові асс.)
ostium, -ii — вхід, двері
otium, -ii — відпочинок, відпо-
чивок

Р

расо 1 — успокоюю, усмиряю,
підбиваю, завойовую
paedagōgus, -i — педагог (раб
у значних римлян, що про-
водив їхніх синів з дому до
школи і з школи додому та
наглядав над виконанням
домашніх завдань)

Palatīnus 3 — палатинський
palla, -ae — палля, хустка

Pandōra, -ae — Пандора

papīrus, -i — паперова билина,
папірус

par, paris, n. — пара (дві шту-
ки)

par, paris — рівний, однаковий

parātus 3 — приготований, го-
товий

parco 3, з dat. — щаджу, оща-
джую, жалію (95); parce
linguae — не говори, не ба-
лакай, не базікай

pareo 2, -ui — корюся, слуха-
ю(ся)

Paris, -idis — Парис (син тро-
янського короля Пріяма)

paro 1 — готую, приготвую,
споряджаю, роблю, ви-
робляю; paro sacra — при-
ношу жертву (25); paro bel-
lum — приготвуюся до
війни (53); paro respondēre —
хочу відповісти (69); paro
corias — збираю військо
(120/V)

pars, partis — частина; media
pars — середина

parvus 3 (minor, minus, mini-
mus) — малий (менший, най-
менший)

pastor, -ōris — пастух

pateo 2, -ui — бути відчиненим,
простиратися, простягатися,
тягнутися

pater, patris — батько

patria, -ae — батьківщина, рід-
ний край; patria (sc. urbs) —
рідне місто (87)

patrius 3 — батьківський, рід-
ний

patruus, -i — дядько

pauci, -ae, -a — мало, небагато,
деякі

paulo post — тріхи згодом
(згодя), незабаром, незаба-
вом

paux, pacis — спокій, мир

pecunia, -ae — гроші; multa

pecunia — великі гроші (70)

pedes, -itis — піхотинець, pl.
піхота

Peleus, -i — Пелей (король
Фтії в Тессалії, батько Ахіл-
леса)

pendeo, -es, -ēre — вишу

penna, -ae — перо

per, з асс. — через, крізь, по
(41); per aëra — повітрям
(63); per dolum atque insidias
— хитрістю і зрадою, хитро
і зрадливо (65); per iocum
— для жарту, жартомá, жар-
тівливо (118); per litteras
postulo — домагаюся в ли-
сті (120/III)

peragro 1, з асс. — ходжу по
чому, подорожую

perditus 3 — знищений, про-
пащий

peregrīnus 3 — чужоземний,
чужосторонній; peregrīnus,
-i — чужинець

pergo 3, perrexi, perrectum —
продовжую, роблю щось да-
лі; p. discere — учусь далі

periculōsus 3 — небезпечний

periculum, -i — небезпека

peritus 3, з gen. — досвідче-

ний, що знається, що розу-
міється; *peritus sum siderum*
ac medicinae — розуміюся
на зіздах та лікуванні
perlustro 1 — проходжу, пере-
ходжу; *p. oculis* — перегля-
даю, оглядаю (44)
permitto 3, -*mīsi*, -*missum* —
передаю, віддаю, дозволяю
permōtus 3 — зворушений,
спонуканий; *p. querēlis* —
під впливом (з причини)
скарг (нарікань)
perniciēs, -*ēi* — загибель
perpetro 1 — виконую
perpetuus 3 — постійний, три-
вальный, вічний, невинний
Persāe, -*ārum* — перси
perterreo 2, -*ui*, -*itum* — стра-
шу, лякаю; *timōre perterritus*
— під впливом страху, з стра-
ху (108)
pervenio 4, -*vēni*, -*ventum* —
приходжу, прибуваю
pes, *pedis* — стопа, нога
peto 3, *petīvi*, *petītum* — пря-
мую, нападаю, наступаю, ки-
даюся, прошу; *leo improbos*
homines petit — лев кидаєть-
ся на поганих людей (30);
insulam navibus petere —
плисти (відпливати) на о-
стрів (65); *spatia soli propin-
quiora petere* — летіти в про-
стори, ближчі до сонця (71);
petere Brundisium — пряму-
вати до Брундізіум (104);
petere veniam — просити ви-
бачення; *auxilium a deo pe-
tere* — просити в Бога по-
мочі (63); *quid petis?* — чого
хочеш? (104)
philosophus, -*i* — філософ
Phoebus, -*i* — Феб (інакше
Аполлон, бог сонця), сонце
Phrixus, -*i* — Фрікс

pictūra, -*ae* — малюнок, обра-
зок
pictus 3 — намальований, на-
креслений
piger, *pigra*, *pigrum* — лінивий,
ледачий
pila, -*ae* — м'яч, оп'юка
pilum, -*i* — спис
pinnātus 3 — крилатий
pirāta, -*ae* — морський розбій-
ник, пірат
pirum, -*i* — грушка
pirus, -*i* — груша
Pittheus, -*i* — Піттей (дід
Тезея)
pius 3 — побожний, чесний,
добрий, зичливий, прихиль-
ний
placeo 2, -*ui*, *placitum* — подо-
баюся
plagōsus 3 — охочий (поквал-
ний) бити, сердитий
planities, -*ēi* — рівнина, долина
Plato, -*ōnis* — Платон (великий
грецький філософ, один
з найвизначніших філософів
світу, що жив від 429 р. по
348 р. пер. Хр., учень Со-
крата)
plebs, *plebis* — простолюди,
люди, наріди
plenus 3 — повний
plerumque — найчастіше, зви-
чайно
plus — більше
Pluto, -*ōnis* — Плутон (бог то-
го світу)
posculum, -*i* — чарка, к'юбок
poena, -*ae* — кара, покарання
(90); *rabiei poenam do* — по-
кутую свою нелюдськість,
караюся за свою нелюд-
ськість (50)
poeta, -*ae* — поет
Pompeii, -*iōrum* — Помпеї (мі-
сто в Кампанії)
potum, -*i* — садовий плід,

плід садових дерев; *roma*,
-ōrum — садовина
pomus, *-i* — плодове дерево,
 садове дерево
pondus, *-eris* — тягар, вага;
magnum auri pondus — вели-
 ка кількість золота (70)
pono 3, *posui*, *positum* — кладу,
 закладаю
populus, *-i* — нарід
porcellus, *-i* — порося
porro — далі
porta, *-ae* — брама
porto 1 — ношу, приношу,
 несучу
portus, *-us* — пристань, гавань,
 порт
post, з *acc.* — по, після
postea — потім, опісля, пізні-
 ше
postquam — як тільки, скоро
 тільки
postulo 1 — вимагаю, домага-
 юся, жадаю
potestas, *-ātis* — можливість,
 спромога, міць, сила, влада,
 можливість, володіння (83)
praebeo 2, *-ui*, *-itum* — доста-
 чаю, постачаю, доставляю,
 даю; *aures pr.* — прислуху-
 юся (91)
praecēdo 3, *-cessi*, *-cessum* —
 випереджаю, перевищаю
praceptor, *-ōris* — учитель
praecipito 1 — скидаю стрім-
 голов; *se praecipitāre* — ки-
 датися стрімголов
praeclārus 3 — преславний,
 прегарний
praeda, *-ae* — добич, здобич
praedico 3, *-dixi*, *-dictum* —
 заповідаю, віщую
praeditus 3 — наділений, обда-
 рований
praedo, *-ōnis* — здобичник, роз-
 бійник, розбишака, пірат
praescribo 3, *-scripsi*, *-scriptum*

— приписую, визначаю, на-
 казую
praesidium, *-ii* — оборона, за-
 хист, поміч
praesum, з *dat.* — я є над ким-
 чим, проводжу, керую (ким-
 чим)
praeter, з *acc.* — крім, окрім,
 за винятком
praeterea — крім того
praetorium, *-ii* — намет полко-
 водця, преторія
pratium, *-i* — луг, лука
precēs, *-um* — просьби, про-
 хання, благання, молитви
pretiōsus 3 — цінний, коштов-
 ний, дорогоцінний, дорогий
Priamus, *-i* — Пріям (троян-
 ський король)
primum — насамперед, спо-
 чатку, зразу (71)
primus 3 — перший, насампе-
 ред (108)
princeps, *-ipis* — перший, пере-
 довий (43)
principium, *-ii* — початок
prius — перше, скоріше, рані-
 ше
privo 1 — позбавляю (чого —
 в лат. мові *abl.*), відбираю
pro, з *abl.* — за, в обороні, за-
 мість; *pro ea rogo* 1 — за
 нею прошу (108)
procul — далеко, зда́лека
proditio, *-ōnis* — зрада
proelium, *-ii* — бій, битва
profestus 3 — буденний, зви-
 чайний
profugus, *-i* — утікач, бурлака
profundus 3 — глибокий, без-
 донний
prohibeo 2, *-ui*, *-itum* — пере-
 шкоджую, здержую, не пу-
 скаю; *bello (abl.) prohibeo* —
 не пускаю на війну (53)
Prometheus, *-i* — Прометей

prope, з асс. — близько, недалеко, біля, коло
 prope, присл. — близько, недалеко
 propero 1 — спішу(ся), поспішаю, біжу (98)
 propinquus 3 — близький
 propōno 3, -posui, -positum — предкладаю, пропоную, розказую, оповідаю
 Proserpina, -ae — Прозерпіна (дочка богині землі Церери)
 provideo 2, -vīdi, -vīsum — передбачую, сподіваюся, передчуваю, прочуваю (118)
 providus 3 — передбачливий, осторожний, обачний, проворний
 provincia, -ae — обсяг діяльності, провінція
 proximus 3 — найближчий, сусідній, наступний
 prudens, -ntis — розумний, розважний, розсудливий
 prudentia, -ae — розум, розважність, розсудливість
 prunum, -i — сливка
 prunus, -i — слива
 publicus 3 — народний, громадський, державний
 P(ublius), -iī — Публій (римське особове ймення), P. Claudius Pulcher (P. Claudii Pulchri) — П. Клавдій Пульхер (римський консул з 249 р. пер. Хр.)
 puella, -ae — дівчина; p. regia — королівна, царівна (53)
 puer, pueri — хлопець
 pugno 1 — борюся
 pulcher, pulchra, pulchrum — гарний, хороший
 pulchritūdo, -inis — краса
 pullus, -i — курча, курчатко
 Punicus 3 — пунійський
 punio 4 — караю, мщуся, помститися (107)
 purgo 1 — чищу, стираю

Q

quadrātus 3 — чотирикутний, квадратівий
 quaero 3, quaesīvi, quaesītum — шукаю
 quaeso (при нак. спос.) — прошу, будь ласка
 quam — як
 quando — коли
 quare — тому, з цієї (тієї) причини, через те
 que (причіпляється до попереднього слова) — і (й), та, а, і то; ut Latōnam neglegerent sibi que sacra pararent щоб не дбали про Латону, але їй складали жертву (107); ultima minimaque — остання і то найменша (108)
 querēla, -ae — скарга, жалоба, нарікання
 quī, quae, quod — який, котрий; хто, що
 qui? quae? quod? — який? котрий? cuius rei causa? — для чого? з якою метою?
 quia — тому що, через те що
 quid? — нащо? для чого? quid multa? — нащо багато (говорити)? коротко, одним словом
 quidem — хоч
 quin etiam — ба навіть, навіть
 Q(uintus), -i — Квінт (особове ймення)
 quis? quid? — хто? що?
 quo? — куди?
 quod — тому що; через те що; за те, що; що (107)
 quodsi — але якщо (як, коли); але якби (коли б)
 quomodo — яким способом, як
 quoque — також
 quot — скільки
 quotannis — щороку, щорічно

R

rabies, -ēi — скаженість, лю-
тість, нелюдськість

rana, -ae — жаба

raptus, -us — схоплення

rarus 3 — рідкий, мало

Rea Silvia (Reae Silviae) —
Рея Сільвія (мати Ромула
й Рема)

recēdo 3, -cessi, -cessum — від-
ступаюся, уступаюся; aquae
recēdunt — води відплива-
ють (98)

recito 1 — читаю, відчитую, го-
ворю напам'ять, деклямую

recte — правильно, добре

reddo, -is, -ere — віддаю

redigo 3, -ēgi, -actum — підби-
ваю, завойовую; r. in provin-
ciam — заміною на провін-
цію, обертаю в провінцію

reditus, -us — поворот (-оту)

redundo 1 — виливаюся, розли-
ваюся; маю подостатком (до-
сить, доволі), я багатий на
що, я повний чого; super ri-
pas redundāre — виступити
з берегів (97)

regia, -ae — королівський пал-
лац, королівська палата

regīna, -ae — королева, цариця

regio, -ōnis — напрям, напрям-
ок, межа, край, обрій, око-
лиця

regius 3 — королівський, ко-
роля (97); regia puella — ко-
ролівна, царівна

regno 1 — володію, правлю,
царюю

regnum, -i — правління, коро-
лівська влада, королівський
престіл, королівство, дер-
жава

rego 3, rexi, rectum — керую,
правлю (ким-чим — в лат. м.
acc.)

relinquo 3, reliqui, relictum —
оставляю, залишаю, поки-
даю, pass. остаюся, залиша-
юся

reliquus 3 — залишений, решта,
всі інші, наступний (102)

remitto 3, -misi, -missum —
відсилаю

Remus, -i — Рем (брат Ромула)

remus, -i — весло

reperio 4, repperi, repertum —
знаходжу, відкриваю; animo
aliquid r. — (розумом) щось
видумую, думаю про що
(24)

repeto 3, -ivi, -itum — домага-
юся, повторюю, повертаюся;
r. Athēnas — повертаюся до
Атен

reporto 1 — відношу; r. victo-
riam — виборюю перемогу

reprehendo 3, -ndi, -nsum —

ганю

repudio 1 — відправляю, від-
силаю, не приймаю, погор-
джую

repugno 1 — спротивляюся

reputo 1 — передумую, обмір-
ковую

res, rei — річ, справа; res divi-
na — богослуження, жертва;
res publica — республіка,
державна; re vera — дійсно,
справді, властиво

rescribo 3, -scripsi, -scriptum —
відписую

resīdo 3, -sēdi — сідаю

respondeo 2, -ndi, -nsum — від-
повідаю кому-чому; r. litte-
ris — відповідаю на лист,
відписую, verba veritāti res-
pondent — слова відпові-
дають дійсності, слова згідні
з дійсністю (44)

restituo 3, -ui, -ūtum — відбу-
довую, відновляю, повертаю;
r. in regnum — садовлю знов

на королівський престіл, повертаю королівський престіл (115)
 resto 1 — остаюся, лишаюся
 revenio 4, -vēni, -ventum — (по)вертаюся
 rex, regis — король
 ripa, -ae — берег
 rivus, -i — потік
 rogo 1 — питаю(ся), прошу
 Roma, -ae — Рим, Romā з Риму
 Romānus 3 — римський
 Romānus, -i — римлянин, Роман (109)
 Romulus, -i — Ромул
 rosa, -ae — рожа
 rostrum, -i — дзьоб
 rusticus 3 — сільський
 rusticus, -i — селянин

S

sacer, sacra, sacrum — святий, посвячений (кому — gen.),
 sacra avis — (посвячений богам) віщий птах (39);
 sacra, -ōrum — жертва, жертви
 sacerdos, -ōtis — жрець (жреця), жриця
 sacra, -ōrum див. sacer
 sacrifico 1 — приношу жертву, жертвую
 saepe — часто
 saepius (від saepe) — частіше
 saevus 3 — грізний, страшний
 sagitta, -ae — стріла
 salūber, -bris, -bre — здоровий
 salus, -ūtis — здоров'я, поздоровлення, привіт, добро; salūtem (plurimam) dico — (сердечно) поздоровляю (112)
 salūto 1 — поздоровляю, відвідую; salutātum venio — приходжу з поздоровленням (з привітом)

salve — salvēte — будь здоров — будьте здорові, привіт тобі — привіт вам
 sanctus 3 — святий
 sano 1 — уздоровляю, вилікову
 sanus 3 — здоровий
 sapiens, -ntis, -ntum — мудрець, філософ
 sapientia, -ae — мудрість
 Sardinia, -ae — Сардинія (острів на Середземному морі)
 satis — досить, доволі
 Saturnalia, -ōrum, -ibus — Сатурналії (староримське свято від 17 до 18 грудня);
 Saturnalibus — підчас Сатурналіїв (61)
 Saturnia, -ae — Сатурнія (давніша назва Італії), земля (країна) Сатурна
 Saturnus, -i — Сатурн, sub Saturno — за Сатурна, в часах Сатурна
 saxum, -i — скала, камінь
 scelus, -eris — злочин
 schola, -ae — шкільна година, школа
 scientia, -ae — знання
 scribo 3, scripsi, scriptum — пишу
 scutum, -i — щит
 se — себе (ся), собою
 secūrus 3 — безжурний, без журби
 sed — а, але, тільки, лише, проте (71)
 sedeo 2, sedi — сиджу
 sedes, -is — крісло, лавка, місце, оселя; s. honōris — почесне (шановливе) місце
 sedo 1 — садовлю, втихомирюю, успокоюю
 segēs, -etis, f. — засів, засіяне поле, поле
 sella, -ae — крісло

semper — завжди, завжди, все
senator, -ōris — сенатор (член сенату, тобто староримської державної ради)
senex, senis — дід, дідусь, старий, старик
sentio 4, sensi, sensum — чую, відчуваю, бачу, спостерігаю, завважую
separātus 3 — відділений, виділений, окремих
September, -bris, abl. -bri — вересень
series, -ēi — низка, ряд, серія
serius 3 — поважний, серйозний
sermo, -ōnis — розмова, (усна) мова
servio 4 — служу, дбаю (про що — *dat.*)
Servius Tullius (Servii Tullii) — Сервій Туллій (шостий король Риму)
servo 1 — рятую, зберігаю; *s. fidem* — дотримую слова (50)
servus, -i — невільник, раб
sese = se — себе (ся)
sevērus 3 — суворий, поважний
S(extus), -i — Секст (особове ймення)
si — якщо, як, якби, коли б
sibi — собі
sic — так
siccus 3 — сухий; *in sicco* — на сухому місці (98)
Sicilia, -ae — Сицилія (острів на Середземному морі)
sicut — як
sidus, -eris — зірка, зоря, зірка
signum, -i — знак, статуя
sileo 2, -ui, — мовчу, завмираю (60)
silva, -ae — ліс
similis, -e (sup. simillimus) — подібний; *simillima deārum*

— дуже (зовсім, цілком) подібна до богинь (74)
simul — одночасно, також (63)
simulac — коли тільки, як тільки
sin — а якщо, якщо ж, а коли, коли ж
sine, z abl. — без; *sine mora* — без проволіки, негайно (108)
sinister, -stra, -strum — лівий; *sinistrā* — в лівій руці, по лівій руці, ліворуч, наліво (77)
sisto, -is, -ere — зупиняю, здержую; *s. gradum* — стаю, зупиняюся; *siste gradum* — стій
sitio 4 — маю спрагу, хочу пити
situs 3 — розташований; *Roma sita est* — Рим лежить
sive (seu) — або = тобто
socius, -ii — товариш, союзник
sol, solis, m. — сонце
Sol, Solis — бог сонця
solea, -ae — підшва, ходак, постіл (постолі)
solum, -i — земля
solum, присл. — лише, тільки
solus 3 — самотній, один, лише, тільки (53), сам (63)
solvo 3, solvi, solūtum — розв'язую, розпускаю, розтоплюю
somnus, -i — сон
sonitus, -us — звук, брязкіт (*armōrum*)
Sophia, -ae — Софія, Софійка
soror, -ōris — сестра
spatium, -ii — простір
specto 1 — дивлюся, придивляюся, оглядаю, уважаю, стараюся (112)
spes, spei — надія; *spes reditus (gen.)* — надія на поворот (103); *spe celerius* — скоріше, як можна сподіватися (подумати)

Sphinx, Sphingis, f. — Сфінкс
(крилата потвора з тулубом
лева й головою дівчини)
spongia, -ae — губка
stilus, -i — рильце, писальце
studeo 2, -ui, з dat. — стараю-
ся, прикладаюся
studium, -ii — старання, ба-
жання, нахил
suadeo 2, suasi, suasum —
раджу, дораджую
sub, з abl. — під
subdūco 3, -dūxi, -ductum —
підводжу, підпроваджую, ви-
воджу, випроваджую
subigo 3, -ēgi, -actum — підне-
вною (кому—кого), підби-
ваю
subito — негайно, несподівано,
раптом
subsellium, -ii — лавка
subvenio 4, -vēni, -ventum —
помагаю
suggestus, -us — підвищення
(зладжене з дерниць або
цегли), мовниця, трибуна
sulcus, -i — борозна
sum, es, esse, fui — я є; papūir
sunt (erant) — папіруси ро-
стуть (росли); cīvium nume-
rus erat — кількість грома-
дян досягала, становила (80)
summa, -ae — загальне число,
сума
sumo 3, sumpsī, sumptum —
беру
sumptuosus 3 — марнотратний
super, з acc. — над, понад
superbus 3 — гордий (на що —
abl.)
supero 1 — перевищую
superstitiosus 3 — забобонний
supra (≡ super), з acc. — над,
понад
supra, присл. — вгорі, високо,
вище (84)
surdus 3 — глухий

suspectus 3 — підозрілий, пі-
дозрений, непевний, зра-
дликий
sustineo 2, -ui — піддержую,
видержую (48); s. umero —
держу на плечі (24), держу
на руках (91)
suus 3 — свій

Т

tabernaculum, -i — шатро, на-
мёт
tabula, -ae — таблиця, (шкіль-
на) дошка
taceo 2, -ui, -itum — мовчу
tacite — тихо, тихцем
talis, -e — такий, наступний
tam — так
tamen — але, та
tandem — нарешті, накінець,
врешті, вкінці
tantum — тільки, лише
tantus 3 — такий великий
taurus, -i — бик, віл
te — тебе, тобою
tectum, -i — дах
tego 3, texi, tectum — накри-
ваю, закриваю, захищаю
temeritas, -ātis — нерозваж-
ність, нерозсудливість, лег-
кодумність
templum, -i — святиня, храм
tempto 1 — пробую, хочу;
t. fugam — пробую (втечі)
втекти (70)
tempus, -oris — час
tendo, -is, -ere — натягаю, про-
стягаю
Tenedus, -i — Тенедос (острів)
teneo 2, -ui — тримаю, держу,
маю
tener, tenera, tenerum — ніж-
ний, молодий, малий
tenuis, -e — тонкий
Terentia, -ae — Теренція (ста-
роримське жіноче ймення)

tergum, -i — спина; terga vertere — утікати (48)
 terra, -ae — земля, країна; in terris — на цьому світі (102); e terris — з землі, з цього світу (90)
 terrēnus 3 — земський, земний
 terreo 2, -ui, -itum — страшу, лякаю, полохаю, полошу, непокою
 Teucri, -ōrum — тевкрійці (= троянці)
 Thebae, -ārum — Теби (місто в Беотії)
 Thebānus 3 — тебанський; Thebāna mulier — тебанка
 Theseus, -i — Тезей (атенський герой)
 Thetis, -idis — Тетида (одна з 50-ти дочок морського божка Нерея, незвичайна красуня, жінка Пелея, а мати Ахіллеса)
 Tiberis, -is, m. — Тибр (ріка, над якою лежить Рим)
 Ti(berius), -iī — Тиберій (особове ймення)
 tibi — тобі
 timeo 2, -ui — боюся, лякаюся
 timor, -ōris — страх
 T(itus), -i — Тит (особове ймення)
 tolero 1 — зношу, терплю (90)
 tot — стільки
 totidem — стільки ж, саме стільки
 totus 3 — цілий, весь, увесь
 trado, -is, -ere — передаю
 traho 3, traxi, tractum — тягну, затагаю, притягаю, захожую, запалую (32, 68)
 Transalpīnus 3 — по тому боці Альп, тогобічний, заальпейський
 transfigo 3, -fixi, -fixum — пробиваю, прошиваю
 transilio 4, -ui — перескакую

triclinium, -iī — їдальня
 tristis, -e — сумний, сумний
 Troes, -um (= Troiāni) — троянці
 Troezen, -ēnis, f. — Тройзен (місто в Арголіді на Пелопонесі)
 Troia, -ae — Троя (місто в Малій Азії)
 Troiānus 3 — троянський
 Troiānus, -i — троянець
 truncus, -i — пень, колода
 tu — ти
 tubicen, -inis — трубач піхоти
 Tullia, -ae — Туллія (жіноче ймення)
 Tullius, -iī — Туллій (староримське родове ймення)
 tum — тоді, опісля, потім
 tunc — тоді
 tunica, -ae — туніка
 turbo 1 — непокою, розбурхую, підношу (море), колочучу, каламучу
 turpis, -e — гідкий, поганий
 tutus 3 — безпечний, спокійний, безпечно, спокійно (34)
 tuus 3 — твій

U

ubertas, -ātis — достаток, багатство
 ubi, присл. — де
 ubi, спол. — скоро, коли тільки, як тільки
 Ulixes, -is — Одиссей
 ultimus 3 — останній
 ultra, з асс. — за, поза
 ultro — добровільно, сам
 umerus, -i — рамено, плече
 unā — разом, спільно
 unda, -ae — хвиля
 unde — звідкіля, звідки
 unus 3 — один
 urbānus 3 — міський
 urbs, urbis — місто, город
 usque ad, з асс. — аж до, аж по

usus, -us — уживання, ужиток,
досвід, практика
ut, з conī. — щоб, так що, що
uter? utra? utrum? — котрий
(з двох)? хто (з двох)?
utilis, -e — корисний, пожи-
точний
utinam, з conī. — щоб, коли б
uxor, -ōris — жінка, дружина

V

vacca, -ae — корова
vacuus 3 — порожній
vadum, -i — мілина, брід
vagitus, -us — квиління, плач
valde — дуже
valeo 2, -ui — я є сильний,
я здоров; vale-valēte — будь
здоров (прощай) — будьте
здорові (прощайте); plus va-
leo — я сильніший, я маю
більше значення (85)
valetudo, -inis — стан здоров'я,
здоров'я
vallum, -i — вал
varius 3 — різний
vasto 1 — пустошу, нищу
vehemens, -ntis — насильний,
сильний, дужий
vehementissime (див. vehemens)
— найзавзятіше, найбільше,
незвичайно (118), дуже (118)
vehiculum, -i — візок
veho 3, vехі, vectum — везу,
pass. — їду
vel — або, навіть (53)
vellus, -eris — вовна, руно
velum, -i — вітрило
venia, -ae — вибачення, про-
щення; veniam dare — виба-
чити (68)
venio 4, veni, ventum — при-
ходжу, йду (23); obviam v.
з dat. — зустрічаю, засту-
паю дорогу; in potestatem v.
— переходжу під володіння,

попадаюся в руки; in lucem
v. — приходжу на світ, на-
роджуюся (93)
Venus, -eris — Венера (богиня
краси)
venter, ventris — череву, шлу-
нок
verbero 1 — б'ю, січу
verbum, -i — слово
veritas, -ātis — правда, дій-
сність
vero — а
verto 3, verti, versum — обер-
таю; terga vertere — утікати
(48)
verus 3 — правдивий, справ-
жній, дійсний
vesper, -i — вечір (вечора);
vesperi — ввечері (ввечері)
(99)
Vestālis, -e — приналежний
Весті (богині домашнього
огнища й родинного життя)
Vestālis, -is (також virgo Ve-
stālis) — весталька (жриця
Весті)
vestis, -is — (живиться тіль-
ки в однині) одіж, одежа
Vesuvius, -iī — Везувій (вуль-
кан у Кампанії)
vexo 1 — мучу, переслідую,
знущаюся
via, -ae — дорога, вулиця; via
Appia — Аппієва дорога (що
вела з Риму до Брундізіум,
якої частину, від Риму до
Капуї в Кампанії, побудував
римський цензор Аппій
в 312 р. пер. Хр.)
viātor, -ōris — подорожній
vicarius, -iī — заступник
victor, -ōris — переможець, по-
бідник
victoria, -ae — перемога
vicus, -i — село
videlicet — очевидно

video 2, vidi, visum — виджу,
 бачу
 vigeo 2, -ui — процвітаю, роз-
 виваюся
 vigilia, -ae — сторожа, варта
 (нічна)
 vigilo 1 — сторожую, не сплю
 vilicus, -i — управитель
 vilis, -e — дешевий
 vinco 3, vici, victum — по-
 борюю, перемагаю, переко-
 ную
 vindico 1 — мщуся (за що —
 acc.)
 vinum, -i — вино
 viola, -ae — фіялка
 vir, viri — муж, людина
 vireo, -es, -ēre — зеленію
 virga, -ae — різка
 virginitas, -ātis — дівоцтво, ді-
 вування
 virgo, -inis — дівчина; v. maxi-
 mae pulchritudinis — дівчина
 дуже великої краси, дуже
 велика (незвичайна) красу-
 ня (74)
 viridis, -e — зелений

virtus, -ūtis — хоробрість, че-
 снота, здібність
 vita, -ae — життя
 vitis, -is — виноградна лоза,
 виноградина, виноград
 vito 1 — уникаю, обминаю
 vitupero 1 — ганю
 vivo 3, vixi — живу
 voco 1 — кличу, називаю, за-
 прошую
 volito 1 — літаю
 voluntas, -ātis — воля; ex vo-
 luntate — до вподоби (38)
 vos — ви
 vox, vocis — голос, слово
 Vulcānus, -i — Вулкан (бог
 огню й ковальської справи)
 vulnus, -eris — рана
 vulpecula, -ae — лисичка
 vulpes, -is — лис, лисиця

X

Xerxes, -is — Ксеркс (перський
 король, що в роках 480—479
 до Хр. ходив походом на
 Грецію)

УКРАЇНСЬКО - ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

а — *sed, autem* (ставимо на другому місці), а то й — *vel* (114)
 або — *aut*
 Айтра — *Aethra*, -ae (мати Тезея)
 але — *sed, tamen*
 ані не — *neque* (не)
 атенець — *Atheniensis*, -is
 Атени — *Athēnae*, -ārum (головне місто Аттики)

Б

бабуся — *avia*, -ae
 багато — *multo* (при *comparativ-ax*)
 батьківщина — *patria*, -ae
 батько — *pater, patris*, батьки — *parentes, um (ium)*
 більше — *magis, plus*
 бо — *nam, enim* (ставимо на другому місці)
 богиня — *dea*, -ae
 брама — *porta*, -ae
 брат — *frater, fratris*
 братній — *fraternus* 3
 будую — *aedifico* 1
 будь ласка — *quaeso*

В

важкий — *difficilis*, -e
 вартовий — *custos*, -ōdis
 ввесь див. увесь
 веду — *duco* 3, *duxī, ductum*

Венера — *Venus*, -eris
 вже (уже) — *iam*
 взимі — *hieme*
 вибачення — *venia*, -ae
 вибираю — *eligo* 3, *elēgi, electum*; *deligo* 3, *delēgi, delectum*
 вибігаю — *evolo* 1
 виконую — *persolvo* 3, *persolvi, persolūtum, observo* 1 (*leges*, 64)
 виносити (=становити) — *esse*
 випроваджую — *edūco* 3, *duxī, ductum*
 виславляю — *laudo* 1
 високо ціню — *magni aestimo* 1 (96)
 виховую — *educo* 1
 від — *a (ab)*, з *abl.*
 відвідую (школу) — *frequento* 1 (*ludum, scholam*)
 відгадую (=розв'язую) — *solvo* 3, *solvi, solūtum*
 відкриваю — *aperio* 4, *aperui, apertum*
 відповідаю — *respondeo* 2, -ndi, -nsum
 відсьогодні — *inde ex hoc tempore*
 відходжу — *discēdo* 3, -cessi, -cessum
 відчиняю — *aperio* 4, *aperui, apertum*
 вік — *aetas*, -ātis
 віл — *iumentum*, -i
 вільно — *licet*

він — is, ea, id; hic, haec, hoc
(111)

вінець — corōna, -ae

вліти — aestāte

володію — impero 1, regno 1

всякий — varius 3, omnis, -e
(88)

вчення — praesepta, -ōrum (від
praeseptum, -i — рада, пора-
да, наказ)

вчуся див. учуся

в'язниця — carcer, -eris

Г

Галя — Helena, -ae

ганю — vitupero 1

гарний — pulcher, pulchra, pul-
chrum

година латинської мови —
schola Latīna (8)

господар — dominus, -i

гостинниця — deversorium, -ii

громадянин — civis, -is

гукаю — clamo 1, exclāmo 1
(45)

Д

далі — cetera, -ōrum (111),
porro

дбаю — studeo 2, -ui з dat.,
servio 4 з dat., operam do
з dat., curo 1 з acc., specto 1
з acc.

двері — ostium, -ii

день — dies, -ēi; другого дня
— postero die

дерево — arbor, arboris, f.

державна — res publica, rei pu-
blicae (64); civitas, -ātis

державний — publicus 3, дер-
жавний закон — rei publicae
lex (legis)

деякий — nonnullus 3

дивлюся (= оглядаю) — specto
1 з acc.; дивлюся в землю —
specto humum

дідусь — avus, -i

діти — liberi, -ōrum, pueri,
-ōrum

до — ad, з acc.; in з acc.

добро — bonum, -i

добрий — bonus 3

довгий — longus 3

довгота — longitūdo, -inis

довідуюся — comperio 4, com-
peri, compertum; cognosco 3,
cognōvi, cognitum; audio 4

довше — diutius

докладно — diligenter, якнай-
докладніше — quam diligen-
tissime

домагаюся — postulo 1

доношу — nuntio 1 (про що —
acc.)

дорівнюю — par sum

дорога — via, -ae; дорога по-
вітрям — aëria via (72)

дорогий — carus 3

дочка — filia, -ae

дух, душа — animus, -i

Е

Едип — Oedipus, -i

Ж

жертви — sacra, -ōrum

живу — vivo 3, vixi, habito
(= мешкаю, 72), compleo 2
(annos, 81)

життя — vita, -ae, salus, -ūtis
(37)

жінка — mulier, -is, uxor, -ōris
(= дружина)

З

з (кого-чого) — e (ex) з abl.,
de з abl.

забавляюся — ludo 3, lusi, lu-
sum

завжди — semper

завзятий — acer, acris, acre,
vehemens, -ntis

загадка — aenigma, aenigmatis

загадую — propōno 3, -posui, -positum (100)
 загибель — interitus, -us
 закладаю — constituo 3, -ui, -ūtum (119)
 закон — lex, legis
 закопую (= скриваю) — occulto 1
 залежати від чого — continēri з abl. речі, залежить від богів — in deōrum potestāte est
 запам'ятати собі — teneo 2, -ui
 запитую — rogo 1, interrogo 1
 зараз — statim
 заснову — constituo 3, -ui, -ūtum (119)
 заступник — vicarius, -ii
 зберігаю — servo 1, conservo 1
 звір — belua, -ae
 здалека — procul
 здаю — reddo, -is, -ere
 здобуваю — paro 1, concilio 1
 земля — humus, -i, f. (22), terra, -ae (72)
 зима — hiems, hiemis
 зіскакую — desilio 4, -ui
 змалку — a pueris
 з наказу — iussu
 золотий — aureus 3
 золото — aurum, -i
 зустрічаю — obviam venio 4, veni, ventum, кого — dat., obvius sum, з dat. (100)
 з'являюся — appareo 2, -ui

I

і (й) — et, -que, atque (ac)
 іду — propero 1, venio 4 veni, ventum (22)

I

їм — edo 3, edi, esum

K

каже — inquit (переноситься до наступного речення)

кажучу — dico 3, dixi, dictum
 казка — fabula, -ae
 караю — punio 4
 Квінт — Quintus, -i
 кличу — voco 1
 коли — cum, si
 колись — olim
 корабель — navis, -is
 король — rex, regis
 короткий — brevis, -e
 котрий — qui, quae, quod

L

ласка — gratia, -ae
 легкий — facilis, -e
 легковажу — neglego 3, -lexi, -lectum
 літо — aestas, -ātis
 люблю — amo 1
 людина — homo, -inis
 лабіринт — labyrinthus, -i

M

Марко — Marcus, -i
 мати — mater, matris
 мешкаю — habito 1
 милий — gratus 3
 між — inter, з acc.
 мій — meus 3
 Мінерва — Minerva, -ae (богиня мудрости)
 місто — urbs, urbis, oppidum, -i
 молитви — preces, -um
 мудрість — sapientia, -ae

N

наближаюся — appropinquo 1
 навчаю (= остерегаю) — moneo 2, -ui, -itum, admoneo 2, -ui, -itum
 називаюся — mihi nomen est
 найбільше — maxime, plurimum
 найвищий — summus 3
 найкраще — optime
 наперед — primum
 народ — populus, -i, в значенні

„громадянство“ — civitas, -ātis
 народитися — in lucem venīre (96)
 наш — noster, nostra, nostrum
 не — non
 небагато — pauci, -ae, -a
 невинним бути — culpā carēre (58)
 незгода — discordia, -ae
 не тільки — але й — non solum — sed etiam
 ні—ні — neque (nec) — neque (nec)
 ніч — nox, noctis
 ніщо, ніщо не — nihil
 Нумітор (дід Ромула й Рема) Numitor, -ōris

О

обід — cena, -ae
 обіцяю — propōno 3, -posui, -positum
 одного разу — aliquando
 окремі — singuli, -ae, -a
 оповідаю — narro 1

П

Парис — Paris, -idis
 перед — ante, з ас.
 перший — primus 3
 пильний — diligens, -ntis
 пильно — diligenter, якнайпильніше — quam diligentissime
 підкреслюю (= зазначую) — noto 1
 пізно вночі — multa nocte (105)
 Піттей (дід Тезея по матері) — Pittheus, -i
 по — post, з ас.
 побожність — pietas, -ātis
 повний — plenus 3
 повітрям дорога — див. дорога

поганий наслідок (= шкода) — damnum, -i (119)
 поганяю — ago 3, egi, actum
 поводитися — se gerere (gero 3, gessi, gestum)
 подаю — do, das, dāre (22)
 подвиги — virtūtes, -um, res gestae, rerum gestarum
 подібний — similis, -e
 подобаюся — placeo 2, -ui, -itum
 подорожній — viātor, -ōris
 помилка — vitium, -ii
 потім — tum, postea
 почати — coepi, coepisse
 по честь — honor (honos), -ōris (72)
 появляюся — appāreo 2, -ui
 правдивий — verus 3
 праведність — probitas, -ātis
 працюю — labōro 1
 привести — addūco 3, -duxi, -ductum
 придержую — comprehendo 3, -ndi, -nsum
 прикликаю — voco 1
 прикмета — virtus, -ūtis
 прикрашую — orno 1
 присуджую — addīco 3, -dixi, -dictum, adiudico 1
 прихильний до кого — benignus 3, з dat.
 приходжу — venio 4, veni, ventum
 причина — causa, -ae
 приязнь — amicitia, -ae
 пробую — tempto 1, пробую втекти — tempto fugam (72)
 прославляю — laudo 1
 прошу — peto 3, petīvi, petītum, з ас. речі (58)
 пускаю досередини — intro-mitto 3, -mīsi, -missum

Р

радію — gaudeo, -es, -ēre
 радо — libenter

разом — unā
 рву — lego 3, legi, lectum
 релігійність — religio, -ōnis
 Рем — Remus, -i
 римлянин — Romānus, -i
 римський — Romānus 3
 рік — annus, -i
 робота — opera, -ae, pensum, -i (22)
 ровесник — aequālis, -is, abl. -i;
 ні один ровесник — nemo aequālis
 розбишака — latro, -ōnis, prae-
 do, -ōnis
 розважаю — delecto 1
 розв'язую — solvo 3, solvi, so-
 lūtum
 розказую — narro 1
 розквіт — prosperitas, -ātis
 розшарпую — dilacero 1
 Роман — Romānus, -i
 Ромул — Romulus, -i
 рятую — servo 1

С

сад — pomarium, -ii
 садове дерево — pomus, -i
 садовина — roma, -ōrum
 свідчення — indicium, -ii
 свій — suus 3
 сиджу — sedeo 2, sedi, sessum
 скорий — celer, celeris, celere
 скриваю — occulto 1
 слава — laus, laudis, gloria, -ae
 славний — clarus 3
 служу — servio 4
 слухаю — audio 4, aures prae-
 beo (45)
 смерть — mors; mortis
 Сократ (грецький філософ
 і вчитель, атенець, помер
 в 399 р. пер. Хр., випивши
 кубок отрути згідно з при-
 судом атенського суду) —
 Socrates, -is
 сперечаюся — certo 1; спере-

чаюся за владу — certo de
 imperio (regno, 119)
 спіймати — comprehendo 3,
 -ndi, -nsum
 спільний — communis, -e
 стародавній — antiquus 3
 стираю — purgo 1 (8)
 стою — sto 1
 страшний — horribilis, -e, im-
 mānis, -e
 стукаю — pulso 1; стукаю до
 дверей — pulso ostium (105)
 суперечка — certāmen, -inis
 Сфінкс (крилата потвора з ту-
 лубом лева й головою дів-
 чини) — Sphinx, Sphingis

Т

та — et, atque (ac)
 так — ita, tam (105)
 такий самий — idem, eadem,
 idem
 там — ibi
 тварина — animal, -ālis
 тебанець — Thebānus, -i
 Тезей (атенський герой) —
 Theseus, -i
 тепер — nunc
 теплий — calidus 3
 ти — tu
 тихо (= мовчить) — silēte,
 tacēte
 тіло — corpus, -ōris
 тінь — umbra, -ae
 тоді — tum
 той сам — idem, eadem, idem
 тому — itaque, quare
 тримаю — teneo 2, -ui
 Тройзен (місто в Арголіді на
 Пелопонесі) — Troezen, -ēnis,
 в Тройзені — Troezēne
 тройзенка — Troezenia mulier
 трудний — difficilis, -e
 тут — hic

У

у — apud, з асс.
увень, уся, усе — omnis, -e
уникаю — vito 1
урожайний — fertilis, -e
утеча — fuga, -ae
утікаю — discēdo 3, -cessi, -ces-
sum (72)
учитель — magister, -stri
учуся (вчуся) — disco 3

Ф

Фавстул — Faustulus, -i

Х

хвалю — laudo 1
хлопець — puer, pueri
хто, що — qui, quae, quod
хто? що? — quis? quid?

Ц

царювання над Азією — re-
gnum Asiae
цілий — cunctus 3
ціню — aestimo 1

Ч

часто — saepe, частіше — sae-
pius, найчастіше — saepissi-
me
через хвилину — paulo post
чесність — virtus, -ūtis
чеснота — virtus, -ūtis
честь — honor (honos), -ōris

чимало — multus 3 (з іменни-
ком), multum (при дієслові)
читаю — recito 1, lego 3, legi,
lectum
чому — cur

Ш

шинкар — сауро, -ōnis
широкий — latus 3
школа — ludus, -i, schola, -ae
шукаю — quaero 3, quaesivi,
quaesitum; шукаю тіни —
peto (-is, -ere, -ivi, -itum)
umbram (52)

Щ

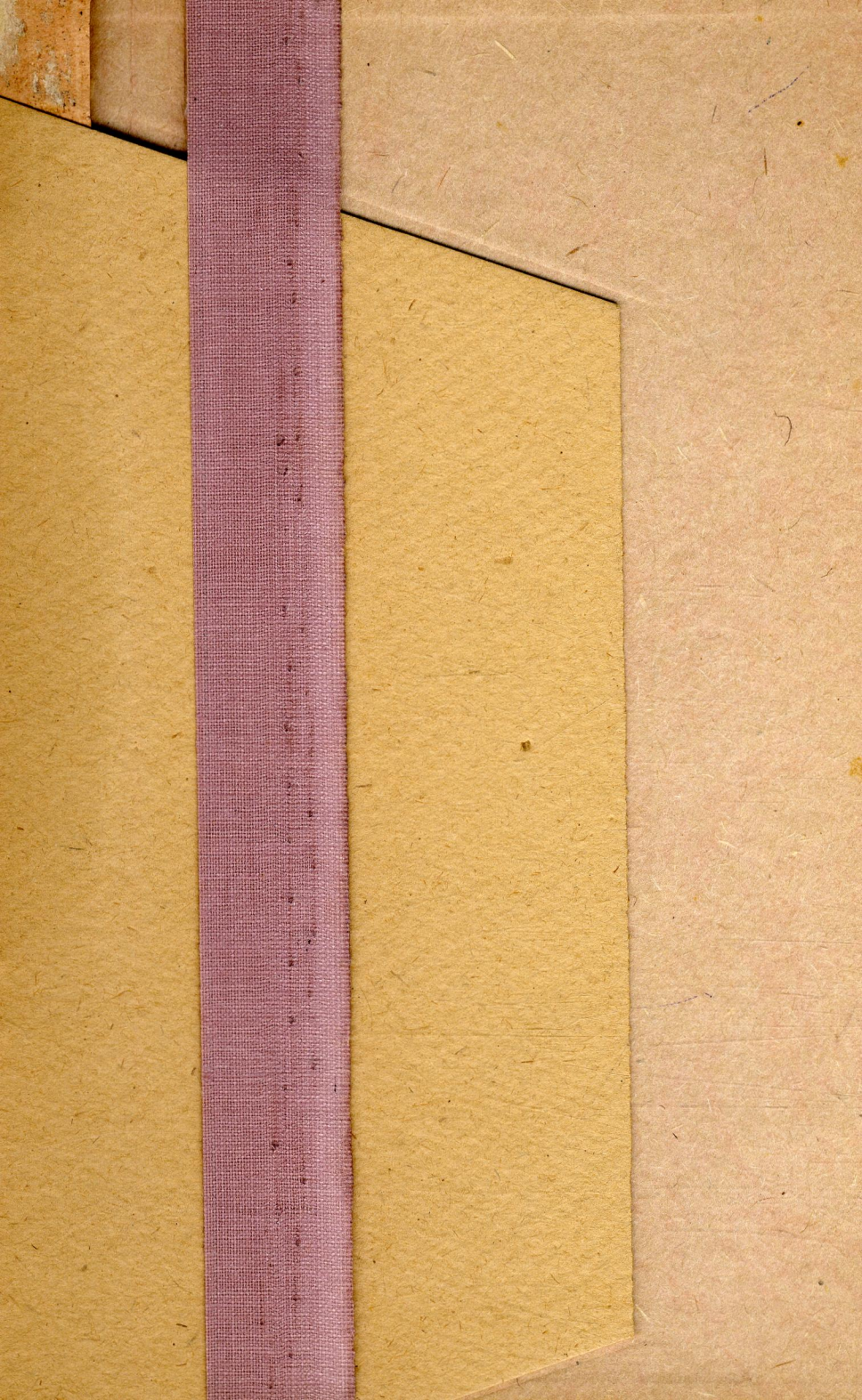
щастя — felicitas, -ātis
що, спол. — ut з conī.
щоб — ut з conī.
щодня — cotidie

Ю

юнак — adulescens, -ntis
Юнона — Iuno, Iunōnis

Я

яблуко — mālum, -i
як — quam, quomodo (116), як-
найпильніше (якнайдоклад-
ніше) — quam diligentissime;
як називаюся — quid mihi
nomen est (111)
який — qui, quae, quod
як тільки — postquam
якщо — si

(Lect. 50000)
3,33(1986)
PL **4565** Y

6656

Річ. 50000
МИКОЛА ПАНЧУК

SCHOLAE LATINAE

I

**УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1943 ЛЬВІВ**